

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

130670

EĞİTİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELİ OLAN İLKÖĞRETİM II. KADEME
ÖĞRENCİLERİ İÇİN GELİŞTİRİLEN MESLEKİ FARKINDALIK EĞİTİMİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

NECDET TUNA ŞAHSUVAROĞLU

130670

İstanbul-2003

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**EĞİTİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELİ OLAN İLKÖĞRETİM II. KADEME
ÖĞRENCİLERİ İÇİN GELİŞTİRİLEN MESLEKİ FARKINDALIK EĞİTİMİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

NECDET TUNA ŞAHSUVAROĞLU

Danışman: Prof.Dr. Adnan KULAKSIZOZĞLU

İstanbul-2003

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

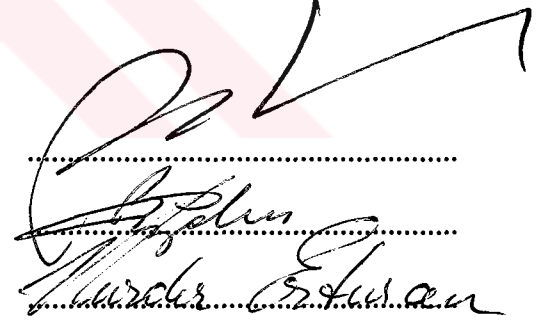
EĞİTİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELİ OLAN İLKÖĞRETİM II. KADEME
ÖĞRENCİLERİ İÇİN GELİŞTİRİLEN MESLEKİ FARKINDALIK EĞİTİMİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Necdet Tuna Şahsuvaroğlu

Danışman : Prof.Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU

Jüri Üyesi : Prof.Dr. Betül AYDIN

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Nurder ERTURAN

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

İSTANBUL-2003

ÖZET

Bu çalışmada, eğitilebilir zihinsel engeli olan ilköğretim II. kademede okuyan öğrenciler için araştırmacı tarafından geliştirilen “Mesleki Farkındalık Eğitimi” nin uygunluğu araştırılmıştır.

Araştırmanın birinci çalışma grubunu; “Mesleki Farkındalık Eğitimi” nin eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilere uygun olup olmadığını belirleyebilmek için zihinsel engellilere yönelik eğitim veren toplam 7 okulda görev yapan 139 öğretmen, araştırmanın ikinci çalışma grubunu ise; Tuzla Vala Gedik İlköğretim Okulu ve Mesleki Eğitim Merkezi Hazırlık A sınıfına devam eden 6 erkek, 2 kız öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın birinci çalışma grubunu oluşturan özel eğitim öğretmenlerine araştırmacı tarafından geliştirilen “Mesleki Farkındalık Eğitimi” programı tanıtılmış ve programın eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilere uygunluğunu belirleyebilmek için “Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu” uygulanmıştır. Araştırmanın ikinci çalışma grubunu oluşturan eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin mesleki farkındalık düzeylerini belirleyebilmek için de “Mesleki Farkındalık Eğitimi” programının uygulamasının başında ve sonunda “Bilgi Değerlendirme Formu” uygulanmıştır.

Değerlendirme sonucunda, zihinsel engelli öğrencilerle çalışan öğretmenler, “Mesleki Farkındalık Eğitimi” programının eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara uygun olduğu ve öğrencilerin program kapsamında tanıtılan mesleklere ilişkin farkındalıklarını arttıracakları konusunda, geliştirilen program lehine bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Zihinsel engelli öğrencilerin verilen eğitim sonucunda; meslekleri ve meslekler arasındaki farklılıklarla, mesleklerin araç ve gereçlerini birbirinden ayırt edebildikleri ve mesleklerin görevlerini söyleyebildikleri öntest ve sontestlerden alınan sonuçlarla desteklenmiştir. Araştırmada belirtilen amaçlara ilişkin sontest lehine bir sonuç ortaya çıkmıştır.

SUMMARY

In this study, the convenience of “Vocational Awareness Training” program prepared by the researcher for students who are mental retarded at 6th. - 8th. grade in elementary schools.

The research has 2 sample – group. To define whether the program is suitable for the students or not, the teachers from different 7 schools are consisted of the first group. The second group consisted of 6 male and 2 female students studying Tuzla Vala Gedik Elementary School and Elementary Class A of Center Of Vocational Training Center.

For the first – sample group, the program is introduced and then to define the convenience for the students” Vocational Training Evaluation Form” is applied. For the second group, to define the level of awareness of students who are able to be educated and mental retarded “Information Evaluation Form” was used as a pre and post – test.

Results show that the teachers who are working with the children claimed that the program is suitable and help the children to increase their awareness for the jobs / professions introduced in the program.

After training, results show that the program helps children’s to define the differences among jobs, materials used with jobs and the duties in terms of pre and post – test.

ÖNSÖZ

Toplumların en önemli hedeflerinden bir tanesi ruhsal ve bedensel açıdan sağlıklı bireylerin yetiştirilmesidir. Bu da bireylerin erken çocukluk döneminde olumlu bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişim göstermelerine bağlıdır. Normal olarak nitelendirdiğimiz çocuklar mevcut eğitim olanaklarından yararlanarak ailelerinin de desteği ile kendilerine sağlanan fırsatlardan yararlanarak öz bakım, dil, psiko – motor, duygusal, bedensel ve bilişsel alanla ilgili beceri ve kavramları kazanabilmektedirler. Oysa ki özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ise, okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde yeteri kadar öğrenme fırsatlarını yakalayamamaktadırlar. Eğitim hizmetlerinden yararlanır görünen özel eğitime gereksinim duyan çocukların ise uygun eğitim ortamlarında yetiştikleri, uygun programlarla karşılaştıkları ve yetişmiş alan uzmanlarıyla çalıştıklarını söylemek güçtür.

Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar içerisinde belki de en fazla desteğe ihtiyaç duyan grup zihinsel engellilerdir. Zihinsel engelli çocuklarla çalışmak, onlara yardım ve destek götürmek, yaşamları boyunca başkalarına bağımlı olmadan hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan bağımsız yaşam becerilerini kazanabilmeleri ve belli bir mesleğe ilişkin farkındalık ve beceri kazabilmeleri erken yaşta eğitim ve destek hizmetlerinden yararlanabilmelerine bağlıdır.

Günümüzde zihinsel engellilere iş ve meslek kazandırmak, onları ekonomik açıdan bağımsız hale getirmek özel eğitimin önemli amaçlarından biri sayılmaktadır. Bu amaçla zihinsel engeli olan bireylere yardım ve destek götürebilmek, bağımsız yaşam becerileri kazandırabilmek, kişisel, sosyal ve topluma uyum yeteneklerini geliştirebilmek, var olan gizli güçlerinin farkına varabilmelerini sağlamak için eğitim en önemli araç olarak kullanılmalıdır.

İşte bu araştırma eğitilebilir zihinsel engeli olan ilköğretim II. kademe öğrencileri için geliştirilen “Mesleki Farkındalık Eğitimi”nin zihinsel engelli öğrencilere, öğretmen görüşleri doğrultusunda uygunluğunu saptamak ve eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin Mesleki Farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların, zihinsel engelli öğrencilerin mesleki farkındalık düzeylerinin bilinmesi ile, zihinsel engelli çocukların mesleki gelişimlerini

destekleyici, daha sağlıklı ve elverişli bir ortamda yetişmelerini sağlayıcı önlemler alınmasına yönelik çalışmalara ve bu çalışmaların gerçekleştirecek kişilere yol göstereceği umulmaktadır.

Araştırmanın her aşamasında değerli bilgi ve tecrübelerinin yanında hoşgörü ve yardımlarını esirgemeyen, akademik çalışmalarımın ilk gününden itibaren ilgi ve desteğini daima hissettiğim, hocam, tez danışmanım Prof.Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU ‘ na teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam süresince, özellikle araştırmanın yöntem bölümünde büyük bir sabırla ilgi ve katkılarını gördüğüm, deneyimlerinden yararlandığım Araç.Gör.Bülent DİLMAÇ ‘ a ve Öğr.Gör Murat ÇAKAR ‘ a teşekkür ederim.

Araştırmanın her aşamasında beni büyük bir sabırla dinleyen, çalışmam sırasında benzer duyguları, düşünceleri, heyecanları paylaştığım Öğr.Gör Aydan AYDIN ‘ a, Öğr.Gör.Oktay TAYMAZ SARI ‘ ya ve Uzman Psikolojik Danışman Yeşim GÜLEÇ ‘ e çok teşekkür ederim.

Araştırma sürecim boyunca beni maddi – manevi destekleyen, çalışmamın başlangıcından itibaren varlıkları ile destek veren değerli arkadaşlarım Atilla Benhür ÇABUK ve Burhan şENTÜRK ‘ e yanımda oldukları için çok teşekkür ederim.

Tüm yaşamım boyunca beni her zaman ve her konuda cesaretlendiren, daima başaracağıma inandıran, en ümitsiz zamanlarımda bana güç veren, desteklerini her zaman kalbimde hissettiğim sevgili annem ve babama şükranlarımı sunarım.

Necdet Tuna şAHSUVAROĞLU

Temmuz 2003

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
SUMMARY	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1 Problem	1
1.2 Amaç	6
1.3 Önem	6
1.4 Sayıtlar	7
1.5 Sınırlılıklar	7
1.6 Tanımlar	7
BÖLÜM II	9
İLGİLİ LİTERATÜR	9
2.1 Özel Eğitim, Özel Eğitim Gerektiren Bireyler ve Sınıflandırılması	9
2.1.1 Çok İleri Derecede Zihinsel Engellilerin Özellikleri	15
2.1.2 Ciddi Derecede Zihinsel Engellilerin Özellikleri	15
2.1.3 Öğretilebilir Zihinsel Engellilerin Özellikleri	15
2.1.4 Eğitilebilir Zihinsel Engellilerin Özellikleri	16
2.2 İş ve Meslek Eğitiminde Rehabilitasyon Hizmetlerinin Önemi	19
2.2.1 Zihinsel Engellilerde Rehabilitasyon	20
2.2.1.1 Tıbbi Rehabilitasyon	21
2.2.1.2 Sosyal Rehabilitasyon	22
2.2.1.3 Mesleki Rehabilitasyon	23

	Sayfa
2.3 Mesleki Rehabilitasyon Yaklaşımları	27
2.3.1 Mesleki Eğitimin Tanımı	28
2.3.2 Mesleki Eğitimin Amacı	29
2.4 Zihinsel Engellilere Yönelik Mesleki Eğitim	31
BÖLÜM III	49
YÖNTEM	49
3.1 Araştırma Modeli	49
3.2 Evren ve Örneklem	49
3.3 Veri Toplama Araçları	51
3.4 Verilerin Çözümlemesi	56
BÖLÜM IV	57
BULGULAR	57
BÖLÜM V	112
5.1 Tartışma	112
5.2 Öneriler	115
KAYNAKÇA	121
EKLER	129
EK 1 : Mesleki Farkındalık Eğitimi Programı	130
EK 2 : Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu	159
EK 3 : Bilgi Değerlendirme Formu	162

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
TABLO 1	58
MADDE 1 : Mesleki eğitim programı öğrencilerin gereksinimlerine uygundur.	
TABLO 2	59
MADDE 2 : Programda kullanılan resimlerin çoğu eğitimin amacına uygundur.	
TABLO 3	60
MADDE 3 : Yönergeler öğrencilerin anlayabileceği düzeydedir.	
TABLO 4	61
MADDE 4 : Eğitsel oyunlar öğrenciler için karmaşıktır.	
TABLO 5	62
MADDE 5 : Programdaki meslekler eğitilebilir zihin engellilerin yapabilecekleri mesleklerdir.	
TABLO 6	63
MADDE 6 : Program öğrencilerin kendilerine güvenlerini arttıracak niteliktedir.	
TABLO 7	64
MADDE 7 : Uygulamaların süresi yeterlidir.	
TABLO 8	65
MADDE 8 : Oturumların amaçları, eğitim programının amaçları ile örtüşmektedir.	
TABLO 9	66
MADDE 9 : Eğitimsel materyaller tanıtılan mesleklerle ilgili değildir.	
TABLO 10	67
MADDE 10 : Eğitimsel yöntem eğitim programının amacı ile uyuşmaktadır.	
TABLO 11	68
MADDE 11 : Eğitimsel süreç öğrenciler için karmaşıktır.	

	Sayfa
TABLO 12	69
MADDE 12 : Mesleklere ait araç ve gereçler öğrencilerin fiziksel gelişimlerine uygundur.	
TABLO 13	70
MADDE 13 : Programda tanıtılan meslekler çocukların zihinsel seviyelerinin altındadır.	
TABLO 14	71
MADDE 14 : Meslekler karmaşık becerileri gerektirmektedir.	
TABLO 15	72
MADDE 15 : Programda kullanılan dil yeterince açık ve yalındır.	
TABLO 16	73
MADDE 16 : Oturumların sayısı mesleklerin tanıtımı için yeterlidir.	
TABLO 17	74
MADDE 17 : Program, öğrencilerin mesleklere yönelik bakış açılarında olumlu değişiklikler yaratabilir.	
TABLO 18	75
MADDE 18 : Programda kullanılacak materyallerin sayısı artırılmalıdır.	
TABLO 19	76
MADDE 19 : Programdaki tartışma soruları oturumların amaçlarına uygundur.	
TABLO 20	77
MADDE 20 : Program, öğrencilerin bilişsel farkındalıklarını arttıracak özelliğindedir.	
TABLO 21	78
MADDE 21 : Program kapsamında tanıtılan meslek sayısı artırılmalıdır.	
TABLO 22	79
MADDE 22 : Program, öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmede yeterli değildir.	

	Sayfa
TABLO 23	80
MADDE 23 : Program, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir.	
TABLO 24	81
MADDE 24 : Program sonunda öğrenciler, mesleklerin araç ve gereçlerini birbirinden ayırt edebilirler.	
TABLO 25	82
MADDE 25 : Program, öğrencilerin farklı mesleklere olan ilgisini arttırabilir.	
TABLO 26	83
MADDE 26 : Program, somuttan soyuta doğru bir sıra izlemektedir.	
TABLO 27	84
MADDE 27 Program sonunda öğrenciler, tanıtılan meslekleri birbirinden ayırt edebilir.	
TABLO 28	85
MADDE 28: Program, öğrencilerin dil ve iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir.	
TABLO 29	86
MADDE 29 : Program sonunda öğrenciler, tanıtılan mesleklerle, mesleklerin araç ve gereçlerini eşleştirebilir.	
TABLO 30	87
MADDE 30 :Program sonunda öğrenciler, programdaki mesleklerin görev yerlerini söyleyebilir.	
TABLO 31	88
MADDE 31 : Program sonunda öğrenciler, kendilerine tanıtılan mesleklerden en çok hoşlandıklarını söyleyebilir.	
TABLO 32	89
MADDE 32 : Program basitten zora doğru bir sıra izlemektedir.	

	Sayfa
TABLO 33	90
SORU 1 : Çay hazırlayabilmek için bir çaydanlığa ihtiyacım vardır.	
TABLO 34	91
SORU 2 : Kirlenmiş çay bardaklarını, tabaklarını ve kaşıklarını yıkamaya gerek yoktur.	
TABLO 35	92
SORU 3 : Çay, su, çaydanlık ve elektrikli ocak yardımı ile yapılır.	
TABLO 36	93
SORU 4 : Çay sıcak olarak içilir.	
TABLO 37	94
SORU 5 : Çay kaşığı ile aynı zamanda çorba da içebilirim.	
TABLO 38	95
SORU 6 : Bulaşık yıkayabilmek için bulaşık deterjanı, bulaşık süngeri ve bulaşık eldivenine ihtiyacım vardır.	
TABLO 39	96
SORU 7 : Bulaşık yıkadığım suyla aynı zamanda temizlikte yapabilirim.	
TABLO 40	97
SORU 8 : Bulaşık yıkarken ilk önce çok yağlı bulaşıklardan başlamam daha doğrudur.	
TABLO 41	98
SORU 9 : Bulaşıkları yıkadıktan sonra kurumaları için bulaşık teline koyarım.	
TABLO 42	99
SORU 10 : Bulaşıkları kuruladığım bezle aynı zamanda temizlikte yapabilirim.	
TABLO 43	100
SORU 11 : Temizlik yaparken temizlik malzemelerini kullanmaya gerek yoktur.	

	Sayfa
TABLO 44	101
SORU 12 : Tuvaleti sadece suyla temizlemem yeterlidir.	
TABLO 45	102
SORU 13 : Temizlik maddelerini kullanırken dikkatli olmam gerekir.	
TABLO 46	103
SORU 14 : Tuvalet fırçasını aynı zamanda bulaşık fırçası olarak da kullanabilirim.	
TABLO 47	104
SORU 15 : Yerleri paspaslamak, toz almak temizlik görevlisinin görevlerindedir.	
TABLO 48	105
SORU 16 : Ayakkabı boyacısı yağlı boya ile ayakkabı boyar.	
TABLO 49	106
SORU 17 : Ayakkabıları boyamadan önce fırça ile fırçalamam gerekir.	
TABLO 50	107
SORU 18 : Ayakkabı fırçası, ayakkabı boyası ayakkabı boyacısının kullandığı malzemelerdendir.	
TABLO 51	108
SORU 19 : Ayakkabıları temizlediğim fırçayla aynı zamanda bulaşıkları da fırçalayabilirim.	
TABLO 52	109
SORU 20 : Ayakkabıları düzenli olarak boyamak ve cilalamak ayakkabıların ömrünü uzatır.	
TABLO 53	110
SORU 21 : Boncuk dizebilmek için boncuk ve misinaya ihtiyacım vardır.	
TABLO 54	111
SORU 22 : Çeşitli renk ve büyüklükteki boncuklardan kolye, bilezik yapabilirim.	

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1 : Zihinsel Engelli Çocukların Psikolojik ve Eğitsel Yaklaşımlara Göre Sınıflandırılması	14

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problem

Ülkemizin ve toplumların kalkınmasının en önemli kaynaklarından biri de insan gücüdür. Toplumların refah düzeyi bir bakıma doğal kaynaklar ve insan gücü ile bunlardan yararlanılma durumu ile ilgilidir. Mesleki ve teknik eğitim insan gücü yetiştirme aracı olarak bu sürece katkıda bulunmaktadır.

İnsan gücünün etkili ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi ise, bireylerin ilgi ve yeteneklerine uygun meslek alanlarına yerleşmeleriyle mümkün olacaktır. Bu da bilinçli bir meslek seçimi ile gerçekleşebilir (Arsoy, 1999 : 1).

Zamanla oluşan bedensel, zihinsel, sosyal ve psikolojik özürlüleri nedeniyle çalışamaz duruma düşmüş, mesleğini kaybetmiş özel sorunlu bireyler ve bu durumda olan genç ve yetişkinlerin topluma kazandırılmaları gerekir. Bu bireylerin özel durumlarına uygun, eğitim programlarına gereksinimleri vardır. Bu özel grup içerisinde belki de en fazla desteğe ihtiyacı olan grup zihinsel engellilerdir. Doğumda yaşadığı bir takım anomalilerden, geçirdiği bulaşıcı bir hastalıktan, zehirlenmelerden, kromozom anomalileri gibi nedenlerden dolayı yaşlarına göre zihinsel işlevleri geri kalmış bireylerin ileriki yaş dönemlerinde hayatlarını kimseye bağlı olmadan devam ettirebilmeleri, bağımsız yaşam becerilerini kazanabilmeleri erken yaşta destek ve eğitim hizmetlerinden yararlanabilmelerine bağlıdır.

Engellilikte kendisinden beklenen rolleri, yetersizliği nedeniyle gereği gibi oynayamama, yerine getirememe mevcuttur. Bu kavramın temelinde “ yetersiz ve zedelenmiş olma “ vardır (Özsoy, 1989 : 2). Clark ve Allen (1985)’ na göre ise özürlü ve yetersizlik; tıbbi, sosyal ve ekonomik problemleri beraberinde getirir. Bu yetersizlik, özürlü kişinin çoğunluğa yani normal bireylere göre düzenlenmiş olan toplum yaşamına uyumlarını güçleştirmektedir. Özürlü olma; özürlü türüne ve derecesine göre değişen

sıkıntılara yol açmaktadır. Bu sıkıntı özellikle özürli bireylerin eğitimi ve bir meslek edinme çabalarında daha yoğun olarak hissedilmektedir.

Bu bilgiler ışığında engelli oluş, bireyin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak normal sayılan bir rolünü yerine getirmesini önleyici veya sınırlandırıcı bir yetersizlik veya özürllük sonucu ortaya çıkan bir dezavantajı sürdürme durumu biçiminde tanımlanmaktadır (U.N.,1993 : 1).

Engelli bir çocuğun doğumu ailede bir takım problemlerin yaşanmasına bir başlangıçtır. Aileler, hem çocuğun bakımını üstlenirken hem de eğitimi için kurumlar ararlar. Ekonomik olarak ağır faturaları olan bu eğitim özel eğitim kurumlarınca sağlanmaya çalışılır. Ancak çocuk belli yaşa geldikten ve belli becerileri kazandıktan sonra bir meslek edinmesi, sınırlı da olsa aileden bağımsızlaşarak, sosyal bir yaşantı elde etmesi arzusu ailenin yeni bir eğitim sistemi arayışına girmesine neden olur. Bu konuda her ülkede olanaklar dahilinde mesleki rehabilitasyon programları hazırlanmaktadır.

Ancak bu tür programlarda gerek uygulama, gerekse hazırlanış aşamasında farklı güçlükler ve ekonomik sorunlarla karşılaşmaktadır. Her çocuğa yetersizliği oranında eşit olanakların sağlanması bu tip programların ekonomik faturalarını da arttırmaktadır. Ancak yetkililer özürllüğe bu tür programların sağlanmamasıyla ortaya çıkacak ekonomik sorunların daha fazla olabileceğini göz önüne alarak mesleki rehabilitasyon programlarını uygulamaya koymaktadırlar. Birçok ülkede bu tip programlarla ilgili çalışmalara rastlamaktayız.

Zihinsel engellilerin kendi kendilerine yeterli hale gelmesi, bir iş edinmesi, topluma sağlıklı uyumunu sağlama konuları özel eğitimde önemli konular olmaktadır. Bu konuda iş eğitiminin yararlı olduğu görülmektedir. 1980'li yılların ikinci yarısı Türkiye de zihinsel engelliler için iş eğitimi sağlama çabalarının arttığı bir dönem olmuştur (Cavkaytar, 1990 : 1).

Günümüzde zihinsel engellilere iş ve meslek kazandırmak, onları ekonomik açıdan bağımsız hale getirmek özel eğitimin önemli amaçlarından biri sayılmaktadır. Bu amaçla zihinsel engeli olan bireylere yardım ve destek götürebilmek, bağımsız yaşam becerileri kazandırabilmek, kişisel, sosyal ve topluma uyum yeteneklerini geliştirebilmek, var olan gizil güçlerinin farkına varabilmelerini sağlamak için eğitim en önemli araç olarak kullanılmalıdır.

Her bireyin yeterlik ya da yetersizlikleri ne olursa olsun bireysel yaşam amacına erişebilmesi ve gizil güçlerini kullanabilmesi, geliştirebilmesi için yardıma gereksinimi vardır (Özgüven, 1999 : 328). Bireylerin bu gereksinimlerinin giderilebilmesi için en iyi yardım ise eğitimidir.

Eğitim her bireye, sahip olduğu gizil güçleri geliştirme olanağı sağlayan planlı etkinlikler sürecidir. Her birey kendine özgü bir varlık olup, çok çeşitli niteliklere değişik düzeylerde sahiptir. Bu nedenle çağdaş eğitimin bireysel farklılıklara duyarlı olması, her bireye ihtiyacı olan gelişme fırsatını sağlaması beklenir. Çünkü toplum yaşamında bireyler arasında gözlenen nitelik çeşitliliğine denk düşecek mesleki faaliyet çeşitliliği gözlenmektedir. Bireylerin, niteliklerine uygun ve isteklerine cevap verecek programlara yerleşmelerine ve bu yolla toplumda başarılı ve mutlu olabilecekleri meslek alanlarına yönelmelerine yardımcı olmak üzere başlatılan rehberlik hizmetleri eğitim uygulamalarının önemli ve vazgeçilmez bir ögesi olmuştur.

Bireylerin genellikle çok çeşitli niteliklere, birbirinden farklı derecelerde sahip oldukları gerçeğinden hareketle rehberlik, her bireyin sahip olduğu en güçlü niteliği en fazla ve en zayıf niteliği en az derecede gerektiren eğitim ve meslek alanlarına yönelmelerine yardımcı olmaktadır. Çeşitli niteliklere farklı düzeylerde sahip olma, engelli bireyler içinde geçerli bir durumdur. Ancak engelli birey bir veya bir kaç yetiden ya tamamen yoksun ya da bazı yetilere çok az düzeyde sahip olan kimsedir. Bu noksanlık engelli kişinin çoğunluğa yani normal bireylere göre düzenlenmiş olan toplum yaşamına uyumlarını güçleştirmektedir.

Engelli bireyleri mesleğe yöneltme ve mesleğe hazırlama, her şeyden önce, her bireyin kendini gerçekleştirme hakkına saygı ilkesine uygun bir davranıştır. Hangi türden ve ne derecede olursa olsun her bireyin sağlam kalmış ve geliştirilmesi gereken gizil güçleri vardır. Bu gizil güçlerin atıl kalması kişide huzursuzluğa yol açabilir. Ayrıca başkalarına her yönden bağımlı olmanın bireyde yetersizlik duygusuna ve depresyona yol açması muhtemeldir. Bu sorunların giderilmesi için yapılacak yatırımların engellileri meslek ve iş sahibi kılmaya ayrılması topluma ekonomik katkı sağlayacak bir işgücünün oluşmasına da yardımcı olacaktır. Engellilere verilecek meslek eğitim ve rehberlik hem onların bireysel mutluluğa ulaşmalarına yardımcı olacak hem de toplum kalkınmasına katkı sağlayacaktır (Kuzgun,1991:10 - 11).

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre ülkemizde engelli nüfusun genel nüfusa olan oranı % 12 ' dir. Bununla birlikte "Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü" web sitesinde bu rakam % 14 ' tür. Engel gruplarına göre dağılım ise şöyledir :

Görme Engelli	% 0.2
İşitme Engelli	% 0.6
Ortopedik Engelli	% 1.4
Zihinsel Engelli	% 2.3
Uyum Güçlüğü Olanlar	% 1
Süreğen Hastalığı Olanlar	% 1
Konuşma Güçlüğü Olanlar	% 3.5
Üstün ve Özel Yetenekliler	% 2
Korunmaya Muhtaç Çocuklar	% 2

Bu sonuçlara göre ülkemizde toplam 9.5 - 10 milyon engelli bulunduğu tahmin edilmektedir (www.meb.gov.tr/OzelEgitim/Oesayisaldurum.htm).

Bunlara her gün hastalık ve kaza nedeniyle oluşan özürülüler de eklenmektedir. Ayrıca bu durumdan ailelerin de etkilendiği düşünülürse, yaklaşık 20 milyon vatandaşın "

engellilik “ ile ilgili sorunları olduğunu varsayılabilir. Bu kimselerin eğitim, toplumda bir yer edinme ve meslek sahibi olmalarının ne denli önemli olduğu görülmektedir.

Normal çocuklar mevcut eğitim olanaklarından yararlanarak ve ailelerinin kendilerine sağladığı fırsatlarla sistematik olmayan bir biçimde özbakım, dil, psiko – motor ve bilişsel alanla ilgili beceri ve kavramları kazanabilmektedirler (Gürsel, 1993 :1). Oysa ki özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ise, okul öncesi ve ilkökul düzeyinde yeteri kadar öğrenme fırsatlarını yakalayamamaktadırlar. Eğitim hizmetlerinden yararlanır görünen özel eğitime gereksinim duyan çocukların ise uygun eğitim ortamlarında yetiştikleri, uygun programlarla karşılaştıkları ve yetişmiş alan uzmanlarıyla çalıştıklarını söylemek güçtür.

Şüphesiz ki normal çocuklar gibi zihinsel, duyuşsal, iletişimle ilgili, duyuşsal, sosyal, fiziksel özellikleri nedeniyle normal eğitim süreci içerisinde daha özel hizmetlere gereksinim duyan bireyler için farklı eğitşel çabalara ihtiyaç vardır (Kuzgun, 2002 : 53).

Engelli bireylerin mesleki eğitimlerinin gerçekleştirilebilmesi için uygulanabilecek en iyi yollardan biri de grup rehberliğidir. Grup rehberliği engelli bireylerin, günlük yaşam becerilerini, kişisel – sosyal ve mesleki becerileri kazanmalarına yardımcı olabilir. Engelli bireylere yönelik yürütülmesi düşünölen grup çalışması ekonomik olması, aynı anda birden fazla kişiye yardım götürmesi, aynı amaçla bir araya gelmiş insanlara ulaşabilmesi açısından bireysel rehberliğe göre daha çok tercih edilmektedir.

Engelli bireylerin yukarıda belirtilen becerileri öğrenmesinde kuşkusuz ailenin, bağılı bulunduğu özel eğitim kurumunun, devam ettiğı okulun, toplumun etkisi ve desteğı büyüktür.

Buraya kadar aktarılan bilgilerin ışığında, özel eğitime gereksinim duyan engelli bireylere ulaşmak, onların kişisel, sosyal ve öz bakım becerilerini kazanmalarına yardımcı olmak ve en önemlisi de kimseye bağılı olmadan hayatlarını sürdürebilmeleri

için gerekli olan mesleki yeterliliğe ulaşabilmeleri gerekmektedir. Bu düşünce ile eğitilebilir zihinsel engeli olan ilköğretim II. Kademe öğrencileri için geliştirilen “Mesleki Farkındalık Eğitimi” programı ile ilgili özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin, programın uygulanabilirliğine ilişkin görüşlerini almak ve görüşler doğrultusunda programın öğrenciler üzerindeki etkisini araştırmak bu araştırmanın konusu olmuştur.

1.2 Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, zihinsel engeli olan ve ilköğretim II. kademe de okuyan öğrenciler için bir mesleki farkındalık eğitimi programı hazırlamak ve zihinsel engelliler alanında çalışan öğretmenlere programın etkililiğini değerlendirmektir. Bu amaçla aşağıdaki şu sorulara cevap aranacaktır.

1. Zihinsel Engelli öğrencilerin öğretmenleri, “Mesleki Farkındalık Eğitiminin” öğrencilerine uygunluğunu nasıl değerlendireceklerdir ?
2. Eğitilebilir zihinsel engeli olan bireyler, programda tanıtılan beş mesleğin aralarında ki farklılıkları birbirinden ayırt edebilecekler midir ?
3. Eğitilebilir zihinsel engeli olan bireyler, programda tanıtılan beş mesleğin araç ve gereçlerini birbirinden ayırt edebilecekler midir ?
4. Eğitilebilir zihinsel engeli olan bireyler, programda tanıtılan beş mesleğin görevlerini söyleyebilecekler midir ?

1.3 Önem

Yapılan literatür taraması sonucunda ülkemizde, özellikle zihinsel engellilere yönelik mesleki eğitim ile ilgili çalışmalar yok denilebilecek kadar azdır. Zihinsel engelliliğe sahip bireylerin bağımsız yaşam becerilerini geliştirerek onların kendilerini değerli hissedebilmeleri ve daha kolay topluma uyum sağlamaları amacıyla bu gruba özgü mesleki eğitim ve istihdama yönelik çalışmaların yapılması önemlidir.

Engelli bireyleri mesleğe yöneltme ve mesleğe hazırlama her şeyden önce her bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için gerekli olan saygı ilkesine uygundur. Herhangi bir

engele sahip olsun ya da olmasın her insan kendini gerçekleştirebilecek bir güce sahiptir. Bu gücü ortaya çıkarabilmekte özel eğitime gereksinim duyan bireylere hizmet götüren eğitimcilerin görevidir. Hazırlanacak olan programla zihinsel engelli bireylerin kendi; yetenek, ilgi, istek ve beklentileri hakkında, kendilerine uygun eğitim ve meslek olanakları hakkında bilgi sahibi olacakları ve bu bireylerin kendilerini gerçekleştirmeleri ve kendi özelliklerine uygun bir mesleki alana yönelmeleri konusunda ufak bir adım atılmış olacaktır. Ayrıca, araştırmanın kuramsal ve pratik açıdan alan yazıma bazı katkılar getireceği de umulmaktadır.

1.4 Sayıtlar

1. Bu çalışmada kullanılacak Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formuna yanıt veren öğretmenlerin vereceği cevapların samimi olacağı varsayılmıştır.
2. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan zihinsel engelli öğrencilere uygulanacak ön test ve son testlere verilecek cevapların samimi olacağı varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

1. Araştırma amaçlarda belirtilen sorularla sınırlıdır.
2. Araştırma 2002 - 2003 öğretim yılında İstanbul ilindeki resmi özel eğitim okullarında görev yapan 139 özel eğitim öğretmeni ile sınırlıdır.
3. Araştırma 2002 - 2003 öğretim yılında İstanbul ili Tuzla ilçesi Vala Gedik İlköğretim Okulu ve Mesleki Eğitim Merkezi Hazırlık A sınıfına devam eden 8 öğrenci ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Özel Eğitim : Bedensel, duygusal, iletişimsel, zihinsel ve sosyal gelişimlerdeki özellikleri nedeniyle normal eğitimden yararlanamayan bireylere özel yetişmiş elemanlar tarafından bir ekip çalışması anlayışıyla ve özel müfredat , farklı metot ve / veya özel eğitim materyalleri kullanılarak verilen eğitimidir. (Dunn, 1973 : 3 – 7).

Engel : Yetersizlik neticesinde kişinin yaşından beklenen davranışları gösterememesi, toplum içerisinde yaşına uygun rolleri oynayamaması bir engellilik durumunun oluştuğunu gösterir.

Yetersizlik : Zedelenme ya da bazı sapmalar sonucu, bir insan için normal kabul edilen bir etkinliğin ya da yapımın önlenmesi, sınırlanması haline yetersizlik denilmektedir. (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1998 : 5).

Zihinsel Engellilik : Gelişimsel dönemde ortaya çıkan, uyumlu davranışlarda görülen yetersizliğe ilaveten genel zeka fonksiyonları açısından normalin altında olma durumudur. Gelişimsel dönemde ortaya çıkma ile yaklaşık 18 yaşına kadar olan süreç kastedilmektedir. Zeka Fonksiyonları açısından normalin altında olma ise zeka testlerinden elde edilen zeka bölümü puanının (IQ) 70 ' den (bazı testler için bu 80 olarak belirlenmiştir) aşağı olma durumudur (Snell, 1993 : 62,; Schulz, Carpenter ve Thurnbull, 1991 : 102 – 103; Dunn, 1973 : 65; Gallagher, 1986 : 117).

Eğitilebilir Düzeyde Zihinsel Engelli Öğrenci : Zeka bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 45 – 75 arasında olan geri zekalı, öğrencilerdir (Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği, Madde : 6 : 19).

Mesleki Eğitim : Toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacı ile belirli bir meslek alanına ilişkin bilgi, beceri ve pratik uygulama yetenekleri kazandırmak suretiyle bireyin fiziksel, duygusal, sosyal, entellektüel ve ekonomik gelişmesini sağlama sürecidir (Sıdal, 1983 : 15).

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1 Özel Eğitim, Özel Eğitim Gerektiren Bireyler ve Sınıflandırılması

Her çocuğun bir diğerinden farklı olduğu ve bu nedenle de eğitimin bireysel temelli olmasının gerekliliği, çağdaş eğitim anlayışının özünü oluşturmaktadır. Zihinsel, duyuşal, iletişimle ilgili, duyuşal, sosyal, fiziksel özellikleri nedeniyle eğitim süreci içerisinde normal bireyler gibi daha özel hizmetlere gereksinim duyan bireyler için de farklı eğitşel çabalara ihtiyaç vardır. Bu çaba da özel eğitimin ve özel eğitime gereksinim duyan bireylere götürülecek hizmetin temelini oluşturur (Güven, 2003 : 57).

“Özel eğitim, bireylerin bazı özelliklerinde meydana gelen zedelenme, sapma yetersizlikten kaynaklanan özür – engel durumları ve onların genel eğitim hizmetlerinden yararlanamadıklarında eğitim hizmetlerinin özelleştirilmesini kapsamaktadır” (Özsoy,1998 : 2).

Özel eğitim ve özel eğitime muhtaç çocuklar için çok değişik tanımlar yapılmaktadır.

Register ‘ a göre özel eğitim; özel olarak düzenlenmiş öğretim biçimidir ve çocuğun farklı ihtiyaçlarını karşılamak üzere ayarlanmış sınıf, ev, hastane, kurum ve fiziksel öğretimi kapsar (Register 1977 ‘ den aktaran Fiscus ve Mandell, 1997 : 118).

“ Beden, zihin, duyuşal ve sosyal gelişimlerdeki özür ve üstün özellikleri yönünden eğitim ve öğretim amaçlarını gerçekleştirmek için normal çocukların eğitim hizmetlerine ek olarak bir takım özel hizmet ve önlemleri gerektiren çocuklara özel eğitime muhtaç çocuklar denir ” (Özsoy ve diğ., 1998 : 7)

Özçelik ' e (1987) göre özel eğitime muhtaç çocuk; “genel eğitim ya da normal eğitim hizmetleri yoluyla kapasitesi ölçüsünde gelişim gösteremeyen, özel eğitim hizmetlerine ve destek servislerine gereği olan çocuktur”.

Özel eğitime duyulan ihtiyacın artması, engelli bireylere götürülecek hizmet kalitesinin yükselmesi, özel eğitim alanındaki bazı tanımların zaman içinde değişmesine neden olmuştur. Zamanla özel eğitime muhtaç çocuklar tanımının yerini “özel eğitim gerektiren çocuklar” ifadesi almaya başlamıştır.

Özel eğitim gerektiren birey; çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen anlamlı farklılık gösteren bireye denir (573 sayılı kanun, 06 Haziran 1997).

Culatta ve Tompkins (1999) özel gereksinimli çocuğu, “normal olarak kabul edilen çocuklardan fiziksel, duygusal ya da öğrenme açısından farklılık gösteren, bu farklılığı nedeniyle farklı gereksinimleri bulunan ve bu gereksinimlerinin karşılanması için özelleştirilmiş ve bireyselleştirilmiş eğitim programına dahil edilmeleri gereken çocuk” olarak ifade etmektedir (Aktaran Ersoy & Avcı, 2001 : 12).

Yapılan sınıflandırmaya göre özel eğitime muhtaç çocuklar;

1. Görme engelliler
2. İşitme engelliler
3. Konuşma özürlüler
4. Ortopedik özürlüler
5. Sürekli hastalığı olan çocuklar
6. Üstün yetenekliler
7. Zihinsel engelliler
8. Uyumsuz çocuklar
9. Korunmaya muhtaç çocuklar
10. Öğrenme güçlüğü olanlar şeklinde sınıflandırılmaktadır (Enç, Özsoy, Çağlar, 1981).

Özel eğitim kavramı içinde sıklıkla kullanılan kavramlardan bir tanesi de engelliliktir. Engellilik kavramı genel olarak insanlarda bulunabilen fiziksel veya düşünsel kaynaklı her tür eksiklikler ve bozukluklar olarak ifade edilebilecek engellilik, bir kimsenin görme, işitme veya bedensel gücünü, zekasının bir kısmını veya tümünü yitirmesi olarak da basitçe tanımlanabilir. Bir başka ifade ile, kişinin bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinde belirli oranlarda ve sürekli olarak fonksiyon ve görüntü kaybı sonucu yaşamın normal gereklerine uyamaması engellilik durumudur.

Yine engellilik bir başka şekilde kişilerin doğuştan veya çeşitli sebeplerle sonradan oluşan bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerindeki engeller sonucu psikososyal ve ekonomik bağımsızlık ve uyumlarını tamamen veya kısmen kaybetmeleri şeklinde tanımlanabilir.

Çalışma hayatı açısından engelli kavramı ise kişinin işi yapabilme yeteneğini ortadan kaldırmaksızın, günlük yaşam fonksiyonlarının önemli derecede değişikliğe uğramasına yol açan, fiziksel veya zihinsel bir durumdur (Uşan, 1999 : 12).

Bu gruplar içerisinde belki de en çok yaygınlık gösteren grup zihinsel engellilerdir. Zihinsel engellilere ilişkin tanımlar da çeşitlilik göstermektedir.

Zeka geriliği, öğrenim yeteneğinin sınırlı oluşundan çıkan bir durumdur. Zeka özürü olan bir kişinin davranışı, olağanın dışında, yaşından umulanın çok altında olduğu durumdur.

Zihinsel gerilik; zihin gelişiminde çeşitli tür ve derecedeki eksikliklerin, bireyi yaşlılarının bulunduğu çevreye, başkalarının yönetimi, denetimi ve yardımından bağımsız olarak uyum sağlamada yetersiz kalma durumu olarak tanımlanmıştır.

Doll (1940), zihinsel engelliliği; “ geri zekalılık “ terimini kullanarak altı ölçüt içerisinde tanımlamıştır. Bunlar;

- Zihinsel normal altı
- Bunun sonucu olarak sosyal yetersizlik
- Doğuştan ya da çocukluktan zihinsel gerilik
- Olgunlaşmada gerilik
- Kalıtsal nedenlerin ya da hastalıkların bir sonucu olarak yapısal kaynaklı zihinsel gerilik
- Kalıcı ve iyileştirilemez bir durum olarak tanımlamıştır (Doll 1940 ‘ dan aktaran Eripek, 1996 : 82).

Kidd , zihinsel geriliği; geri zekalılık terimi altında şöyle tanımlamıştır: Geri zekalılık, nedenine bakılmaksızın, genellikle gelişim sürecinde ortaya çıkan ve bireyin (a) öğrenme ve buna bağlı olarak (b) mantıklı karar verme, seçim yapma ve yargıda bulunma, (c) bireyin kendisiyle ve çevresiyle başedebilme yeteneğini önemli ölçüde sınırlayacak derecede zihinsel işlevlerde normalin altında bulunma durumudur (Eripek, 1996 : 85).

Zihinsel engelli çocukların ilk sınıflandırma girişimi 1921 yılında AAMR (American Association on Mental Retardation) ‘ nin çekirdeğini oluşturan American Association for the Feebleminded tarafından yapılmıştır. Buna göre zeka bölümü puanı 75 – 50 arasında olanlara moron, 50 – 25 arasında olanlara embesil, 25 ‘ in altında olanlara idiot denilmiştir. Daha sonra AAMR ‘ nin 1952 yılında yapılan sınıflandırmasında zeka bölümü 69 zeka bölümü puanı kabul edilmiştir. Buna göre zeka, bölümü 69 – 55 arasında olanlar hafif; 54 – 40 arasında olanlar orta; 39 – 25 arasında olanlar ağır; 25 ve aşağısında olanlar ise çok ağır derecede geri zekalı olarak sınıflandırılmıştır.

Mental retardasyon (zeka geriliği); ortalamanın önemli derecede altında entelektüel işlevsellik; bireysel olarak uygulanan IQ testinde yaklaşık 70 ya da altında bir IQ ' nun olması (bebekler için, ortalamanın önemli derecede altında entelektüel işlevselliğin olduğuna ilişkin bir klinik yargının olması), aşağıdaki alanlardan en az ikisinde o sıradaki uyum işlevinde (yani bağlı olduğu kültürel grupta yaşı için beklenen ölçüleri karşılamada kişinin gösterdiği etkinlik) eşzamanlı yetersizlikler ya da bozuklukların olması (İletişim, kendine bakım, ev yaşamı, toplumsal / kişilerarası beceriler, toplumun sağladığı olanakları kullanma, kendi kendini yönetip yönlendirme, okulla ilgili işlevsel beceriler, iş, boş zamanlar, sağlık ve güvenlik) ve başlangıcın 18 yaşından önce olması şeklinde tanılanmıştır (Amerikan Psikiyatri Birliği DSM – IV – TR, 2001 : 44).

Grosman ' dan aktaran Duman (1995:19); zihinsel engelliliği gelişim süreci içerisinde, genel zihinsel işlevlerde normallerden önemli derecede gerilik bunun yanında uyumsuz davranışlarda yetersizlik gösterme durumu olarak tanımlanmaktadır (Grosman, 1983 ' den aktaran Duman, 1995 : 19).

Keserman (1983) ' e göre zihinsel engelli kişiler; zihinsel kapasiteleri yaşitları gibi gelişmemiş, onlardan daha aşağı bir düzeyde olan bu nedenle toplumsal yükümlülükleri gerektiği gibi yerine getiremeyen kişi olarak tanımlamıştır (Keserman, 1983 ' den aktaran Duman, 1995 : 19).

Zekaca yetersiz çocuklar zeka bölümüne göre alt gruplara ayrılarak sınıflanmaktadır. Değişik kurum ve kişiler çeşitli sınıflamalar yapmıştır.

Genellikle toplum içerisinde zihinsel engelli çocuklar homojen bir grup olarak düşünülmekte, zihinsel engelli denilince yalnızca ağır vakaların düşünüldüğü görülmektedir. Bu çocuklar doğuştan getirdikleri kalıtsal özelliklere sağlanan tıbbi tedavi, eğitim ve çevre olanaklarına, ilgiye bağlı olarak kendi içlerinde önemli bireysel farklılıklar gösterebilmektedirler. Bu çocukların ortak özelliklerine göre sınıflandırılmasına gereksinim duyulduğu düşünülmektedir.

Psikolojik sınıflandırmada 69 zeka bölümü puanı olarak kabul edilen geri zekalılık sınırı eğitsel sınıflandırmada 75 zeka bölümü puanı olarak kabul edilmiştir (Bkz. Şekil 1. 1). Buna göre zeka bölümü puanları 50 – 55 ile 70 – 75 arasında olanlar eğitilebilir, 25 – 35 ile 50 – 55 arasında olanlar öğretilebilir, 25 ve daha düşük olanlar ise ağır ve çok ağır derecede geri zekalı olarak sınıflandırılmıştır (Özsoy, Özyürek, Eripek, 1998 : 157).

Sınıflandırma Yaklaşımı	ZEKA BÖLÜMÜ PUANLARI														
	80	75	70	65	60	55	50	45	40	35	30	25	20	15	10
PSİKOLOJİK			HAFİF			ORTA			AĞIR			ÇOK AĞIR			
EĞİTSEL			EĞİTİLEBİLİR				ÖĞRETİLEBİLİR					AĞIR / ÇOK AĞIR			

Şekil 1. 1 Zihinsel Engelli Çocukların Psikolojik ve Eğitsel Yaklaşımlara Göre Sınıflandırılması

Günümüzde yaygın olarak kullanılan diğer bir sınıflandırma konuya eğitim açısından bakmaktadır. Eğitsel sınıflandırma olarak adlandırılan bu sınıflandırmada zeka bölümü ölçütü, psikolojik sınıflandırmaya göre daha esnek tutulmuş, grupların oluşturulmasında geri zekalı çocukların eğitim gereksinimlerinden hareket edilmiştir.

Eğitimsel sınıflandırmaya göre, zihinsel engelli çocuklar “ Çok İleri Derecede Zihinsel Engelliler “, Ciddi Derecede Zeka Engelliler “, Öğretilebilir Zihinsel Engelliler “ ve Eğitilebilir Zihinsel Engelliler “ olmak üzere 4 gruba ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre zihinsel engelli çocukların tipik özellikleri şöyle sıralanabilir.

2.1.1 Çok İleri Derecede Zihinsel Engellilerin Özellikleri :

Bu grup ömür boyu başkalarının bakım ve himayesine muhtaç olup bağımlı yaşamak zorundadırlar. Gerilikleri doğum anında ya da doğumu izleyen ilk günlerde fark edilir (Özsoy ve diğ., 1998 : 158). Tüm zeka gelişimleri 0 – 2 yaş düzeyleri arasında olabilir. Duygusal ve devinimsel gelişimleri çok kısıtlıdır. Zeka bölümleri 35 ve daha aşağısındadır. Bazı özbakım becerilerini öğrenebilirler. Sıklıkla sallanma, kaşınma, gözlerini elleriyle oğuşturma gibi uyumsuz davranışlar gösterirler. Bu çocukların büyük bir kısmının hareket etmede ve beslenmede özel problemleri vardır.

2.1.2 Ciddi Derecede Zihinsel Engellilerin Özellikleri :

Gerilikleri doğum anında ya da doğumu izleyen ilk günlerde farkedilir. Bazı basit özbakım becerilerini öğrenebilirler. Ancak yaşamları boyunca sürekli olarak bakım ve yardıma gereksinim duyarlar (Özsoy ve diğ., 1998 : 158).

2.1.3 Öğretilebilir Zihinsel Engellilerin Özellikleri :

Orta dercede zeka engeli olan çocuklar, eğitsel sınıflandırmaya göre “Öğretilebilir Zihinsel Engelli Çocuk” olarak adlandırılmaktadır (Özer, 2001 : 26).

Genellikle gerilikleri okul öncesi dönemde fark edilmektedir. Çünkü gelişim özellikleri normallerden önemli farklılıklar göstermektedir. Öğretilebilir terimi iki anlama gelmektedir.

1. Temek akademik becerilerde eğitilemez.
2. Günlük yaşamın gerektirdiği sosyal uyum, pratik iletişim ve özbakım becerilerini öğrenebilir.

Bu grupta yer alanlar, yetişkinlik çağında evde, enstitülerde ya da korumalı iş yerlerinde çalışarak geçimlerini kısmen ya da bütünüyle sağlayabilirler. Zeka bölümleri 25 – 44 arasındadır.

Öktem (1981) ve Akçakın (1988) ' e göre okul çağında, sosyal ve uğraşı yetenekleri konusunda eğitimden yararlanabilmektedirler. Ancak akademik konularda ikinci sınıf düzeyinin üstünde eğitilememektedirler. Öğrenmeleri yavaş, kavramlaştırma yetileri çok sınırlıdır. Genel olarak erken tanı ile, anababa yardımı ve yeterli eğitim fırsatları ile, günlük bakımlarında kısmen bağımsız olabilmektedirler. Aile içinde ya da korunan bir çevrede denetim altında fazla beceri gerektirmeyen işleri yaparak kendi geçimlerine katkıda bulunabilmektedirler (Özer, 2001 : 26).

2.1.4 Eğitilebilir Zihinsel Engellilerin Özellikleri :

Sincilar & Forness (1988) hafif derecede zeka engeline sahip olan çocukları eğitsel sınıflandırmaya göre “Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuk” olarak isimlendirilmekte ve tüm zeka engellilerin % 85 ‘ ini oluşturmaktadırlar. AAMD ‘ de hafif zihinsel engelli olarak tanımlanan eğitilebilir zihinsel engelli çocuk, zihinsel gelişimi normalin altında olan ve bu nedenle normal ilkökul programından yeterli şekilde yararlanamayan çocuktur. Ancak, bu çocukların ilkökul düzeyinde akademik konularda eğitilebilirlik, toplumda bağımsız yaşayabilecek düzeyde sosyal uyum, yetişkin düzeyinde kısmen ya da tamamen destek alacak şekilde mesleki yeterlilik alanlarında gelişme potansiyeline sahip oldukları ifade edilmektedir (Sincilar & Forness, 1988 ‘ den aktaran Özer, 2001 : 24).

Çocukların çoğu ilkökulda başarısızlıkla karşılaşınca kadar zihinsel engelli olarak tanımlanamamaktadır. Sosyal beklentilerin önemli bir parçası olan öğrenme yeteneğinde problemle karşılaşınca genellikle ilk olarak ilkökul tarafından farkedilmekte ve bir çoğunda patolojik bulgular açık olarak görülmektedir (MacMillan, 1988 : 273).

Mercer (1979) ' e göre; gelişimleri normallerden önemli bir farklılık göstermediği için genellikle okula başlayana kadar farkına varılmazlar. Okul çalışmaları başladığında özellikle akademik çalışmalarda karşılaştıkları güçlükler sonucunda gerilikleri ortaya çıkar. Eğitilebilir terimi bu gruba giren çocukların okuma, yazma, matematik gibi temel akademik becerileri öğrenebileceklerini açıklamaktadır. Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar temel akademik beceriler yanında özbakım becerilerini öğrenebilirler, ileride yetişkinlik çağında bütünüyle ya da kısmen geçimlerini sağlayabilecek bir iş becerisi edinebilirler (Mercer 1979 ' dan aktaran Özsoy, Özyürek, Eripek 1998 : 158). Zeka bölümleri 50 – 75 arasındadır. Gerilik derecesine göre 8 – 12 yaş seviyesinde zekaya sahip olabilirler. Ortaokul 1. sınıf seviyesinde akademik çalışmalar yapabilirler. Uygun tedbirler alındığında kendilerine yeter hale gelebilecek monoton ve yarı beceri gerektiren bazı hüneler kazanabilirler. Sosyal bakımdan uygun ortamda uyumlu davranışlar gösterebilirler (Çağlar ve diğ., 1981: 246).

Genellikle beyin patalojisi ya da diğer fiziksel bozukluklar göstermezler. Erken tanı anne – baba yardımı, özel eğitim programları ile çoğunluğu sosyal yönden uyum sağlayabilirler. Fakat alışılmadık ya da ekonomik stres altındayken rehberlik ve yardıma ihtiyaç duyabilirler ([http : // rehberlikservisi.org](http://rehberlikservisi.org), 03.01.2002 : 1).

Eğitilebilir zihinsel engelliler tüm zihinsel engelli olanların yaklaşık % 85 ' ni oluşturur (Öztürk, 1992 : 397).

Monoley (1979), eğitilebilir teriminin bu gruba giren çocukların okuma, yazma, matematik gibi temel akademik becerileri öğrenebileceklerini açıklamakta olduğunu, bu çocukların özel eğitim olanaklarıyla normal ilkökul programlarından yararlanabildiği ortalama 3. yada 4. sınıf düzeyinde akademik bilgi ve beceri kazanabildikleri ve bu düzeye normallere göre daha ileri yaşlarda ulaşabildiklerini, yetişkinlik çağında geçimlerini sağlayabilecek bir iş ya da beceri öğrenebildikleri belirtilmektedir (Monoley 1979 ' dan aktaran Eripek, 1993 : 18).

Wiip ve Semel (1984) ' te yapılan çalışmalar sonucunda zeka bölümü 40-70 arasında olan zihinsel engelli çocukların çoğunlukla ilk anlamlı sözcüklerini 2.5 yaşta, ilk cümleciklerini 4 yaş civarında daha karmaşık cümleleri ise 6 yaştan sonra kullanabildiklerinin görülmekte olduğu belirtilmektedir (Wiip ve Semel 1984 ' den aktaran Bilir ve diğ., 1992 : 22).

Normallere göre gelişimlerinin yavaş olmasına rağmen, normal çocukların gelişim seyrini göstermekte oldukları, genellikle devimsel becerileri geç kazanmakta, kas gelişimlerinin ve koordinasyonlarının normallere göre daha yavaş olduğu belirtilmektedir.

Geç, güç öğrenebildikleri, dikkat ve ilgilerinin dağınık ve sık değişebildiği, genelleme yapma ve kazandığı bilgileri transfer etmede, yeni durumları kavrama ve onlara uymada zorluklarının olduğu, çabuk unuttukları, tepki ve algılarının basit, kendilerini bağımsız olarak ifade etmede güçlüklerinin olabildiği belirtilmektedir.

İletişim kurmakta güçlüklerinin olduğu, dostluklarının devamsız ve kolayca bozulabildiği, gruba bağımlı oldukları, sosyal etkinliklere katılım güçlüklerinin olabileceği, genellikle yalnızlığı tercih etmekte oldukları belirtilmektedir.

Sabırsız, belirli bir amaca ulaşmak için sınırlı çaba gösterebilen, motive edilmeye ihtiyaç duyan bu çocukların kendilerine güvenlerinin az olduğu, içe dönük kızgınlık ve kırıcı davranışlar da gösterebilecekleri belirtilmektedir (Eğitilebilir Çocuklar İlkokul Programı,1990 : 222 – 225).

Normal çocuklar gibi zihinsel engelli çocukların da etkin olma, üretme isteğine sahip olabilecekleri, bazıları sürekli, bazıları aralıklı kontrol edilmeyi gerektirseler de ihtiyaç duyulan birçok işi başarabilecekleri, içerisinde çok az da olsa iş bağımsızlığı kazanabilen, kendi başlarına sürekli olarak bir işi devam ettirebilenlerin de olabileceği belirtilmektedir.

Bu çocuklar iş öğretiminde geç kavrayıp, yavaş düşünmekte, somut örnekler ve etkin açıklamalar ile öğrenebilmekte, alışkanlık haline gelinceye kadar, çok tekrar gerekmede, yaparak öğrenebilecekleri, sabır, bilgi ve beceri gerektiği, işin tümü yerine

basitten karmaşığa, bütüne doğru öğrenebilecekleri, baştan iyi kazandırıldığı takdirde işin kurallarına ve işe bağımlı sakin ve uyumlu oldukları, telkin ve tavsiyelere aynen uyum gösterdikleri daha çok bedenlen büyük ve küçük kaslarını kullanarak bütün organlarını kullanmasını sağlayacak etkinliklerden hoşlanmakta ve monoton işlerde daha başarılı oldukları belirtilmektedir.

Aynı zamanda bu çocukların, problem çözümünde başkalarına dayanmak eğiliminde ve başarısızlığa düştüklerinde kendilerine güvenlerini çok kolay kaybedebilmeleri nedeniyle başarılı olabilecekleri işlere yönlendirilmelerinin ve içten yardımın gerekliliği belirtilmektedir

Sonuç olarak, orta düzeyde öğrenme yetersizliği (eğitilebilir zihinsel yetersizliği) bulunan çocukların eğitim öğretimlerinde; onlara uygun öğretim yöntemlerinin seçilmesi, başarısızlık duygusunu yaşayamayacakları ya da en az yaşayacakları ortamların hazırlanması, başarılı olma girişimlerinin desteklenmesi ve pekiştirilmesi, yeteneklerine ilişkin güvenlerinin artırılması, güdülenmelerinin yeterli ölçüde sağlanması gibi ögeler dikkate alınmalıdır. Böylece, bu çocukların gerçekte başarabilecekleri düzeye ulaşmaları da sağlanmış olacaktır (MEB, 2001 : 7).

2.2 İş ve Meslek Eğitiminde Rehabilitasyon Hizmetlerinin Önemi

Latince' de "Habilitas" kelimesi "iktidar, maharet", "Habilitasyon" kelimesi ise "muktedir, elverişli" anlamına gelmektedir. Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle oluşan yaralanma ve hastalık sonrası oluşan özürü ortadan kaldırmak veya mümkün olan en az düzeye indirmek ve kişinin evinde, işinde ve sosyal yaşantısında kendine ve topluma yeterli olabilmesi için tıbbi, fiziksel, psikososyal, mesleki yaklaşımlar sürecidir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1. Özürlüler Şurası Ön Komisyon Raporları, 1999 : 315).

Rehabilitasyon, doğuştan ya da sonradan hastalık, kaza ve yaralanmalar nedeniyle bedensel, zihinsel ve ruhsal sağlığı geçici ya da devamlı bozulmuş, kendi kendini idare,

davranış ve çalışma yeteneklerini kaybetmiş bir kişinin, yeniden fonksiyonel yeteneklerini tıbbi, psikolojik, ekonomik, sosyal ve mesleki yönden en yüksek seviyeye kadar yükseltilmesini ve bu durumdaki hastanın yeniden yaşama adaptasyonunu sağlamlasını amaçlayan çok amaçlı tedavi ve koordine tedbirlere yönelik çalışmalardır (ILO, 1981 : 107).

Rehabilitasyonun amacı, bedensel, zihinsel ve ruhsal özürlüleri olanları veya böyle bir tehlike ile karşı karşıya bulunanları mümkün olduğu kadar uzun süreli veya tam olarak iş, meslek ve toplum hayatına kazandırmaktır (Sayın, 1996 : 377). Bir başka deyişle, herhangi bir özürünün sahip olduğu bedeni, zihni, sosyal ve mesleki güçlerinin, ekonomik bağımsızlık kazanmak için en üst düzeyde gerçekleştirilmesidir.

2.2.1 Zihinsel Engellilerde Rehabilitasyon

Günümüz toplumunda amaç, engellileri toplumda bazı yönlerden ayrı bir kesim olarak görmek değil, bu çocukları mevcut bedensel, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirecek şekilde eğiterek çalışan ve üreten bireyler olarak topluma ve ekonomiye kazandırmaktır. Zihinsel engelli bireylerin de eğitilip üretim sürecine katılabilmesi, sürekli gelir sahibi olabilmesi ve ailesine bağımlılık oranının azaltılabilmesi tıbbi ve mesleki rehabilitasyon çalışmaları ile gerçekleştirilebilir. Bu bireylere zihinsel ve fiziksel özelliklerini olabildiğince geliştirici ve yönlendirici eğitim hizmetleri ile tıbbi ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması gerekmektedir.

Zihinsel engelli bireylerde en önemli sorunlardan biri çevreye uyumdaki güçlüktür. Yapılan çalışmalar zihinsel engelli bireylerin fiziksel uygunluklarının aynı yaştaki normal bireylere göre daha yetersiz olduğunu göstermiştir. Zihinsel engelli bireylerin kas gücünde zayıflık görülmekte denge ve hareket gelişimi büyümenin herhangi bir döneminde durabilmektedir. Hareket ve dengenin gelişimi sözel, sosyal ve entelektüel gelişimden daha az etkilenmiş olabilmektedir.

Zihinsel engellilik toplumumuzda çok fazla görülen bir patoloji olmasına rağmen toplum tarafından yeterince bilinmemektedir. Toplumun bu konudaki bilgisi arttıkça

zihinsel engelli popülasyonun topluma kazandırılmasında iyi yönde ilerlemeler olacaktır (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1. Özürlüler Şurası Ön Komisyon Raporları, 1999 : 358).

Rehabilitasyon hizmetleri tıbbi, mesleki ve sosyal olmak üzere üç başlık altında toplanır ve rehabilitasyon süreci içinde değişik evreler halinde engellilere uygulanır. Rehabilitasyonun bu üç yönü, birbirini tamamlayan ve bütünleştiren bir özellik taşımaktadır.

2.2.1.1 Tıbbi Rehabilitasyon :

Tıbbi Rehabilitasyon; kişinin fonksiyonel yeterliliğini, mümkün olan en yüksek düzeye çıkarmak için uygulanan klinik tedavi, fizik tedavi, tıbbi egzersizler, uğraşı tedavisi, konuşma tedavisi, ortopedik cihaz ve protez uygulaması ile, kişinin rehabilitasyon sürecine engel olacak psikolojik ve sosyal güçlüklerini azaltarak ya da ortadan kaldırarak onun topluma entegrasyonunu amaç edinen rehabilitasyon hizmetleridir (Aytaç, 1993 : 37). Bir diğer ifade ile engellinin tıbbi yöntemlerle ve araçlarla fiziki kapasitesini arttırarak, günlük yaşamda mümkün olan maksimum fonksiyonla bağımsızlığa ulaşmasını sağlayarak, hayati fonksiyonlarını yerine getirmeye yönelik çalışmalardır.

Tıbbi rehabilitasyon, tıbbi bakım ve tedavi süresince kişinin fonksiyonel ve psikolojik yeteneklerini geliştirmeyi ve onu aktif hayata yönlendirmeyi amaçlar. Tıbbi rehabilitasyon, rehabilitasyon faaliyetleri içinde öncelik taşır. Çünkü, buradaki başarı, sonraki aşamalarda temel teşkil eder. Örneğin, ellerinden birini kaybetmiş bir kişiye daha önce iki elini kullanarak yaptığı işler tek elini kullanarak yapacağı özel yöntemler öğretilerek yeniden yaptırılır. Yaşamı kolaylaştırıcı yardımcı araçlar ile bağımsız hareket teknikleri öğretilir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1. Özürlüler Şurası Ön Komisyon Raporları, 1999 : 322).

Böylece kaybedilen fonksiyonlarının hiç olmazsa bir kısmını kazandırarak bireyin sosyal yaşama katılımı ve mesleki eğitimden yararlanabilmesine imkan tanınmış olur.

Rehabilitasyonun istenilen amaca ulaşması, bir çok disiplinin bir arada çalışmasına bağlıdır. Tıbbi rehabilitasyonun etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde ekip çalışmasının yanı sıra rehabilitasyon merkezlerinin, mekân, kadro ve ekipman açısından yeterli olması büyük önem taşımaktadır. Ülkemizdeki rehabilitasyon merkezlerinde verilen hizmetin kapasitesi, gerek yatak kapasitesi açısından gerekse kadro, ekipman açısından ihtiyacı karşılamada yetersiz kalmaktadır.

2.2.1.2 Sosyal Rehabilitasyon :

Sosyal rehabilitasyon, ekonomik ve sosyal güçlükleri gidererek kişinin aile, toplum ve iş hayatına uyumunu sağlamayı amaçlar. Bir diğer ifade ile sosyal rehabilitasyon, engellinin gerek günlük işlerinde gerekse geleceğine ilişkin düşünce ve faaliyetlerinde onu hem özel hayatına, hem de iş hayatına fiziksel ve ruhsal açıdan hazırlamaktır (Bilgin, 1998 : 151).

İşyerlerinin özürülere uygun ergonomik düzenlenmesi, özürülünün aile, toplum ve işle ilgili uyumunu sağlamak, sosyal rehabilitasyon faaliyetleri içinde yer alır. Sosyal rehabilitasyon, işe yerleştirilen engellinin işini kolaylaştırıcı, verimliliğini artırıcı önlemleri alarak işyerine uyumunu sağlar. Ayrıca kişinin toplum hayatından uzaklaşmasını engelleyerek sosyal hayata yeniden uyum sağlamasını gerçekleştirir. Bu doğrultuda kişinin yakın çevresi, ailesi ve arkadaşlarının, engelli bireyin sosyal hayata uyumunda etkisi büyüktür. Uzmanların buradaki rolü, onları belli bir eğitimle veya işle meşgul olabileceklerine inandırmak yönünde olmaktadır (Bilgin, 1998 : 152).

Bunun yanı sıra engeli olan kişinin toplum hayatına uyum sağlaması ve günlük yaşamını kolaylaştırmak için gerekli olan her türlü araç-gereç, sosyal rehabilitasyonunun kapsamı içine girmektedir.

Sosyal rehabilitasyonda, çevre, sosyal ve kültürel etkinlik ile ilgili binalardaki mimari engellere yönelik çalışmalar yapılmalı, özürünün sosyal aktivitelere katılımı desteklenmelidir. El aktiviteleri ve sosyal hayata uyum için engellilerin rahatlıkla gidebilecekleri sosyal klüpler ve diğer organizasyonlar tasarlanmalıdır. Tıbbi ve mesleki rehabilitasyonda olduğu gibi, sosyal rehabilitasyon da ekip çalışmasını gerektirmektedir. Gelişmiş ülkelerde rehabilitasyon merkezleri ve rehabilitasyon birimleri olan hastanelerden hizmet alamayan kırsal kesimler için Toplum Temelli Rehabilitasyon Projeleri hayata geçirilmektedir. Böylece engelli kişi, ailesi ve toplum üyelerine, engelliler ve rehabilitasyondaki beceriler konusunda geniş bir bilgi transferi sağlanması amaçlanmaktadır. Toplumda engellilere yönelik davranış değişikliğinin yaratılabilmesi ve rehabilitasyonda başarılı olmak için toplumdaki diğer insanlarla engellilerin aynı haklara sahip oldukları açıklanmaktadır.

Hastanın hastaneden taburcu olmasıyla birlikte başlayan ve bireyin doğal çevresi ve evinde kendine yeterli olmasını sağlayacak olan ev rehabilitasyon programları ile engellinin sosyal yaşamın gereği rollerini bağımsız yerine getirebilmesi için topluma katılım fonksiyonları sağlanmaktadır. Böylece engellinin evde ve işte çeşitli araçları kullanabilmesi konusunda bağımsız hareket yöntemleri öğretilmektedir.

2.2.1.3 Mesleki Rehabilitasyon :

Mesleki rehabilitasyon, fiziksel ya da zihinsel engeli olan kişilerin yararlı bir iş yapabilmeleri, kendi kendilerine daha yeterli olmaları ve parasal yardıma daha az ihtiyaç duymaları amacıyla eğitilmeleridir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1. Özürlüler Şurası Ön Komisyon Raporları, 1999 : 21).

Mesleki Rehabilitasyon ' da özürlü / engelli kişinin fiziksel ve mental kapasitesi yetenek ve becerileri değerlendirilir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1. Özürlüler Şurası Ön Komisyon Raporları, 1999 : 326).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 99 numaralı tavsiye kararında mesleki rehabilitasyon hizmetleri, "sakatlıklarının kaynağı ve değeri ne olursa olsun ve hangi yaşta bulunursa bulunsun bütün engelli kişileri kapsamak ve onlara uygun iş hazırlayarak, makul bir iş edindirme ve bu işi sürdürme beklentisi içinde olmalarını sağlamak" (ILO, 1981 : 107) olarak belirtilmektedir. Mesleki rehabilitasyon terimi; mesleki rehberlik, mesleki eğitim ve geçici işe yerleştirme gibi, engelli bir kişiye kendine uygun bir iş temini ve bu işe devamını sağlamak için oluşturulan birtakım meslek kurumlarının hazırlıklarıyla gerçekleştirilen sürekli ve koordine edilmiş rehabilitasyon sürecinin bir parçası anlamında kullanılmıştır (ILO, 1980 : madde1/4).

İnsanın üretim süreci içinde yer alarak herhangi bir işte çalışmasını gerektiren başlıca üç neden bulunmaktadır. Bunlar, ekonomik, sosyal ve psikolojik nedenlerdir. İnsanın, yaşamını devam ettirebilmesi için bir gelire ihtiyacı bulunmaktadır. Çalışabilecek kapasitede olan engellinin gelir getirici bir işte çalışması, yaşamını devam ettirecek ekonomik geliri elde edebilmek için bir zorunluluk olarak görülmektedir. Ayrıca çalışmayıp herhangi bir gelir elde edemediği için kendine bakamayan engelliye doğal olarak ailesi, yakını veya devletin bakması gerekmektedir. Çalışmadığı için milli gelire katkısı olmayan engellinin kendine bakmak durumunda kalan kişi ya da kişilerin de üretime katılmasını engellemesi söz konusu olmaktadır. Çünkü devamlı bakıma ihtiyacı bulunmaktadır.

Engelli bireyin çalışmasını gerekli kılan sosyal nedeni şu şekilde açıklamak mümkündür. Çağdaş demokrasi anlayışına göre çağdaş toplumlarda artık insanların fakir, cahil, özürlü, genç, yaşlı, kadın ya da erkek olmaları onların haklarının kullanmalarını engellememektedir. Bu nedenle bedensel veya zihinsel engelli olanların sorumluluğu teorik olarak sadece ailelere ve yardımseverlere değil, ayrıca topluma ve ülke yönetimlerine de düşmektedir.

Çalışmanın psikolojik nedeni ise; psikolojik doyum kaynağı olması, işe yaramanın verdiği hazzı oluşturmasıdır.

Yukarıda da belirtildiği gibi çalışmayı sadece gelir elde etmenin bir fonksiyonu olarak görmemek gerekir. Engelli bireyin çalışması sonucunda, kişinin kendine olan güveni ve saygısının artması yanında, kendisine değer verildiğini hissettiği için toplumsal bağlılığı da artacaktır.

Tıbbi rehabilitasyonun uzun bir tarihçesi olmasına karşılık mesleki rehabilitasyon, II. Dünya Savaşı'ndan sonra harp malulü özürülülerin topluma kazandırılması, tüketici değil, üretici duruma geçip bağımsız hale getirilebilmesi için yapılacak çalışmalara verilen önemle başlamış ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 1955 yılındaki 99 sayılı "Mesleki Rehabilitasyon Tavsiye Kararı", 1983 yılındaki ve 99 No'lu Tavsiye Kararını tamamlayan 168 no'lu "Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam Tavsiye Kararı" ile, 159 sayılı " Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam" Sözleşmesi ile, özürülülerin toplum içindeki durumları belirlenmiştir (Aytaç, 2000 : 7)

Mesleki rehabilitasyonda, tıbbi rehabilitasyon sonrası engelli bireyin yetenekleri, fiziksel durumları, mesleki açıdan ne yapılabileceği ilgili elemanlarca ölçülerek, kişi hakkında değerlendirme yapılır. Amaç; yapılacak iş analizleri ile, engelli kişinin bilgi ve becerisi de dikkate alınmak suretiyle, kişinin sakatlığına yönelik, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu bir meslekte istihdam edilerek çalışma hayatına katılımını sağlamaktır (König & Schaock, 1991 : 16).

İş analizi; piyasada talep edilen işlerin ve istihdam alanlarının tespitini kapsadığı gibi, işin gerektirdiği yetenek ve fonksiyonların belirlenmesini sağlar. İş analizleri ile işin gerektirdiği yetenek ve özellikler ortaya konulduktan sonra, fonksiyon testleriyle özürülü kişilerin geriye kalan ve yitirdiği fonksiyonları ölçülür, yetenekleri tespit edilir (Yener, 1992 : 114). Fonksiyon test bulguları ve iş analizi sonuçlarına göre kişiye gerekli olan bilgi ve beceri, mesleki eğitimle kazandırılır. Kısaca uzmanlarca engelli kişiye fonksiyon değerlendirilmesi uygulanır, takiben iş kapasitesi açısından ve iş yeri uygunluğu yönünden değerlendirmeler yapılır, uygun olan işkolu belirlenince de engelliye mesleki

rehabilitasyon verilir. Mesleki eğitim ve mesleki danışmanlık, mesleki rehabilitasyonun temelidir.

Engelli bireyin işinde daha verimli olmasında ve kendisine uygun bir iş bulunmasında önemli bir etken olan mesleki rehabilitasyon hizmetleriyle amaçlananlar şunlardır (ILO, Vocational Rehabilitation, 1990 : 18).

- Engellinin çalışma kapasitesini ortaya çıkarmak ve arttırmak,
- Engellinin sakatlıkları değil, çalışma kapasitesi ve özellikleri üzerinde durmak,
- Onlara çeşitli alanlarda çalışma fırsatları yaratmak,
- Engellinin çalışmasına karşı düşüncede olanları ikna etmek,
- Çalışma yaşamının içine katılanları işe alıştırmak ve onları iş yaşamının zorluklarına karşı korumak.

Görüldüğü gibi mesleki rehabilitasyonun amacı, engelli bireyin uygun bir işte çalışabilmesini ve bu işi devam ettirmesini sağlayacak mesleki rehberlik, mesleki eğitim ve seçilen bir işe yerleştirme gibi mesleki hizmetlerle ilgili tedbirleri almak ve onun topluma kaynaştırılmasını sağlamaktır.

Bir diğer ifade ile mesleki rehabilitasyon, kişinin tıbbi tedavi ve rehabilitasyonu sırasında eski işini sürdürme gücünü sağlamayı, bu amaçla yeni bir işe alıştırmayı, bir işe yerleştirerek orada işe uyumuna yardımcı olmayı amaçlamaktadır (Ege,1982 : 5). Hangi vücut fonksiyonlarını ne kadar yerine getirebileceğini tıbbi rehabilitasyonla öğrenen engelli birey için artık ikinci aşama, onun sadece bir tüketici olarak değil, aynı zamanda nasıl bir üretici olabileceğini belirlemek ve bu konuda engelliye eğitmektir. Çok iyi bir düzenleme ile istihdamı mümkün kılınarak, engellinin emeğinden en az sağlam insanlar kadar maksimum fayda sağlanabilir.

Nitekim Japonya'da engellilerin istihdamında yeni ulaşım teknolojileri ve teknik düzenlemelerin, bir diğer ifade ile mikro elektronikteki gelişmeler sonucu oluşan yeni teknolojilerin, özellikle bilgisayar teknolojilerinin onların işe yerleştirilmelerini

kolaylaştırdığı, (Hunt & Berkowitz, 1992 : 97) ortopedik engelli olan bireylere yeni çalışma şekilleri sunulduğu (telefonla çalışma, evde çalışma gibi) dikkate alınırsa, bu insanların kendi kendine yeterli olabilmelerine imkan tanıyan sosyal, psikolojik destek sistemlerinin rehabilitasyon faaliyetleri içinde sunulması, büyük önem taşımaktadır.

2.3 Mesleki Rehabilitasyon Yaklaşımları :

- Özürlü / engelli kişinin geriye kalan fonksiyon beceri ve isteklerinin değerlendirilerek iş ile yeniden bütünleşmesinin sağlanması (Yeni bir işe yönlendirme),
- Çalışma kapasitesinin verimli kullanımı için eğitim,
- Özürlü / engeli şiddetlendirmek yerine azaltıcı yönde işin düzenlenmesi ve çalışma organizasyonu,
- Emniyetli çalışma ortamının düzenlenmesi, özürlü / engelli kişinin kendisine ve başkalarına zarar vermesi ve iş kazalarının önlenmesi (sosyal problemler konusunda yardımcı olmak), (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1. Özürlüler Şurası Ön Komisyon Raporları, 1999 : 327).

Yukarıda da belirtildiği mesleki rehabilitasyon kavramı; bireyin özürüne / engelene göre onu uygun bir işe yerleştirme, yerleştirme hizmetinden sonra çalıştığı alana özgü eğitimlerle onu destekleme ve geliştirme ve son olarak da izleme basamaklarını içerir. Bu bağlamda mesleki rehabilitasyon servislerinin amaçları ise şu başlıklar altında özetlenebilir :

- Özürlü / engelli kişinin yeteneklerini ve var olan zihinsel kapasitesinden en etkin bir şekilde yararlanabilmek için bireyin engel / özür derecesini belirleyebilmek için **değerlendirme**,
- Mesleki eğitim ve iş imkanları hakkında doğru bilgiler vererek yönlendirme hizmeti verebilmek için **rehberlik**,
- Gerekli çalışma potansiyelinin sağlanması ve mesleki eğitim programlarının düzenlenebilmesi için **işe hazırlama ve eğitim**,

- Bireyin özürüne / engeline en uygun işin bulunmasında ona yardımcı olabilmek için işe yerleştirme,
- Çalışma yerinin verimliliğini arttıracak şekilde organizasyon şemaları hazırlama, **ergonomi**,
- Özel düzenlemeler altında iş yerlerinde istihdamlarını sağlayabilmek için **korunmalı iş yeri**,
- Özürlü / engelli birey iş tam uyum sağlayıncaya kadar gözleme, **izleme**

Rehabilitasyon programları; engellinin, kendi kendilerine yeterli duruma getirilmesi amacıyla verilen koordine hizmetler bütünü olduğuna göre, sakatların gerçek anlamda rehabilitasyonu, tıbbi bakım ve tedaviden fonksiyonel özellikleri ve yeteneklerinin artırılmasına, özel eğitimden meslek ya da iş edinerek ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına kadar uzanan çok yönlü koordine programların geliştirilmesi ve uygulanmasını gerektirir.

Mesleki rehabilitasyon kavramının tıbbi ve sosyal rehabilitasyon programları ile desteklenirken mesleki rehabilitasyon kapsamı içinde verilecek olan mesleki eğitim programlarının da engelliliğin derecesine ve özelliğine göre düzenlenmesi gerekir. Meslek eğitimi; engelli bireyin yaşam mücadelesinde bağımsız yaşam becerileri kazanması ve hayatını kimseye bağlı olmadan devam ettirilebilmesi için gerekli olan uygulamaları ve düzenlemeleri içermelidir.

2.3.1 Mesleki Eğitimin Tanımı :

Mesleki eğitim kavramı yıllar boyunca bir hayli değişikliğe uğramıştır. Bugünkü bilimsel ve pedagojik mesleki eğitim kavramı, bir çok araştırmaların sonucu ve uzun çalışmaların ürünüdür. Bununla birlikte zamanımızda çeşitli mesleki eğitim kavramları mevcuttur.

Mesleki eğitim, toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacı ile belirli bir meslek alanına ilişkin bilgi, beceri ve pratik uygulama yetenekleri kazandırmak suretiyle bireyin

fiziksel, duygusal, sosyal, entelektüel ve ekonomik gelişmesini sağlama sürecidir (Sıdal, 1983 : 15).

Bu kavramda dikkati çeken en önemli husus aslında eğitim – öğretim süreci, meslek veya iş ile bireyde oluşan üç boyutlu mesleki eğitim bütünüün meslek alanına ilişkin, bilgi, beceri ve tavır kazandıran ve birey kabiliyetlerini çeşitli yönlerden geliştiren bir eğitim sürecidir (Alkan ve diğ. , 1976 :30).

Mesleki eğitim, insanı yaşadığı toplumda zihinsel, duygusal, sosyal ve en önemlisi ekonomik olarak ifade etmesine yardımcı olan bir eğitim süreci olarak kabul etmek mümkündür.

2.3.2 Mesleki Eğitimin Amacı :

Eğitimin temel hedefi; bireyi bir bütün olarak mümkün olan en yüksek yetişkinlik düzeyine ulaştırmak olduğundan, her çeşit eğitim programının, bu amaca hizmet etmesi gerekir. Bu açıdan bakılınca, mesleki eğitim temel amacının da bireyin mesleki ilgi gereksinimine güdüleme faktörü olarak kullanılmak suretiyle onu bütünüyle eğitmek olduğu ortaya çıkar.

Mesleki Eğitim, faydalı ve üretici bir işe girmek ve o işte ilerlemek için çalışanların ihtiyaç duydukları genel ve mesleki bilgileri kapsayan, beceri, yeterlilik, anlayış, tavır, iş alışkanlığı ve taktir duygularını geliştirmek amacıyla düzenlenmiş bir eğitimidir (Ercan, 1988 : 261).

Mesleki Eğitim; bireye iş hayatındaki belirli bir meslek ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran ve bireyin yeteneklerini çeşitli yönleri ile geliştiren eğitim sürecidir (Sezgin, 1982: 21).

Bu gün mesleki eğitim, bir toplumda çevresi ile etkileşimde bulunan birey için gerekli deneyim olanaklarının sağlanmasında belirli bir meslek alanına ilişkin bilgi, beceri ve pratik uygulama yetenekleri kazandıran, birey yeteneklerini fiziksel, zihinsel,

duygusal, sosyal, ekonomik ve kişilik yönlerinden geliştiren bir eğitim sürecidir (Alkan ve diğ. , 1988 : 25).

Bu yasal kurala göre meslek eğitimi, yalnız eğitim sisteminin bir parçası değil, tüm eğitim sürecinin ana hedeflerinden birisi olarak algılamak ve örgün - yaygın eğitimin tüm basamaklarında bu hedefe varacak eğitim politikalarını günün gereksinimlerine göre düzenlemek ve yaşama geçirmek gerekmektedir.

Heward ve Orlansky (1984) ' göre; iş, fiziksel ve ya da zihinsel enerjinin birşeyi üretmeyi başarmada kullanılması olarak tanımlanabilir.

Sosyal yaşam iş değeri üzerine kurulmuştur. Bir başka deyişle yapılan iş, katkıda bulunulan kişiyi değerli olarak nitelendirir. İş; ekonomik destek sağladığı gibi sosyal etkileşim için de fırsat yaratır. Aynı zamanda yapılan ve seçilen iş, tüm becerilerin gelişmesi için şans tanır. İş, başkalarına saygıyı ortaya çıkarır. Daha önemlisi gurur ve kişisel doyum kaynağı olur.

Genel anlamda eğitim bireyin davranışlarını istenilen yönde değiştirme süreci olarak tanımlanabilir.

Mesleki eğitim ise, teknolojik gelişmelere uygun olarak bireylere iş yaşamındaki belirli bir meslekle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran ve bireylerin yeteneklerini çeşitli yönleriyle geliştiren eğitim sürecidir. Mesleki eğitim, bireye bir meslek için gerekli olan özel bilgi ve beceriler kazandırır.

Genel eğitim ile mesleki eğitim bir bütünün parçalarıdır. Genel ve mesleki eğitimin, eğitim sistemi bütünlüğü içinde, birbirini tamamlayıcı, işlevleri vardır. Yalnız genel eğitim veya meslek eğitimi bireyleri hayata hazırlamaya çalışmak için yeterli değildir (Doğan, 1983 : 165).

Bu nedenle genel ve mesleki eğitim, bir bütün olarak düşünölmeli ve birlikte ele alınmalıdır. Çünkü birey açısından eğitim sürecinin tümü, bir mesleğe ve bir meslek aracılığıyla toplumsal yaşama hazırlama sürecidir (Alkan ve diğ. ,1988 : 31).

2.4 Zihinsel Engellilere Yönelik Mesleki Eğitim

Zihinsel ve ekonomik düzeyi ne olursa olsun bir meslek ve iş sahibi olmayan kimseler sosyal ve ekonomik güvenden yoksun bir yaşam sürdürürler. Zihinsel yetersizliği olan kişilerin de güven duygularını geliştirmek, gerçekçi benlik kavramı kazandırmak ve başkalarına bağımlılıklarını azaltmak için onlara en iyi yapabilecekleri bir işi öğretmek gerekir. Bu onların en büyük güvencesi olacaktır.

Bazı engelli kişilerin bir iş sahibi olmayı başarmış olmalarına karşın engelli yetişkinlerin büyük çoğunluğu için iş en önemli sorundur. Engelli olmayan yetişkin için de iş sorundur. Ancak onlar için sorun daha çok çeşitli, seçeneklerden birini seçebilme sorunudur. Ama engelli bir yetişkinin seçenekleri çok azdır. Eğer engelli kişinin becerileri de sınırlı ise, meslek seçimindeki seçenekleri daha da azalır. Öte yandan, bazen özürün niteliği de seçeneklerini sınırlandıracaktır. Örneğin görme engelli, görmeyi gerektiren bir işe girmeyecektir. Ayrıca pek çok işverenin ve toplumdaki diğer kişilerin engelli insanlar hakkındaki önyargıları, yanlış bilgileri ve tutumları iş olanağını daha da sınırlandırmaktadır. Bu nedenle, pek çok engelli yetişkin için bir iş bulma ve bu işte kalabilmelerini sağlamak eğitimin ve rehabilitasyonun temel hedefidir.

Engellilerin çalışma hayatında yer alabilmeleri her zaman kolay olmamaktadır. Çünkü engelliler, engelleri sebebi ile engellenmiş durumdadırlar ve bundan dolayı da, engel teşkil eden unsurların tümüyle veya bir bölümünü ortadan kaldıracak tedbirler alınmadıkça, özörlöülerin büyük bir ekseriyetinin çalışma hayatında yer alabilmeleri imkan dışıdır (Yaşama Sevinci Dergisi, 1988 : 32).

Tıbbi ve mesleki rehabilitasyon alanında alınacak tedbirler ve yapılacak çalışmaların, özörlöülerin en önemli engellerini ortadan kaldırması halinde, engelli bir

insan, normal ve sağlıklı bir işgücü durumuna geleceğinden dolayı, kendisine daha fazla ayrıcalık tanıyan düzenlemelere belki ihtiyaç duyulmayabilir. Ancak; bilindiği gibi, engelliliğin tümüyle ortadan kaldırılabilmesi bazen kolay olmamaktadır.

Engelliliği ile birlikte yaşamaya mahkum olan ve özellikle çalışma gücünü kısmen kaybeden engellilerin çalışma hayatına kazandırılmaları, üretken olabilmeleri ve toplumsal hayata katılabilmeleri açısından önem arz etmektedir. Bir çok ülke, çalışma kudreti ve arzusunda bulunan engellilerin çalışma hayatına girebilmeleri yönünde değişik yöntemler uygulamaktadır (Seyyar, 2001 : 33).

Sorunun bir başka boyutu da teknolojinin gelişmesi ile ilgili olmaktadır. Genellikle toplumda hafif derecede zihinsel engellilerin beceri istemeyen ya da yarı beceri isteyen iş ya da mesleklerde başarılı olduklarına inanırlar. Bu yaklaşımla da kişiler bu tür işlere yönlendirilir. Gelişmiş ülkelerde insanlar bu çocukların özel gereksinimlerine daha duyarlı olmakla birlikte otomasyonun hızla gelişmesi ve yaygınlaşması, zihinsel engelli çocukların yapabilecekleri beceri istemeyen ya da yarı beceri isteyen işleri gün geçtikçe azaltmaktadır. Diğer ülkelerde ise, bu sorun daha da büyümekte işe en son alınan ve en önce çıkarılan zihinsel özürlü olmaktadır (Eripek, 1983). Öte yandan, toplum yapısının ve ilişkilerin oldukça karmaşıklaşması da zihinsel engelli çocukların bir iş eğitiminden geçmesini gerekli kılmaktadır.

Eğitimde eşit haklar ve bütünlük ilkelerine göre, engelli öğrencinin her vatandaş gibi psiko – sosyal gelişiminin ve bağımsız bir birey olarak üretime katılıp, sosyal hak ve ödevlerinin sağlanması eğitimin temel hedefidir. Engelli çocuk bir bütün olarak her alanda eğitim görmelidir. Bu nedenle zihinsel engelli çocuklara okulöncesi dönemden başlayarak eğitim – öğretim verilmeli, ilk okul düzeyinde temel eğitimleri ortaokul ve lise sınıflarında iş eğitimleri sağlanmalıdır (Akçamete, 1992 : 26).

Goldberg, (1981), New York ve çevresinde ki endüstri alanlarında yeni programlar başlatmış ve engellileri yarım günlük iş deneyimi ve danışma programlarına almıştır.

Haraguci de (1981), New York Üniversitesi Rehabilitasyon Enstitüsünde bir takım çalışmalar yapmış ve özürlü bireylerin ailelerinin mesleki deneyimleri çocuğa yaşatmaktan korktuğunu ve sınırlar getirdiğini belirtmiştir.

Sarkes (1979), mesleki eğitimcilere engelli bir bireye meslek kazandırma da veya beceri öğretmede gerekli olan koşulları açıklamaya çalışmıştır. Engelli bir bireyin mesleki becerileri kazanması için kuralların farkına varma, iş motivasyonu, kurallara uyma yeteneği, iş yapmak için yeterli motor beceriler, el becerileri, el – göz koordinasyonu gibi becerilerin olması gerektiğini vurgulamıştır.

Popp ve Fu (1981) ise mesleki eğitim programlarının çocuğa eğitime ilk başladığı yıllardan itibaren verilmesi ve becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

İş Kanunumuzun 25. maddesinde belli sayıda işçi çalıştıran işverenlere % 2 oranında engelli bireyleri durumlarına uygun olan işlerde çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir (1475 sayılı İş Kanunu, 1983). Ancak her ülkede olduğu gibi ülkemizde de işverenin engelli bireyleri genellikle engellerinin derecelerine ve belli engel gruplarına göre çalıştırmak istediği ve zihinsel engelli bireyler ile birden fazla engele sahip bireylerin de daha az tercih edilen grupta yer aldıkları gözlenmektedir.

Türkiye ' de bu engel grubuna göre eğitim kurumlarının azlığı ve sınırlı sayıda kurumdan faydalanan çocukların eğitimlerini tamamladıktan sonra çalışacakları işyerlerinin bulunmayışı da istihdam sorununu daha da güçleştirmektedir. Bu durumda ailelerin çocuklarına iş imkanları sağlamada bireysel çabalara girişmeleri gündeme gelmektedir. Ülkemizde genellikle küçük işyerlerinde (bakkal, süpermarket, marangoz, küçük konfeksiyon atelyeleri vb...) küçük çıraklar çalıştırılmaktadır. Zihinsel engelli çocukların çırak çalıştıran bu tip işyerlerinde çalıştırılması, bu iş yeri sahiplerinin çırakları daha kolay idare edebilmeleri açısından önemlidir.

Mesleki eğitim programlarının engelli bireyi, yeterlilikleri ve becerileri, aldığı eğitim dışında önemli bir boyutunu da onları çalıştıracak olan işverenler oluşturur. Aileler de çocuklarına bir iş deneyimi yaşatmak için giriştikleri çabalarda işverenle direk ilişkiye girmek zorunda kalırlar. Bu nedenle de mesleki eğitimin bir başka işlevi de işveren tutumlarını özürülü bireyden yana çevirmektir. Eğer işverenler engelli bireylere bu tip deneyimleri yaşama şansı verirlerse bireyin de sosyal bir yaşantı kazanmasına, ailenin yükünün azalmasına ve belki de üretici duruma gelmesine yardımcı olabilirler.

Zihin engellilerin kendi kendilerine yeterli hale getirilmesi, bir iş edinmesi ve topluma sağlıklı uyumlarının sağlanması özel eğitimin önemli amaçları olarak görülmektedir. Bu amaçlara ulaşmada ise temel eğitimden iş eğitimi ve istihdama kadar ne kadar sistemli bir eğitim sürecinin gerekliliği savunulmaktadır. Özellikle 1980 ' li yılların ikinci yarısı, Türkiye ' de zihin engelliler için iş eğitimi sağlama ve istihdam olanakları yaratma çabalarının arttığı dönemdir.

Zihin engellilerin eğitimlerinin temel amacı da bireylerin yaşam işlevlerini geliştirerek onları daha bağımsız kılmaktır. Bu amaçla zihin engellilerin eğitiminde onlara bağımsız yaşam becerileri kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilmektedir.

Neistadt ve Marques (1984) ' e göre; bağımsız yaşam becerileri genel olarak, bireyin başkalarına bağımlı olmadan yaşamını sürdürebilmesi için gerekli becerileri içerir. Bu becerilerin önemli bir bölümü çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine gelişimsel bir sıra izler. Bazı beceriler ise belli gelişim dönemlerine özgüdür. Örneğin, iş ile ilgili beceriler gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde yer alır (Aktaran AAMR, 1992).

Bağımsız yaşam becerilerinin çeşitli gruplar altında sınıflandırma girişimleri bulunmaktadır. Esasen AAMR ' nin (1992) tanımında yer alan beceriler böylesi bir sınıflamanın ürünüdür. Bu sınıflandırmalardan en bilineni Close, Sowers ve Bourbeau (1985) tarafından yapılan sınıflamadır. Buna göre bağımsız yaşam becerileri; başarı için gerekli temel beceriler, uyum için gerekli beceriler, günlük yaşam becerileri ve mesleğe

hazırlık ve mesleki beceriler olarak dört beceri alanına ayrılmaktadır (Aktaran AAMD, 1992).

Başarı için gerekli temel beceriler, temel gelişim becerileri, günlük yaşamda gerekli sayısal bilgiler, günlük yaşamda gerekli okuma ve iletişim gibi alt beceri alanlarından oluşmaktadır.

Uyum için gerekli beceriler, kendini tanıma, kişilik ve duygusal uyum ve bireyler arası sosyal beceriler gibi alt beceri alanlarından oluşmaktadır.

Topluma uyum becerileri ya da günlük yaşam becerileri, özbakım becerileri, tüketici becerileri, sağlık bakımı ve toplumsal bilgi alt beceri alanlarından oluşmaktadır.

Meslek öncesi ve mesleki beceriler ise, işe hazır olma, mesleki davranışlar ve mesleğe uygun sosyal davranışlar sergileme gibi alt beceri alanlarından oluşmaktadır.

Brolin (1991) meslek öncesi ve mesleki becerileri şöyle sınıflandırmaktadır.

1. Mesleki olanakları bilme ve keşfetme
2. Mesleki tercihler, planlama ve meslek seçme
3. İşe uygun davranışlar ve alışkanlıklar sergileme
4. Araştırma, güvenlik ve mesleği sürdürme (meslekte kalma)
5. İşe uygun fiziksel ve el becerileri sergileme
6. Belirli bir meslek alanında uzmanlaşma

Bu becerilerin kazandırılmasında ise okul öncesinden istihdama kadar uzanan bir mesleki eğitim modeli önerilmektedir.

Son yıllarda engelli bireylerin mesleğe yerleştirilmelerine ilişkin yapılan araştırmalar: çalışma alanı, bilgi ve uygun sosyal becerilerden yararlanma gibi değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Schlock ve Harper ' in

çalışmaları: zihin engelli yetişkinlerin iş performanslarının uygun sosyal davranışa bağlı olduğunu ve toplumsal bir durum karşısında herhangi bir yetenek eksik olduğu zaman ortaya istenmeyen tepkiler çıktığını göstermektedir. Ohwaki bireysel eğitimin engelli bireylerin iş sahibi olmalarında önemli bir faktör olduğunu savunmaktadır (Aktaran Bell, 1983 : 271).

Phelps (1974); bir araştırmada işverenlerin çoğunun rehabilite edilmiş zihin engellileri kabul ettikleri, onları üretken buldukları ve birçok işin zihin engellilere verilebileceğini gösteren bulgular elde etmiştir.

Delph' e (1974) göre; zihin engellileri çalışabilecekleri iş alanlarına yönlendirmede beceri, tutum, duygusal yaklaşım, kişilik özelliklerine ek olarak genel zeka düzeyi ve sınırlılıklarını da hesaba katan programlar düzenlenmesi gerektiğini vurgulayan görüşlere de rastlanmaktadır Hutchinson (1982), engelli çocukların iş eğitimi programlarında bulunabilecek çalışma alanlarından sosyal gelişim programı ile bütün bunları destekleyen temel eğitim programından söz etmekte ve bu alanlardaki programların birleşimiyle çocukların işyerlerine yerleştirilmelerini önermektedir (Fırat, 1993 : 20 – 26).

Zihinsel engellilik beraberinde doğrudan ya da dolaylı olarak kişinin fonksiyonel yapısındaki bozukluktan kaynaklanan sorunları da beraberinde getirdiği göz önüne alınırsa zihinsel engellileri tek yönlü değerlendirmek ve zihinsel engelliliklerinin derecesine göre değerlendirmek ve yönlendirmek tek başına gerçek çözüm olmamaktadır. Zihinsel engelli olmanın getirdiği sorunlar, kişinin özel durumlarıyla ilgili olarak tıbbi, ruhsal, sosyal ve hatta gelirin kaybı nedeniyle ekonomik boyutlarıyla rehabilitasyonu gerekli kılmaktadır. Bunun yanı sıra; kişinin ve çevresinin durumu kabullenmesi, yeni durumuna uyum sağlaması, eğitim imkanlarından yararlandırılması, ekonomik boyutlarıyla durumuna uygun iş ve meslek edinmesi, bir işe yerleştirilip tüketici olma yerine üretici olarak topluma katkıda bulunması, yerleştirilen işe uyumun ve topluma entegrasyonun sağlanması gibi konularda da hizmeti gerektirmektedir.

Hafif yetersizliklerden etkilenmiş ergenlerin ve genç yetişkinlerin eğitimleri sırasında, onların iş ve mesleki gereksinimleri ve gelecekteki eğitimleri konusunda bazı sorular kaçınılmaz olarak gündeme gelmektedir. Çoğu kez bireylerin diğer öğrenme problemleri, kazançlı bir işe girebilmeleri ve / veya iş konusunda başka tercihlerde bulunabilmeleri ve bağımsız bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için yapmaları gereken hazırlıklara engel olur. Böyle bir durumda yanıtlanması gereken soru şudur : Öğrencinin iş ve meslekler hakkındaki bilgisi, ilgileri ve becerileri nelerdir ? Onlara eğitim hizmeti verilebilmesi için neyi öğrenmeye gereksinim duydukları açıkça ortaya konulmalı ve buna paralel olarak iş ve mesleklerle ilgili ihtiyaçları da sistematik bir biçimde ele alınmalıdır.

Brolin, (1982) ' e göre; mesleki hazırlığın (vocational preparation) başlıca üç bileşeni, genel ve sürekli eğitim, kariyer eğitimi ve belirli mesleklerle ilgili programlamadır. Bu bileşenlerden ilki, genel bilgi, temel akademik beceriler, estetik hazırlık, fiziksel eğitim gibi öğelerden oluşur (Aktaran Mc Loughlin & Lewis, 2002 : 444).

İkinci sıradaki kariyer eğitimi (career education), "her bireyin ekonomik, sosyal ve kişisel doyuma ulaşma ve kendisi ve diğerleri için faydalı olacak üretken iş etkinliklerine katılma potansiyelini geliştirmek amacıyla okul, aile ve toplumla ilgili her türlü unsurun sistematik bir biçimde eşgüdümünü içeren süreçtir. Bu öğretim öğrencilerin ekonomik, sosyal ve kişisel tatmin bulabilmelerini temin etmek amacıyla, akademik ve günlük yaşama becerilerini, kişisel – sosyal ve işler hakkındaki bilgi ve becerileri en az kısıtlayıcı bir ortamda öğrenmelerine olanak verir. Kariyer eğitimi, bilinçlenme düzeyinden değerlendirme düzeyine kadar uzanan geniş bir yelpazedeki deneyimleri öğrenciye sunmayı hedefler. Kariyer eğitimi mesleki eğitimin (vocational education) ayrılmaz bir parçası ve belirli bir işi öğrenme (occupational training) konusunda da genel bir çerçeveyi ve hazırlığı sunan bir süreçtir (Aktaran Kokaska & Brolin, 1985 : 43).

Kokaska & Brolin (1985) ' göre; mesleki hazırlığın üçüncü bileşeni, özgül mesleki becerilerin (specific occupational skills) edinilmesiyle ilgilidir ve hafif yetersizliği olan öğrencilerin okuldaki eğitimlerinde önemli bir unsurdur. Bu konunun öğrenilmesi,

okulun bitiminden sonra şansa bırakılamaz. Öğrencilerin eğitimlerinin erken bir aşamasında piyasada değer verilen becerileri öğrenebileceklerini ortaya koymanın hayati bir önemi vardır. Mesleki beceriler kazanmış olan öğrenciler, bu eğitimi almayan yaşlılarına kıyasla çok daha iyi rekabet edecek bir konumda olurlar. Kapasitelerini gösterme şansını bulabilen bu öğrenciler, aynı zamanda da gerçekçi olmayan mesleki hedeflerin peşinden gitmezler (Kokaska ve Brolin, 1985 ‘ den aktaran Mc Loughlin & Lewis, 1997 : 444).

Hafif yetersizliklerden etkilenmiş öğrencilerin, bir mesleki programa başlarken sahip oldukları becerilerin (entry skills) saptanması ve böylece uygulanacak eğitim programının geliştirilebilmesi için, eksiksiz ve uygun ölçümlemeden geçirilmesi gerekir. Öğrencilere verilecek mesleki eğitimden önce genellikle ihtiyaç duyulan veriler şunlardır : İşler ve iş dünyası hakkındaki bilinç ve bilgi düzeyi yani farkındalığı, genel zekası ve iş / çalışma alışkanlıkları, ilgileri, kendilerine uygun işler için sahip olmaları gereken özgül becerileri ve tıbbi durumudur.

Meslek eğitimini vermeden önce yapılacak bu ölçme, öğrencinin bireysel özellikleri, güçlü ve zayıf yönleri ve ilgilerinin yanısıra eğitim, öğretim ve yerleştirme konularındaki gereksinimlerini saptamaya yönelik uzun bir süreçtir. Öğrencilere yönelik oluşturulacak mesleki eğitim programı ve öğrencilerin ölçümlerine ilişkin değerlendirme çalışmaları bir ekip işidir. Özel eğitim, mesleki eğitim ve sağaltım danışmanlığı (rehabilitation counseling) alanları arasında bazı çekişmeler yaşanır ve bunlar, öğrencinin uygun bir ölçümleme ve programa erişimini etkiler. Meslek öğretmenleri, programlarının kalitesinin zarar görebileceği korkusuyla sınıflarında çok fazla sayıda özel öğrenci bulunmasını arzulamazlar. Normalleştirme ve kaynaştırmanın ağır bastığı bu dönemde, yetersizliklerden etkilenmiş öğrenciler için özel bir mesleki okul veya program bulmak giderek güçleşmektedir. Bununla birlikte öğrenme güçlüğü olan bireylerin sağaltım danışmanlığı hizmetleri almalarını gerektirecek ölçüde ciddi bir yetersizliğe sahip olduklarının kabul edilmesi ancak çok yenidir. Kariyer / mesleki yönlendirme ve hazırlık hizmetleri almak isteyen hafif yetersizliklerden etkilenmiş bireylerin karşılaştıkları bir diğer sorun ise onların bilişsel, akademik veya davranışsal güçlüklerinden kaynaklanır.

Tüm bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak ve öğrencilere ihtiyaçları olan eğitimi verebilmek için genel ve özel eğitim öğretmenleriyle ekibin diğer çekirdek kadrosunun, meslek öğretmenlerinin, usta öğreticilerin, rehabilitasyon uzmanlarının, öğrencinin bağlı bulunduğu okulun rehber öğretmeninin ve en önemlisi de ailenin birlikte çalışması gerekir. Hepsinin katkılarıyla gerekli veriler toplanır ve öğrenciye ve / veya öğrencilere yönelik eğitim programı ve kariyer planı oluşturulur.

Oluşturulacak mesleki eğitim programı ve kariyer planı için sadece iş ve meslekler hakkında değil aynı zamanda öğrenciler hakkında da çok miktarda bilgiye ihtiyaç vardır. Öğrencilere verilecek mesleki eğitim için gerekli olabilecek bilgiler birkaç başlık altında toplanabilir.

Geçmiş Verilerin Gözden Geçirilmesi : Okula devam kayıtları, notlar, test puanları ile zihinsel, akademik ve davranışsal alanlarda mevcut özel eğitim ölçümlerinin sonuçlarının incelenmesi, kariyer / meslek eğitimi verebilmek için can alıcı bir öneme sahiptir Bu bilgiler mesleki gereksinimlerin anlaşılmasını ve uygun hizmetlerin seçimini mümkün kılacak kapsamı sağlar. Mesleki eğitimin nasıl verileceğini aynı zamanda öğrencinin görevi ele alma biçimi konusundaki tercihleri; güdülenme düzeyi ve akademik yetenekleri şekillendirir.

Tıbbi Kontroller : Öğrencilerin ilk önce fiziksel bir ölçümlerinin sonuçları gerekir. Bu tür veriler okul kayıtlarında mevcut olabilir veya böyle bir fiziksel kontrolün örgütlenmesi gerekebilir Bu bilgiler yardımıyla, öğretimi veya bir işe yerleştirmeyi güçleştirecek etmenlere engel olmak veya etkilerini azaltmak mümkündür. Düzeltici önlemler alınabilir veya öğrencinin tedavi edilmesi gerekebilir .

Öğrenci, Ebeveyn ve Öğretmen Görüşmeleri : Öğrencilere ilgileri, boş zaman değerlendirme için sevdikleri etkinlikler.evde yaptıkları işler ve çalıştıkları yarı zamanlı veya yaz dönemi işleri hakkında. sorular sorulmalıdır, Aynı zamanda, resmi olmayan bir biçimde, iş ve meslekler konusundaki bilgileri ve istekleri de sorulabilir.

Anne ve babanın, çocuklarının, gelecekteki işi ve eğitimi konusundaki isteklerini öğrenmek önemlidir. Çünkü çocuğun algılamalarını biçimlendiren bunlardır. Anne ve baba; çocuklarının güçlü ve zayıf yönleri hakkındaki görüşlerini ve hangi mesleklerin çocukları için uygun olduğu konusundaki düşüncelerini de açıklayabilirler.

Öğretmenlerin çocukların bilişsel yetenekleri hakkındaki bilgileri olcukça fazladır: Öğrencilerinin “dikkat” ve “görevi tamamlama” gibi işle bağlantılı davranışları konusundaki deneyimleri çok değerli bir kaynaktır. Bunun yanısıra, öğretmenler çocukların bir görevi nasıl ele almayı ve bitirmeyi tercih ettikleri ve belirli bir öğrenciye en iyi ders öğretme yolunu planlamayı nasıl öğrendiklerini de aktarabilirler.

Ayrıca, iş bulmak ve bir işte tutunmak için gerekli sosyal becerilerin gelişimi hakkındaki bilgiler de öğrenciler, öğretmenler ve ebeveynlerden sağlanabilir. Öğrencilerin okul, ev ve diğer ortamlara nasıl uyum sağladıkları, yaşlıları ve yetki sahibi kişilerle nasıl bir etkileşimde bulduklarını bilmek önemlidir. Bu konudaki farklı görüş açıları kıyaslanarak belirli ortam veya belirli hedef gruplarla ilgili ihtiyaç duyulan sosyalleşme eğitimi ortaya koyulabilir.

Peterson, (1988). Okuldan ayrılanların izini sürmek için yürütülen çalışmalar, bu alandaki orta okul hazırlık programlarının kalitesi ve uygunluğu hakkında değerli bilgiler sağlayabilir (Peterson, 1988 ‘ den aktaran Mc Loughlin & Lewis, 1997 : 443 – 449).

Yazılı veya telefonla yapılan araştırmalar ve yüz yüze görüşmeler, bu programların yararını veya yararsızlığını kanıtlayabilir. Bireyin iş yetenekleri ve iş tatminine ilişkin profilini vermeleri ve hazırlık programını değerlendirmeleri için işverenlere, çalışma arkadaşlarına ebeveynlere ve ailenin diğer fertlerine veya kişilerin kendilerine başvurulabilir .

İlgi Envanterleri : Öğrencilerin iş ve meslekler hakkındaki tercihleri biçimsel ve biçimsel olmayan yollardan sorgulanır. Bazı öğrenciler gelecekteki işleri ile ilgili olarak

hoşlandıkları veya hoşlanmadıkları şeyleri çok açık bir biçimde söyleyebilir. Diğer bazı durumlarda, çocukların sevdikleri uğraşları ve boş zaman etkinliklerini incelemek de yararlı bilgiler sağlayabilir. Bu tip envanter veya araştırmalarda, çocuklar farklı etkinlik türleri arasından bir seçim yaparak, bunlar içinde en çok hangilerini sevdiklerini belirtir.

Mesleki Anıklık (Hafıza) ve Yetenek Testleri : Wimmer (1982) ' e göre; belirli meslek alanları için genel düzeydeki ve çok çeşitli becerilerdeki yetkinliği ölçümlemek için; kullanılabilir genel anıklık ve yetenek testleri vardır. Bunun yanı sıra, küçük ve büyük motor ustalığı, alet kullanma, motor ve algısal - motor edimi hızı ve düzgünlüğü gibi belirli iş becerilerini hedefleyen özgül yetenek testleri de mevcuttur Her ne kadar bu testlerden elde edilecek bulgular belirli eğitim ve iş alanlarındaki anıklık veya hazır oluş durumuna işaret etse de; gerçek başarı veya başarısızlığı belirleyen etmenler çok farklı olabilir. Bu testler aynı zamanda öğrencinin iletişim becerilerini, fiziksel dayanıklılığını, iş alışkanlıklarını ve işe karşı tutumunu; yönerge alabilme ve gergin / baskılı ortamlara tahammül yeteneğini de gözleme olanağını sunabilir (Wimmer, 1982 ' den aktaran Mc Loughlin & Lewis, 1997 : 443 – 449).

Mesleki Olgunluk Değerlendirmeleri : Tutumlar, değerler, duygu durumlarındaki değişimler (mizaç) ile iş ve meslek seçiminde ve ediminde etkili olan diğer kişilik özellikleri de not edilmelidir. Bu tip ölçerler aynı zamanda öğrencilerin meslekler konusundaki bilgilerini ölçümler ve belirli bir iş veya meslek alanının temel istemlerinden haberdar olup olmadıklarını ortaya çıkarır.

İşe Hazır Oluş : Bu ölçümleme türü, *görüşme becerileri* gibi, *iş arama becerileri* ile ilgilidir. İşe zamanında gitme ve yönetilmeye verilen tepki gibi *işi elde tutma becerilerinin* ölçülmesi de önemlidir. Bu analiz bir kaç şekilde yapılabilir; bu amaçla kullanılabilir yöntemlerden bir kaç tanesi gözlem, testler ve öğretmen / ebeveyn görüşmeleridir.

İş analizi : Belirli bir işin talep ettiği özgül beceriler için bir görev analizi biçiminde olan bu yöntem; çoğu kez diğer ölçümler için bir ön koşul niteliğindedir. Ancak yerinde analiz yapmaktan kaçınmak mümkün değildir. Bu amaçla gözlem ve görüşme tekniklerinden yararlanarak, aşağıda verilen görev talepleri ve özellikleri hakkında bilgiler toplanabilir.

Nelson ve Hammer (1985) ' e göre;

1. Fiziksel (örnek: uzun süre ayakta durmak)
2. Devimsel yetkinlik (motor dexterity) (örnek: parmakları kullanma becerisi)
3. Algısal (örnek: renkleri ayırtmak)
4. Akademik (örnek: hesaplama becerileri)
5. Araç ve gereç aşinalığı
6. Sevecenlik(örnek: sosyal beceriler)
7. Çalışan özellikleri (örnek zamansal baskı ile başetme)
8. Eğitmek
9. Yönetmek
10. Çalışma koşulları (örnek: duman, gürültü)
11. Ücret ve diğer kazançlar
12. İşe girişte kullanılan işlem yolları (örnek: test vermek)
13. Dış görünüş (örnek: giysiler)

Nelson ve Hammer, 1985 ' den aktaran Mc Loughlin & Lewis, 1997 : 443 – 449).

Ticari İş Örneği Sistemleri : Ticari olarak temin edilebilen bazı iş *örneği sistemleri* mevcuttur. Bunlar; öğrenciden talep ettikleri görev tipi, gerçek işlerle veya iş bölümleriyle aralarındaki benzerlik gibi unsurlar açısından birbirlerinden ayrılır. (Sitlington, 1979) Bazı sistemler öğrenci performansını bir işin, gerçek bir boyutu üzerinde (örneğin; mektupları sınıflandırmak gibi) ölçümler. Diğerleri, bağımsız problem çözme becerileri gibi birden fazla iş için ortak olan ve özel nitelikli bazı görevleri ölçümler. Sonuçlar o görevlerle ilgili özgül beceri gelişimi hakkında bilgi sağlamanın

yanısıra, benzer işlerle ilgili genelleme yapma, olanağını da tanır. Bu ölçümleme sistemleri, pahalı olmalarına karşın, öğrencinin giriş becerilerinin net bir profilini elde edebilecek niteliktedirler (Sitlington, 1979 ' dan aktaran Mc Loughlin & Lewis, 1997 : 443 – 449).

Kişiler Tarafından Özel Olarak Geliştirilen İş Örnekleri ve Simülasyonlar : Sitlington ve Wimmer (1978) ' e göre; iş örnekleri, belirli bir yöredeki iş olanaklarını yansıtmak amacıyla yerel olarak geliştirilip standartlaştırılabilir. Bunlar gerçek bir işe ait olsun veya olmasın, çalışma. görevlerini ve etkinliklerini temsil etmek üzere hazırlanır. Bu tür yöntemler sadece öğrencinin belirli görevlerdeki ustalığını sergilemekle kalmaz, aynı zamanda çalışma alışkanlıkları; isteklilik ve sosyal beceriler konularında da bilgi sağlar. Bunlar sayesinde öğrenciler iş piyasasına girmeden önce işlerin ne gibi talepleri olabileceği konusunda ilk elden bilgi sahibi olur. İş örneği, yerel bir işin tam ölçekli bir benzeri olabileceği gibi, çeşitli yerel işlerde ortak olan bir görev (örneğin; yazar kasa kullanmak) de olabilir (Sitlington ve Wimmer 1978 ' den aktaran Mc Loughlin & Lewis, 1997 : 443 – 449).

Davranışsal Analiz : Öğrencinin *gerçek iş performansının* sistematik ve *işlevsel analizine* izin veren bu yaklaşım *tanılayıcı eğitime* çok benzer. Bu analiz şu öğeleri kapsar : Gözlemlenecek iş davranışının seçilmesi, çevresel çalışma koşullarının betimi, öğrencinin başlangıçtaki performans düzeyinin saptanması, iş eğitimi için programın veya gerçek işin başlatılması, beceri edinimindeki gelişmeleri izlemek amacıyla program sırasında da gözlemlerin sürdürülmesi. Bu öğelerden; çevresel koşullar (gürültü düzeyi, çalışma alanındaki insan sayısı, vb.), öğretim metotları (sözel yönergeler bilgisayar kullanımı, vb.) pekiştirme biçimleri (övgü, elle tutulur ödülleri vb.) ve pekiştirme zamanlanması (hemen, günlük olarak, vb.) gibi bir kaç tanesi değiştirilerek öğrenci davranışları gözlemlenebilir. Bu tür verilerden; gerek verilen eğitimin, gerekse iş başındaki performansın iyileştirilmesi için yararlanılabilir.

Durum Ölçümü : Öğrenciler eğitim alırken veya gerçek iş etkinliklerini yürütürken de yönetici personel tarafından düzenli bir biçimde gözlemlenir. Yerinde yürütülen bu ölçümleme, niceliklerle ifade edilir veya en azından yöneticilerin ilgi alanlarını kapsayan değerlendirme formları üzerinde yapılandırılır. Daha yapay eğitsel etkinliklerde gözden kaçırılan bazı güçlü veya zayıf yönler çoğu kez bu durumlarda kendini gösterir. Çeşitli konu başlıklarını içermesi amacıyla geniş tabanlı ve esnek olması için özel bir gayret gösterilen bu ölçümleme türünde yapılacak derecelendirme ve diğer değerlendirmeler yine de nesnel olmalıdır.

Cegelka (1985)' göre; bu ölçümler sonucu öğrencilerin devam etmeye hak , kazanacakları programlar genellikle okul ya da işveren tarafından desteklenen programlardır Okula dayalı programlarda en büyük vurgu eğitime yapılır ve bunlar yetişkinlerin iş hayatına uyum sağlamalarına yöneliktir. Bu modelin üç aşaması vardır : (a) genç öğrencilerin iş dünyasındaki değerler ve iş çeşitleriyle tanıştırdıkları *kariyer bilinci kazanma* evresi (b) iş seçenekleri ve ilgi duyabilecekleri iş türleri hakkında bilgi edindikleri, *kariyer yönelimi ve araştırması* aşaması (c) iş veya üniversite için önşart niteliğindeki teknik bilgileri kazanıldığı, *kariyer için hazırlık* aşaması (Cegelka 1985 ' den aktaran Mc Loughlin & Lewis, 1997 : 443 – 449).

Yaygın olarak kullanılan bir başka modelde, kariyer ve mesleklerle ilgili deneyim okul dışında verilir. Deneyime dayalı kariyer eğitim programları akademik, genel ve mesleki müfredattan yararlanır. Öğrenciler, gözetim altında iş deneyimi kazanmaları için 2 ' şer haftalık veya daha uzun süreli programlar çerçevesinde banka fabrika ve diğer iş ortamlarına yerleştirilir.

Hafif yetersizliklerden etkilenmiş öğrenciler içinse çoğunlukla okul ortamında bu iki yaklaşımın kaynaştırılmış bir biçimi (yani, mesleki eğitimle diğer müfredatın birleştirilmesi) tercih edilir (Mc Loughlin & Lewis, 1997 : 443 – 449).

Zihinsel yetersizliğinin derecesi ne olursa olsun, her zihinsel engelli bireyin eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanma özgürlüğü vardır. Eğitimcilerin görevi; bireyin zihinsel kapasiteleri doğrultusunda ona en uygun eğitim programlarını hazırlayarak topluma uyumunu sağlamak ve başkalarına bağımlı olmadan yaşamını sürdürebilmesi için yapabileceği mesleklere ilişkin farkındalığını arttırmak olmalıdır. Bunun için ülkemizde gerek zihinsel engeli bulunan bireyleri gerekse de diğer engele sahip bireyleri en erken yaşıta ve zamanda mesleki rehabilitasyon ve mesleki eğitim sürecinden geçirmek gerekmektedir.

Yukarıda ki bilgilerin ışığında Pierangelo & Jacoby adlı araştırmacılar tarafından (1996) yılında geliştirilen “*mesleki eğitim rehberi*” örnek model olarak gösterilebilir. Bu modele göre;

Mesleki Değerlendirmeler

İyi bir mesleki değerlendirme; çocuğun mesleki başarıları, becerileri, açığa çıkmış ilgileri ve mesleğe yönelik deneyimlerinin tarihçesi gönüllü olarak yapılan işlerle ilgili deneyimler, part – time (yarı zamanlı) veya yaz tatilinde çalışma, klüp faaliyetleri ile ilgili bilgilerin analizi ve koleksiyonundan oluşmalıdır. Bu bilgi koleksiyonunda çocuğun dil, kültür ve aile yapısı da göz önüne alınmalıdır.

Mesleki değerlendirmeyi üç düzeyde incelemek mümkündür.

Birinci düzey, mesleki değerlendirme çocuğun geçiş sürecinin başlangıcında uygulanır ve çocuğun yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarını temel alır. Bu düzeydeki değerlendirme mevcut okul bilgilerinin incelenmesini ve resmi olmayan görüşmeleri içerir.

İkinci düzey mesleki değerlendirme genellikle bir ya da daha fazla mesleki değerlendirmeyi kapsar. Üçüncü düzey değerlendirme ise genellikle çocuğun

performansının gerçek ya da gerçeğe yakın bir benzerinin yaratıldığı çalışma ortamında analiz edilmesini içerir.

Bu genellikle bir işveren, bir çalıştırıcı (job coach) veya mesleki değerlendirme uzmanı (mesleki değerlendirme uzmanı) tarafından rapor edilir. Geçiş süreci, öğrencilerin eğitimsel ya da kariyer isteklerini, gözlemlerini sınırlandırmak için kullanılmaz. İdealde bu süreç, bölgelere, ilçelere erken yaşlarda fırsat sağlamaya izin verir.

Birinci Düzey : Çocuğa mesleki bir perspektiften bakar. Eğitilmiş bir mesleki değerlendirme uzmanı veya ilgili bir özel eğitim uzmanı birinci düzeyde gerekli verileri toplamak için görevlendirilmelidir.

Analiz için bir araya getirilen bilgiler, aşağıdaki kaynaklardan alınan bilgileri kapsar;

- Biriktirilmiş kayıtlar
- Öğrenci görüşmeleri
- Ebeveyn / bakıcı ve öğretmen görüşmeleri
- Özel eğitime alınma (seçilme) bilgileri
- Çocuğun ilgi, başarı, yetenek ve davranışlarının incelenmesi
- Mesleki keşif (araştırma) faaliyetleri

Birinci düzey değerlendirmedeki resmi olmayan öğrenci görüşmesi çocuğun ilgileri, kişiler arası iletişim becerileri ve uyum davranışını dikkate almalıdır.

İkinci Düzey : İkinci düzey değerlendirme birinci düzey değerlendirmeden elde edilen analizlere dayanır. Bu düzeydeki değerlendirme; çocukların mesleki beceri, yetenek ve ilgi düzeylerini belirlemek için 12 yaşından önce olmamak kaydıyla herhangi bir zaman diliminde yapılabilir. Birincil değerlendirmede yer alan aynı bilgili ekip (uzman) burada da yer alabilir.

Elde edilen veriler;

- Yazma
- Öğrenme stilleri
- İlgı envanteri
- Motor beceriler(ustalık, hız, alet kullanımı, güç, koordinasyon)
- Uzaysal ayırım (Uzay algısı)
- Algı (görsel / işitsel / dokunsal)
- Konuşma
- Sayısal beceriler (Ölçme ve para becerileri)
- Muhakeme, anlayış (problem çözme, iş öğrenme)
- Dikkate (İşe odaklanma)

ait bilgileri içermelidir.

Üçüncü Düzey : Üçüncü düzey mesleki değerlendirme etraflı (geniş) bir değerlendirmedir ve gerçek ya da gerçeğe yakın bir benzerinin yaratıldığı çalışma deneyimleri üzerinde odaklanır. Bu değerlendirme, mesleki danışmaya temel teşkil eder. Birinci ve ikinci düzey değerlendirmeden farklı olarak bu değerlendirme düzeyinde, mesleki değerlendirme alanında eğitimci bir uzman görevlendirilmeli veya denetlemelidir (supervize) etmelidir. Üçüncü düzey değerlendirme aşağıdaki seçenekleri kapsar:

- Yetenekleri ve ilgileri içine alan mesleki değerlendirmeler, spesifik alanlardaki mesleki başarıyı tahmin etme üzere iş performansı ile karşılaştırılmalıdır.
- Gerçek çalışma ortamlarında durumsal mesleki değerlendirmeler yapılmalıdır. İş başında yapılan bu değerlendirmelerde neyin, nasıl öğrenildiğine dikkat edilmelidir .
- Çalışma değerlendirmeleri, çocuğun iş performansı hakkında yönlendiren veya mentorlerden (kılavuz kişi, akıl hocası) alınan dereceli raporlardır. Burada

standart bir gözlem kontrol listesi (gözlem listesi) ‘ den yararlanılmalıdır *
(Pierangelo & Robert Jacoby, 1996 : 228)

- Sayfa 45 – 48 arasındaki bilgiler **Parent’s Complete : Special Education Guide** (1996) dan tercüme edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli:

Araştırmada tek grup öntest-sontest modeli kullanılmıştır. Tek grup öntest – sontest modelinde gelişigüzel seçilmiş bir gruba bağımsız bir değişken uygulanır. Hem deney öncesi (öntest) hem de deney sonrası (sontest) ölçmeler yapılır.

Modelin simgesel görünümü:

G 1	O 1.1	X	O 1.2
-----	-------	---	-------

G 1: Zihinsel Engelli Öğrenci Grubu

Ö 1.1: Ön test

X: Mesleki Farkındalık Eğitim Programı

Ö 1.2: Son test

Bu modelde "X" in ne ölçüde etkili olduğuna karar vermek için öntest ve sontest ölçme sonuçları birlikte kullanılır. Modelde $O 1.2 > O 1.1$ olması halinin "X" den dolayı olduğu kabul edilir (Karasar, 1994 : 102).

3.2 Evren ve Örneklem:

Problem ve sınırlılıklar bölümünde de belirtildiği üzere çalışmanın evreni İstanbul ilinde zihinsel engellilere eğitim – öğretim veren toplam 14 okulun 7 , de görev yapan toplam 166 özel eğitim öğretmeni çalışmaya katılmış, uygulamada 27 öğretmenin Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formunda cevaplandırılmamış cümleler saptanmıştır. Bu kişilerin formları değerlendirme dışı bırakılmış ve çalışmanın örneklemini 139 kişi kalmıştır.

Uygulama yapılan okulların listesi aşağıdadır.

1. Mediha Turhan Tansel Eğitim ve Uygulama Okulu
2. Hamit İbrahimiye Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
3. Saadet Ana ve İlköğretim Okulu
4. Tuzla Vala Gedik İlköğretim Okulu Meslek Eğitim Merkezi
5. Hayriye Kemal Kusun Eğitim ve Uygulama Okulu
6. Şöhret Kurşunoğlu Eğitim Uygulama Okulu ve Meslek Eğitim Merkezi
7. Nefuz Nakipoğlu Anaokulu Eğitim Uygulama Okulu ve Mesleki Eğitim Merkezi

Bunun dışında İstanbul , da zihinsel engelli çocukların devam ettiği 6 okul daha vardır. Bu okullarda az sayıda öğretmen olması nedeniyle bu okullarda çalışma öğretmenler çalışma dışı bırakılmıştır.

Araştırmada; ayrıca geliştirilen Mesleki Farkındalık Eğitimi Programının öğrenciler üzerindeki etkisini belirleyebilmek için İstanbul ili Tuzla ilçesinde bulunan Vala Gedik İlköğretim Okulu ve Mesleki Eğitim Merkezi Hazırlık A sınıfına devam eden 6 erkek, 2 kız toplam 8 öğrenciden oluşan gruba da öğretmen görüşleri doğrultusunda Mesleki Farkındalık Eğitim Programı uygulanmıştır.

Seçilen Öğrenci Grubunun Özellikleri :

- Hepsi Tuzla Vala Gedik İlköğretim Okulu ve Mesleki Eğitim Merkezi Hazırlık A sınıfının devamlı öğrencisidir.
- 6 erkek ve 2 kız öğrenciden oluşmaktadır.

3.3 Veri Toplama Araçları :

Mesleki Farkındalık Eğitim Programı :

Bu bölümde sırasıyla “Mesleki Farkındalık Eğitim” programı, programının tanıtımı ve programın amaçlarına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Mesleki Farkındalık Eğitimi (MFE) programı eğitilebilir zihinsel engele sahip ilköğretim II. Kademe öğrencilerinin yapabilecekleri mesleklerden olan ayakkabı boyacısı, temizlik görevlisi, çay yapım görevlisi, bulaşık görevlisi ve boncuk (takı) yapım görevlisine ilişkin öğrencilerin farkındalıklarını arttırmaya yönelik hazırlanan bir programdır.

Mesleki Farkındalık Eğitimi programının temel hedefi; eğitilebilir zihinsel engele sahip ilköğretim öğrencilerinin yaşam boyu başkalarına bağımlı olmadan hayatlarını sürdürebilmeleri için onların bağımsız yaşam becerilerine ulaşabilmelerini ve hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan mesleki farkındalığı kazandırmayı amaçlamaktadır.

Mesleki Farkındalık Eğitimi programı; 10 eğitim oturumundan oluşmaktadır. Programın ilk oturumu öğrencilerle tanışmayı içermekte ikinci oturumdan sonra ise arka arkaya program kapsamına alınan 5 meslek somut örnek, materyal ve uygulamalarla öğrencilere tanıtılmaktadır. Mesleklerin tanıtımından sonra ise tanıtılan mesleklere ilişkin daha soyut düzeyde, mesleklere ilişkin bilişsel farkındalığı arttırmaya yönelik uygulamalara yer verilmiştir.

Mesleki Farkındalık Eğitimi programı öğrencilerin, kendilerine uygun meslekleri tanımasını, mesleklerde kullanılan araç – gereçle tanışmasını, mesleklerle bağımsız yaşam becerileri arasında bir bağ kurmasını, topluma uyum sağlama mekanizmalarını geliştirmesini ve korumasını, diğer mesleklere ilişkin olumlu bir tutum geliştirmesini amaçlamaktadır.

Mesleki Farkındalık Eğitimi programının ana amaçları dışında eğitilebilir zihinsel engelli çocukların aşağıda sıralanan alanlarda ki farkındalıklarını da geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Sorumluluk:

- Çocuğun kendisine ve çevresine karşı olan sorumluluklarının farkına varmasını sağlamak,
- Evde, okulda ve buna bağlı olarak da uyumlu bir geleceğin oluşturulmasında kendilerine düşen görevinin farkına varmalarını sağlamak,
- İlişkide olduğu insanlarla işbirliği yapmayı öğrenmesini sağlamak,
- Başkalarının görüşlerine önem verilmesinin önemini anlamalarını sağlamak,
- Herşeye yönelik saygı geliştirmek, (Ebeveyn, öğretmenlere, birbirlerimize, yaşlılara, yasalara, çalışma hayatına ve düzene saygı gösterilmesinin gerekliliğini öğrenilmesi).
- Diğer insanların ihtiyaçlarının farkında olmak ve duygularını anlamak.

Beceriler:

- Edinmiş oldukları bilgileri analiz etmek, sınıflandırmak, karşılaştırmak ve gerektiğinde depodan çıkarmak,
- Benzerlikler ile farklılıkları karşılaştırmak,
- Basit olan uyuşmazlıkları ve sorunları halletmek,
- Olaylar arasında ilişki kurabilmeyi öğrenmek,
- Düşündüklerini ifade edebilmek,
- İlişkilerde karşılıklı uzlaşmak,

Mesleki Farkındalık Eğitimi Programının Grupla Yapılmasının Faydaları :

Mesleki farkındalık eğitiminin eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara grup halinde yapılması, onların bağımsız yaşam becerilerine giden yolda, toplumsal kurallara uyma, başkaları ile birlikte hareket etme, işbirliğini öğrenme, başkalarının haklarına saygılı

olma, kendi isteklerinin olduğu gibi başkalarının da isteklerinin olabileceğini öğrenmeleri açısından yarar sağlayabilir.

Çocuklar doğaları itibariyle dinamik olup, sahip oldukları enerjiyi grup halinde iken daha kolay boşaltabilirler. Bu da bir disiplin ve işbirliği anlayışı aşlamaya yardım eder. Gruplar halinde yapılması ayrıca çocukların düşüncelerini organize etmelerini ve fikirleri ile duygularını dile getirmelerini sağlar (Dilmaç, 1999 : 36).

Ayrıca, öğrencilerin; birlik halinde dinleme, düşünme, birlik halinde hareket etme, oynama ve çalışma alışkanlıklarını kazanmalarına yardımcı olabilir.

Grupla yapılan etkinlikler sayesinde eğitilebilir zihinsel engelli çocukların yapabilecekleri mesleklere ilişkin farkındalıkları artırılabilir. Mesleki ilgi, ve bilgileri geliştirilebilir. Örneğin, oyunların, etkinliklerin, rol alma, aktif olarak gruba katılma, tartışmaların ve diğer birçok etkinliğin kullanımı bunu sağlayabilir. Çocukların yetenek ve ilgi alanları, yelpazesi sınırlı olmadığından, belirli bir mesaj aktarmak için yüzlerce durum yaratabiliriz.

Grup çalışması, aynı zamanda normalde sessiz, suskun olan çocuğun da bir katkıda bulunmasını sağlar. Çocukların amacı olan etkinlik çerçevesinde bir arada olduklarının ve birlikte öğrendiklerinin farkına vardıklarında, “bütünlük” duygusunun gelişmesine de yardım eder.

Grup Kuralları:

- Grup oturumlarının yapıldığı ders saatine zamanında gelinmesi gerekmektedir,
- Grup oturumlarına devamlılık esastır,
- Grup oturumlarında öğrencinin aktif bir rol alması gerekmektedir.

Mesleki Farkındalık Eğitimi Programında Kullanılan Yöntemler:

- Anlatım
- Soru – Cevap
- Eğitsel Drama
- Eğitsel Oyun
- Eğitsel Faaliyet
- Model Olma
- Uygulama
- Deneme – Yanılma

Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formunun Hazırlanması :

Bu araştırma çerçevesinde uygulanan Mesleki Farkındalık Eğitimi Programının eğitilebilir zihinsel engele sahip ilköğretim II. Kademe öğrencilerine uygunluğunu belirleyebilmek amacıyla bir değerlendirme formu kullanılmıştır. Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Formun geliştirilmesinde aşağıdaki işlemler uygulanmıştır.

Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formunun geliştirilmesinde bu yaş ve engel grubunun, öğretmen görüşleri doğrultusunda öğrencilerin mesleki ihtiyaçlarını belirleyebilecek bir formun olmaması bizi bu yönde bir çalışma yapmaya yönlendirmiştir.

Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu Likert tutum ölçeği modelinden hareketle geliştirilen bir formdur. Likert tarafından geliştirilen dereceleme toplamlarıyla ölçekleme yaklaşımında, ölçülmek istenen söz konusu tutumla ilişkili çok sayıda olumlu ve olumsuz ifade, çok sayıda cevaplayıcıya uygulanır (Tezbaşaran, 1997 : 9). Cevaplayıcılar her ifade için “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” biçiminde tepkide bulunurlar. Böylece her cevaplayıcı,

formdaki her ifadenin kapsadığı tutum ögesine katılma / katılmama derecesini bildirmiş olur.

Form, zihinsel engelli öğrencilerle çalışan öğretmen ve eğitimcilerin cevaplandırabileceği ve araştırmacı tarafından geliştirilen Mesleki Farkındalık Eğitimi programı kapsamında, mesleklere ilişkin bilgilerle, yönergeler, süre, eğitimsel materyaller ve eğitsel oyunları sorgulayan 32 ifadeden oluşmuştur.

Form, 5 ' li derecelendirme sistemine uygun bir formdur. Bu formdan alınan puan içerisindeki ifadeler verilen cevapların puanlarının toplamından ibarettir.

Formdaki ifadelerin oluşturulmasında Mesleki Farkındalık Eğitimi programının eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilere uygunluğunu değerlendirebilmek için süre, materyaller, yönergeler, eğitimsel oyun, süreç ve amaç başlıklarına ilişkin olumlu ve olumsuz cümleler hazırlanmıştır.

Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formunun amacı, formdaki cümle sayısı ve nasıl cevaplanacağına ilişkin kısa bir açıklama hazırlanmış ve cevaplayıcıların yansız olmasını sağlamak için forma isim yazmamaları istenmiştir.

Hazırlanan cümleler Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Biraz Katılıyorum, Katılmıyorum ve Hiç Katılmıyorum şeklinde cevaplandırılmak üzere düzenlenmiştir.

Form, araştırmacı tarafından geliştirilen Mesleki Farkındalık Eğitimi Programının tanıtılmasından sonra 166 özel eğitim öğretmenine uygulanmıştır. Uygulama sonrasında 27 kişinin formunda cevaplandırılmamış cümleler saptanmıştır. Bu kişilerin formları değerlendirme dışı bırakılmış ve istatistiksel değerlendirme 139 kişi üzerinden yapılmıştır.

Elde edilen sonuçlar Cronbach Alpha Tekniği ile analiz edilmiştir.

Cronbach: .79 (n=139)

Bu sonuç formun bütünüün güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Bilgi Değerlendirme Formunun Hazırlanması :

Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formuna öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda güncellenen Mesleki Farkındalık Eğitimi programının etkililiğini sınamak için Bilgi Değerlendirme Formu geliştirilmiştir.

Form, eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin, Mesleki Farkındalık Eğitimi kapsamı içerisinde tanıtılan mesleklere, mesleklerin araç ve gereçlerine, meslekleri icra eden kişilerin görevlerine ilişkin farkındalıklarını belirlemeye yönelik 22 sorudan oluşan ve öğrencilerin evet ya da hayır cevabını verebilecekleri şekilde düzenlenmiştir.

Form, öğrencilere Mesleki Farkındalık Eğitimi Programı uygulanmadan önce (öntest) ve uygulandıktan sonra (sontest) verilmiş ve elde edilen sonuçlar frekans ve yüzdeleri alınmış ve grafikleştirilmiştir.

3.4 Verilerin Çözümlemesi

Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu ve Bilgi Değerlendirme Formu , ndan elde edilen sonuçlar SPSS 10.0 istatistik programı ile frekans ve yüzdeleri alınmış ve grafikleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu ' na özel eğitim öğretmenlerinin vermiş olduğu cevaplardan elde edilen sonuçlar Cronbach Alpha Tekniği ile analiz edilmiştir. Bu tekniğe göre, formun tüm alt ifadelerin birbirine (hepsi dahil toplama) göre, ya da bir alt bölümün tüm sorunlarının birbirlerine (hepsi dahil toplam) göre tutarlı olup olmadığını sınıamada kullanılır (Tezbaşaran, 1997 : 46).

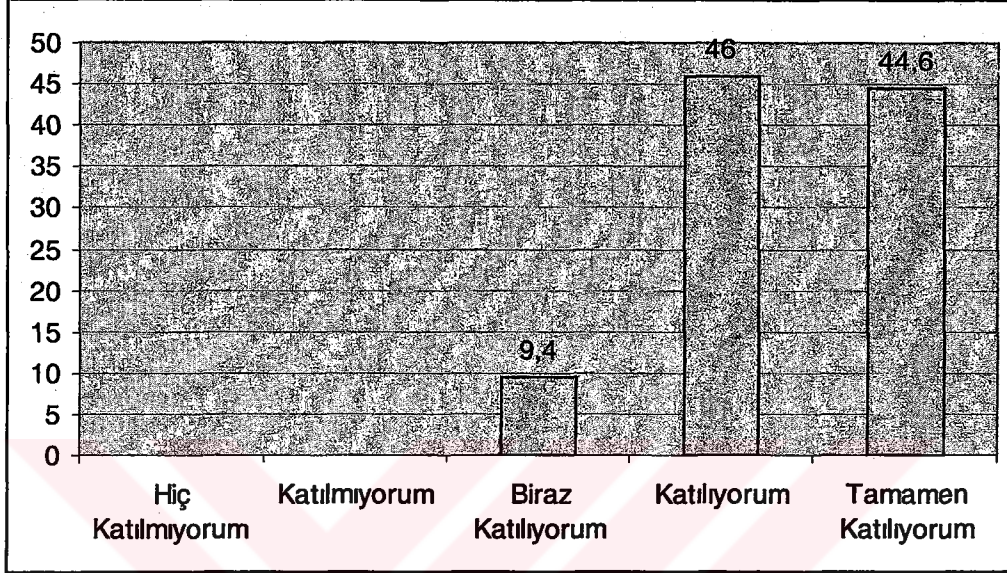
Cronbach: .79 (n=139)

Bu sonuç formun bütünüün güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Bulgular bölümünün ilk kısmında araştırmanın ilk amacı olan “zihinsel engellilerin öğretmenleri, “Mesleki Farkındalık Eğitiminin” öğrencilerine uygunluğunu nasıl değerlendireceklerdir ?” sorusuna öğretmenlerin Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu' nda bulunan 32 soruya vermiş oldukları cevaplardan elde edilen frekanslar doğrultusunda oluşturulan grafiklere yer verilmiştir (Bkz. Tablo 1 – Tablo 32).

TABLO 1

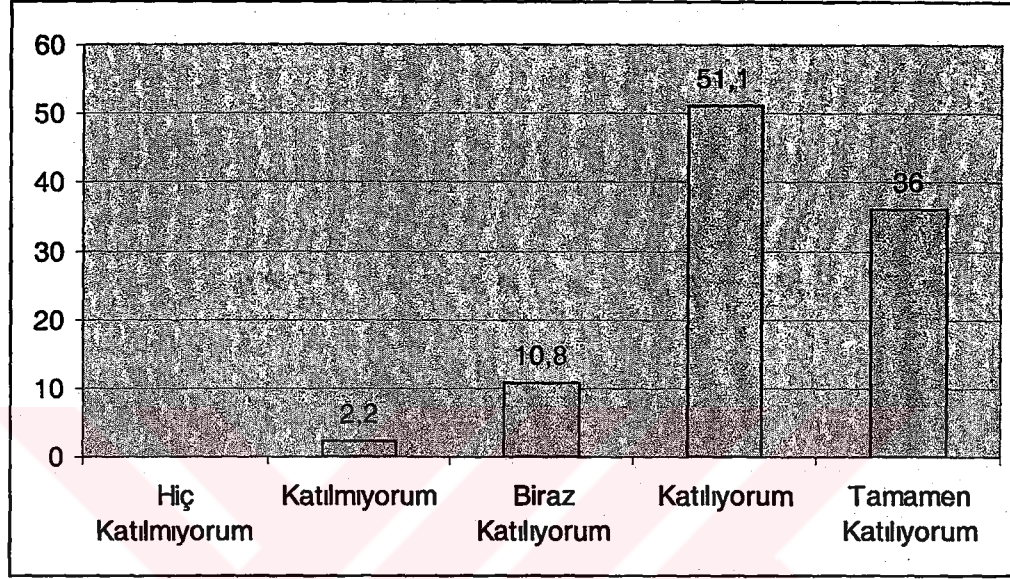
MADDE 1 : Mesleki eğitim programı öğrencilerin gereksinimlerine uygundur.

Tablo'1 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı öğrencilerin gereksinimine uygundur” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri; “Biraz katılıyorum % 9.4”, “Katılıyorum % 46”, “Tamamen katılıyorum % 44.6” olarak saptanmıştır.

TABLO 2

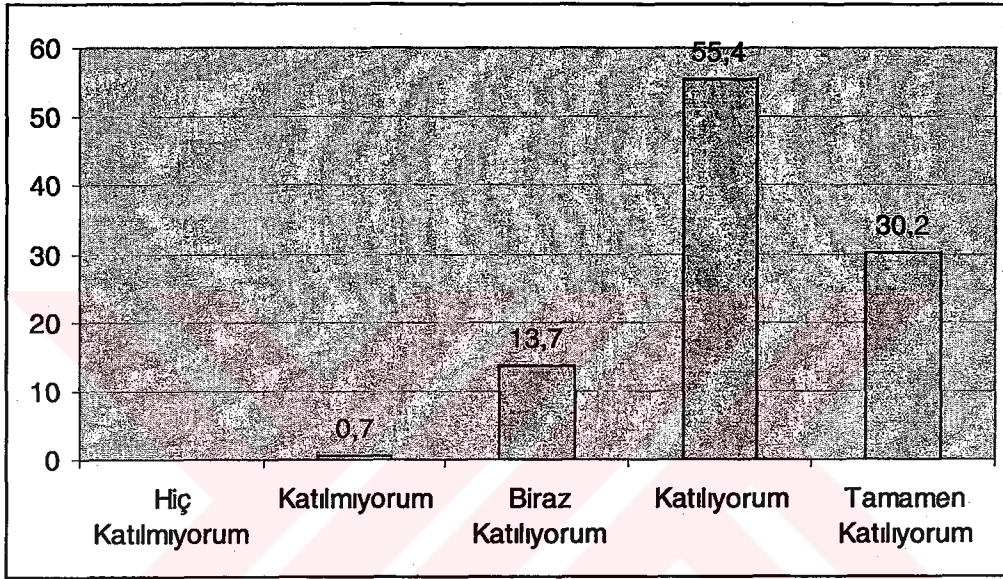
MADDE 2 : Programda kullanılan resimlerin çoğu eğitimin amacına uygundur.

Tablo' 2 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında kullanılan resimlerin çoğu eğitimin amacına uygundur” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 2.2”, “Biraz Katılıyorum % 10.8”, “Katılıyorum % 51.1” ve “Tamamen Katılıyorum % 36” olarak saptanmıştır.

TABLO 3

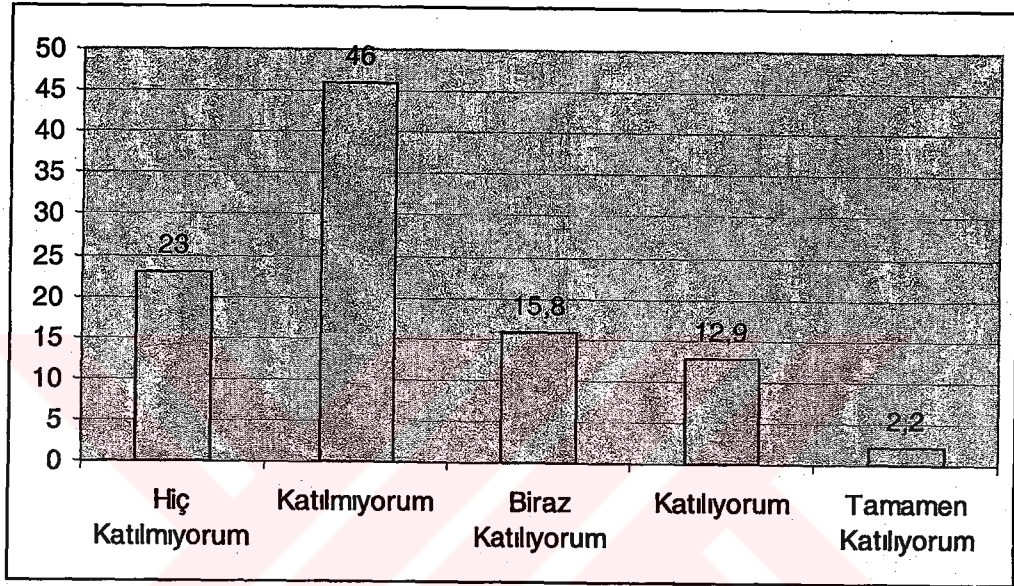
MADDE 3 : Yönergeler öğrencilerin anlayabileceği düzeydedir.

Tablo' 3 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında kullanılan yönergeler öğrencilerin anlayabileceği düzeydedir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 0.7 ”, “Biraz Katılıyorum % 13.7 ”, “Katılıyorum % 55.4” ve “Tamamen Katılıyorum % 30.2” olarak saptanmıştır.

TABLO 4

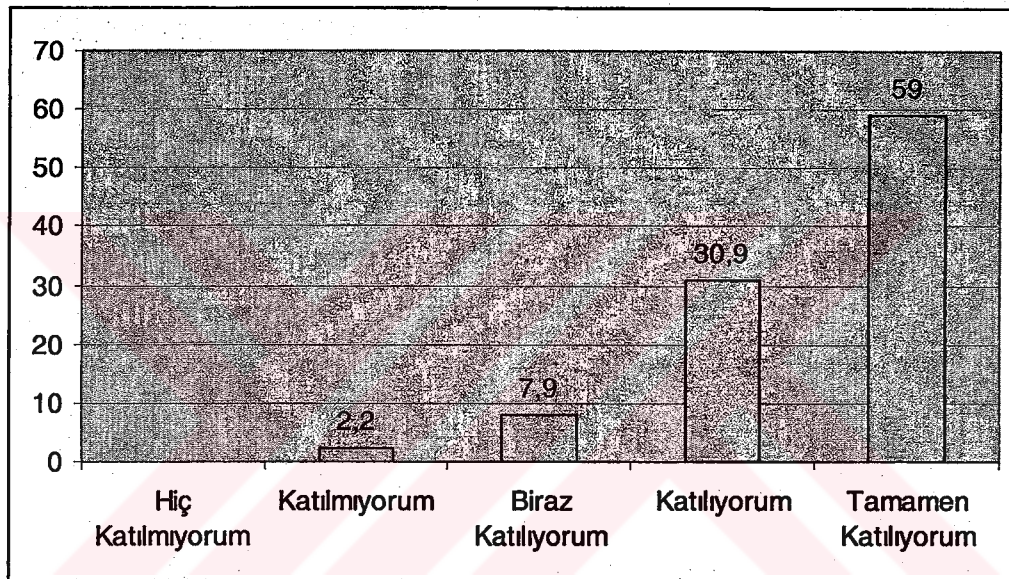
MADDE 4 : Eğitsel oyunlar öğrenciler için karmaşıktır.

Tablo' 4 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, "mesleki farkındalık eğitimi programında kullanılan eğitsel oyunlar öğrenciler için karmaşıktır" maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri " Hiç Katılmıyorum % 23 ", "Katılmıyorum % 46 ", "Biraz Katılıyorum % 15.8 ", " Katılıyorum % 12.9 " ve "Tamamen Katılıyorum % 2.2 " olarak saptanmıştır.

TABLO 5

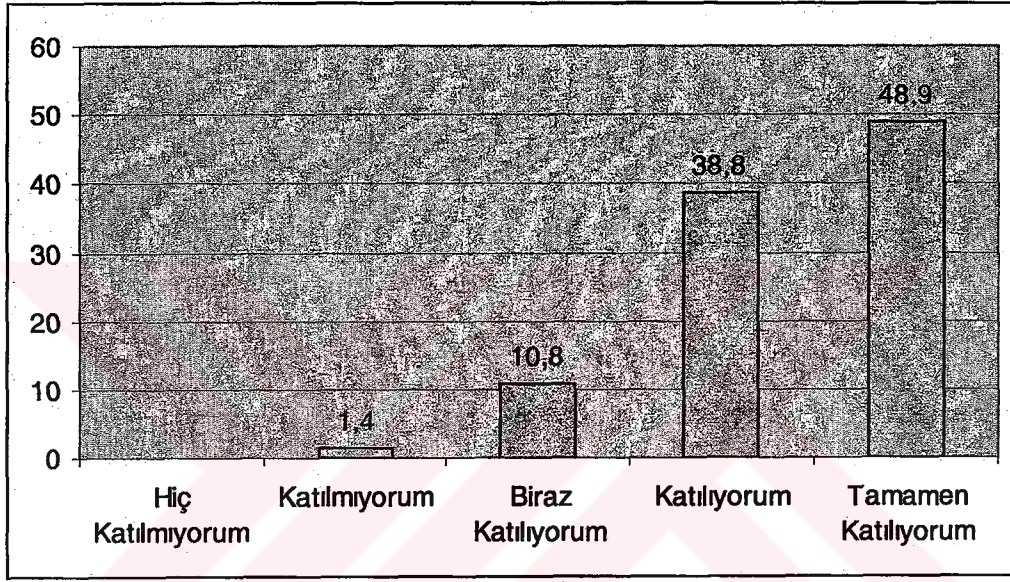
MADDE 5 : Programdaki meslekler eğitilebilir zihin engellilerin yapabilecekleri mesleklerdir.

Tablo' 5 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki meslekler eğitilebilir zihin engellilerin yapabilecekleri mesleklerdir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 2.2 ”, “Biraz Katılmıyorum % 7.9 ”, “Katılmıyorum % 30.9 ” ve “Tamamen Katılmıyorum % 59” olarak saptanmıştır.

TABLO 6

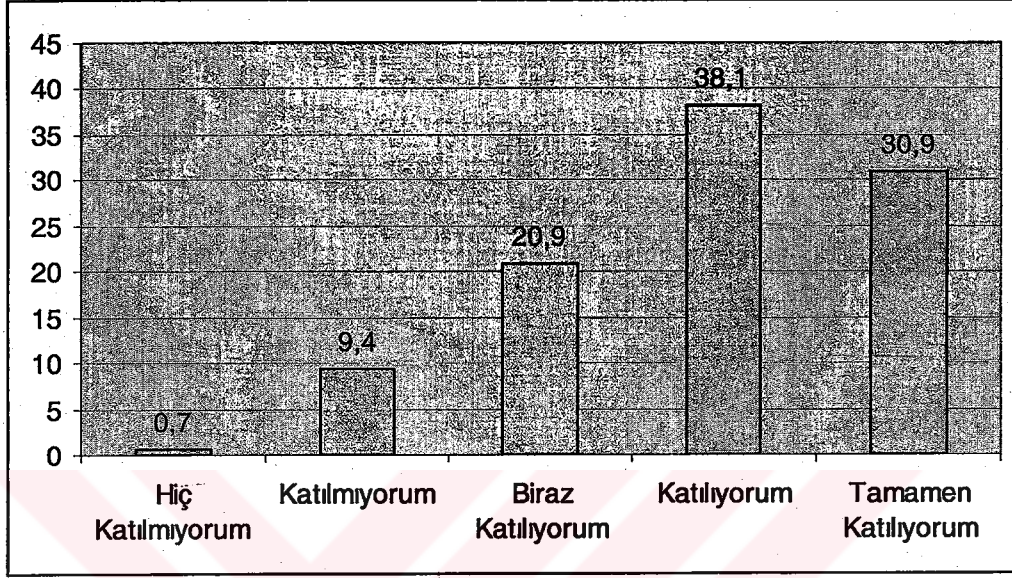
MADDE 6 : Program öğrencilerin kendilerine güvenlerini arttıracak niteliktedir.

Tablo' 6 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programının öğrencilerin kendilerine güvenlerini arttıracak niteliktedir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 1.4 ”, “Biraz Katılmıyorum % 10.8 ”, “Katılmıyorum % 38.8” ve “Tamamen Katılmıyorum % 48.9” olarak saptanmıştır.

TABLO 7

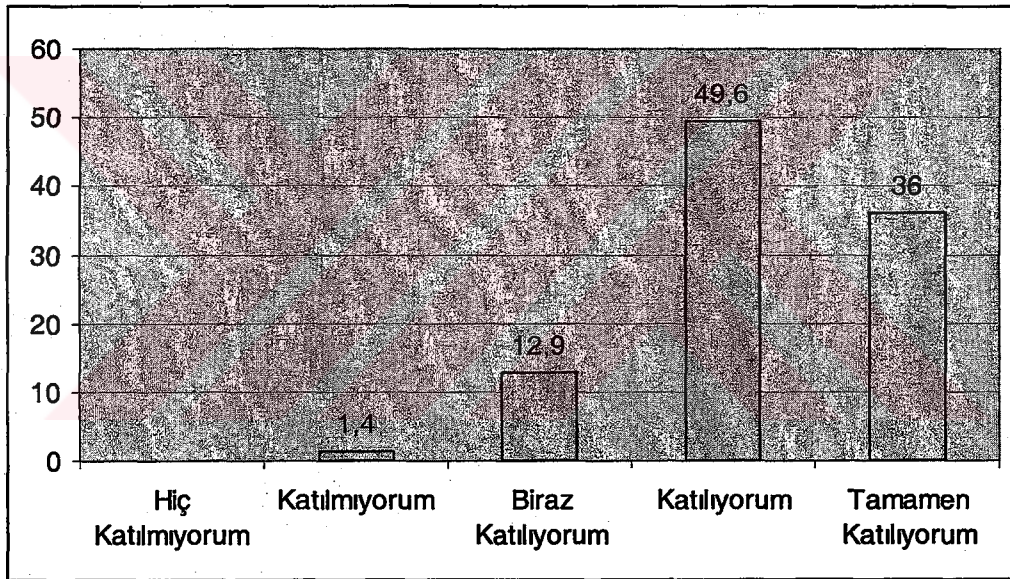
MADDE 7 : Uygulamaların süresi yeterlidir.

Tablo' 7 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki uygulamaların süresi yeterlidir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Hiç Katılmıyorum % 0.7”, “Katılmıyorum % 9.4 ”, “Biraz Katılıyorum % 20.9 ”, “Katılıyorum % 38.1” ve “Tamamen Katılıyorum % 30.9” olarak saptanmıştır.

TABLO 8

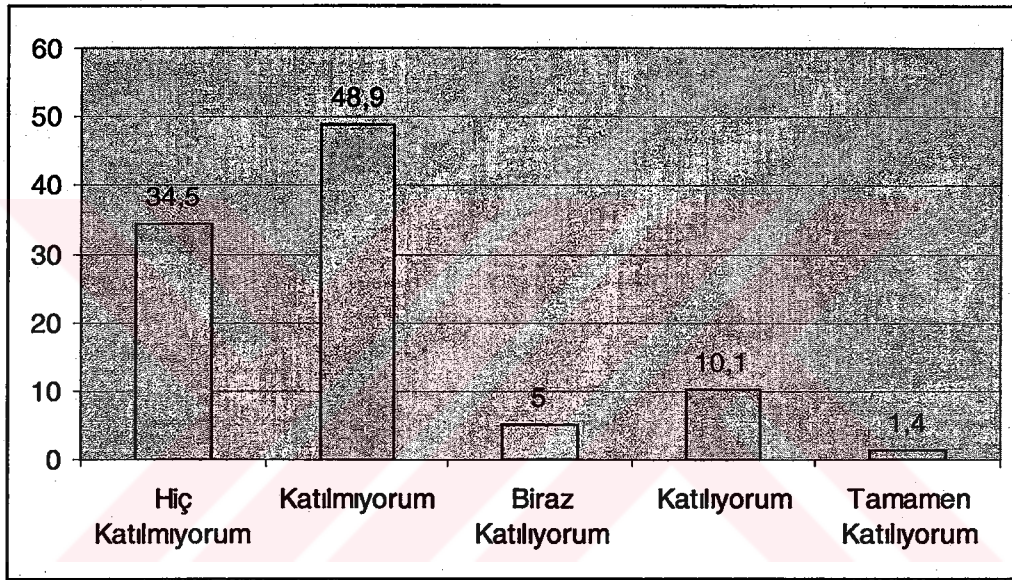
MADDE 8 : Oturumların amaçları, eğitim programının amaçları ile örtüşmektedir.

Tablo' 8 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki oturumların amaçları, eğitim programının amaçları ile örtüşmektedir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 1.4”, “Biraz Katılıyorum % 12.9”, “Katılıyorum % 49.6” ve “Tamamen Katılıyorum % 36” olarak saptanmıştır.

TABLO 9

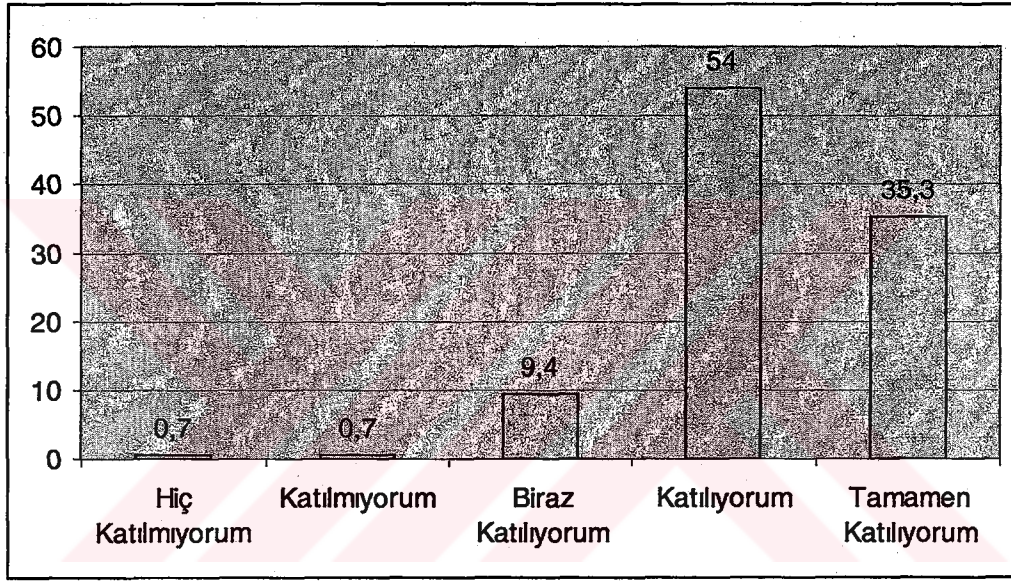
MADDE 9 : Eğitimsel materyaller tanıtılan mesleklerle ilgili değildir.

Tablo' 9 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki eğitimsel materyaller tanıtılan mesleklerle ilgili değildir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Hiç Katılmıyorum % 34.5”, “Katılmıyorum % 48.9 ”, “Biraz Katılıyorum % 5 ”, “Katılıyorum % 10.1” ve “Tamamen Katılıyorum % 1.4” olarak saptanmıştır.

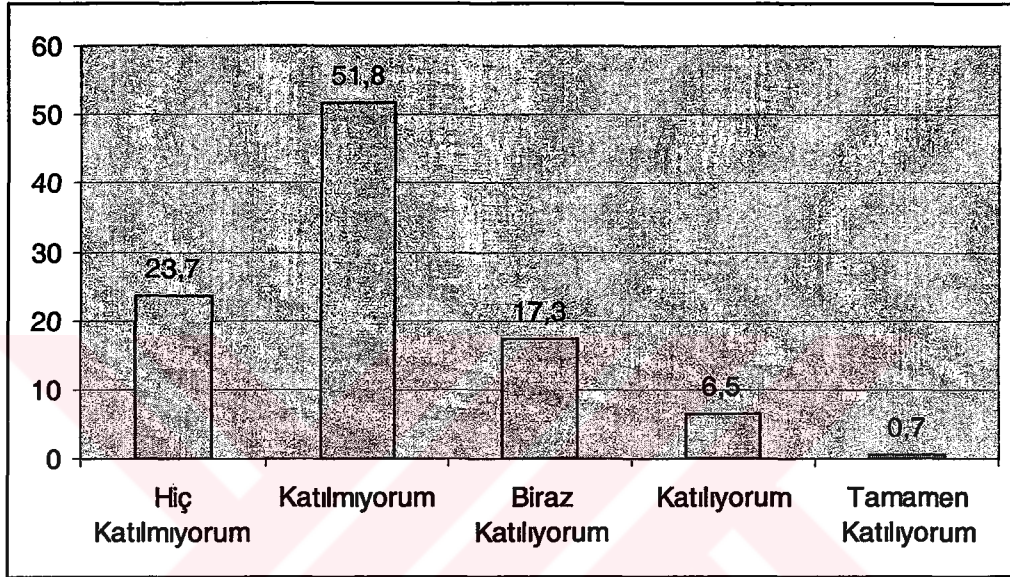
TABLO 10

MADDE 10 : Eğitimsel yöntem eğitim programının amacı ile uyuşmaktadır.

Tablo' 10 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki eğitimsel yöntem eğitim programının amacı ile uyuşmaktadır” maddesine verdikleri cevapların yüdeleri “Hiç Katılmıyorum % 0.7”, “Katılmıyorum % 0.7 ”, “Biraz Katılıyorum % 9.4 ”, “Katılıyorum % 54” ve “Tamamen Katılıyorum % 35.3 ” olarak saptanmıştır.

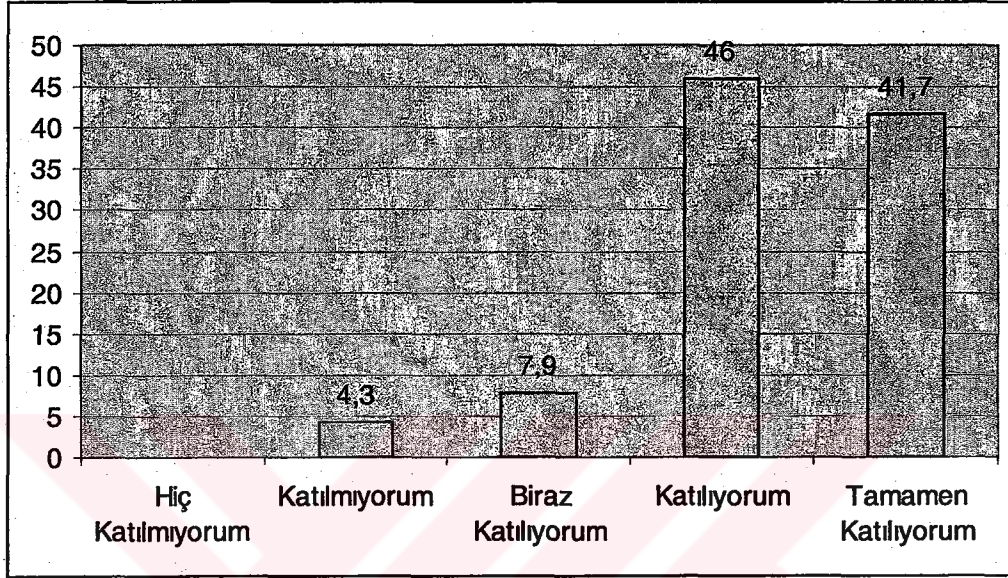
TABLO 11

MADDE 11 : Eğitimsel süreç öğrenciler için karmaşıktır.

Tablo' 11 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki eğitimsel süreç öğrenciler için karmaşıktır” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri ”Hiç Katılmıyorum % 23.7”, “Katılmıyorum % 51.8 ”, “Biraz Katılıyorum % 17.3 ”, “Katılıyorum % 6.5” ve “Tamamen Katılıyorum % 0.7” olarak saptanmıştır.

TABLO 12

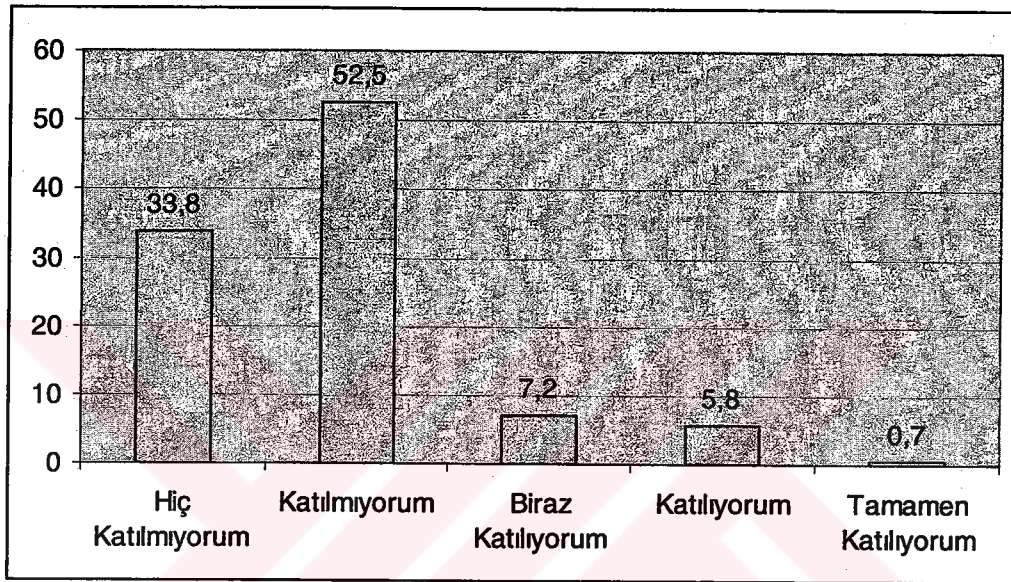
MADDE 12 : Mesleklere ait araç ve gereçler öğrencilerin fiziksel gelişimlerine uygundur.

Tablo' 12 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki mesleklere ait araç ve gereçler öğrencilerin fiziksel gelişimlerine uygundur” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 4.3”, “Biraz Katılıyorum % 7.9”, “Katılıyorum % 46” ve “Tamamen Katılıyorum % 41.7” olarak saptanmıştır.

TABLO 13

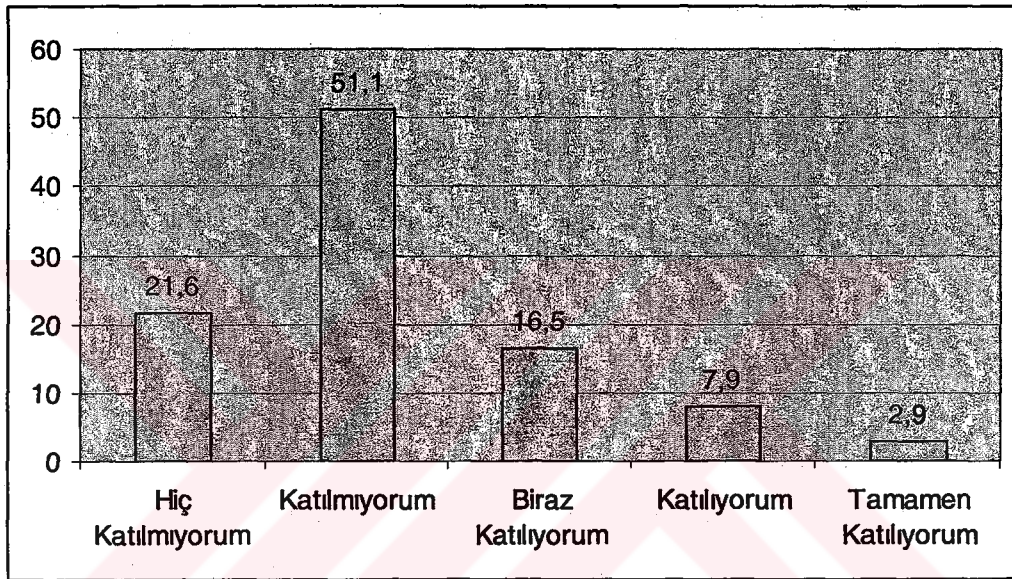
MADDE 13 : Programda tanıtılan meslekler çocukların zihinsel seviyelerinin altındadır.

Tablo' 13 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında tanıtılan meslekler çocukların zihinsel seviyelerinin altındadır” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Hiç Katılmıyorum % 33.8”, “Katılmıyorum % 52.5 ”, “Biraz Katılıyorum % 7.2 ”, “Katılıyorum % 5.0” ve “Tamamen Katılıyorum % 0.7 ” olarak saptanmıştır.

TABLO 14

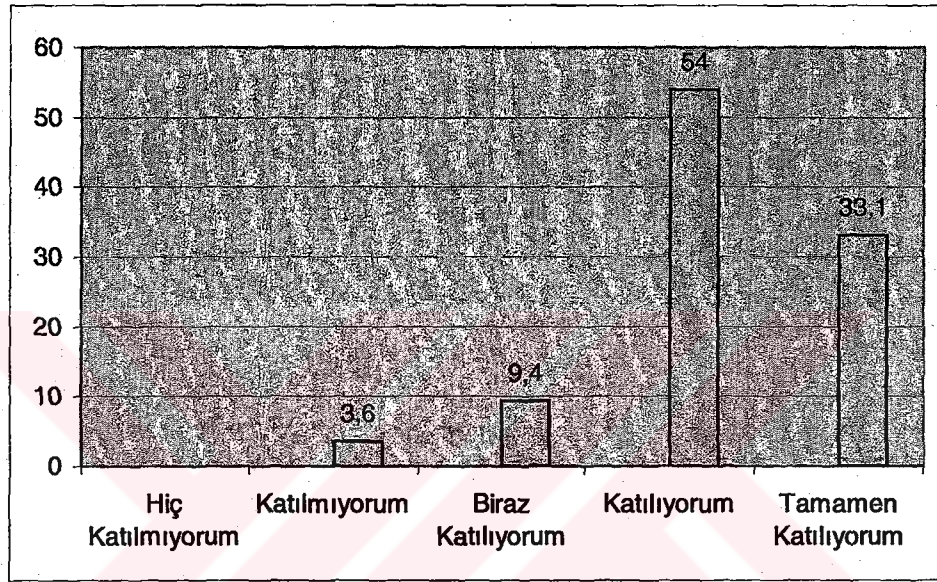
MADDE 14 : Meslekler karmaşık becerileri gerektirmektedir.

Tablo' 14 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki meslekler karmaşık becerileri gerektirmektedir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Hiç Katılmıyorum % 21.6”, “Katılmıyorum % 51.1”, “Biraz Katılıyorum % 16.5”, “Katılıyorum % 7.9” ve “Tamamen Katılıyorum % 2.9” olarak saptanmıştır.

TABLO 15

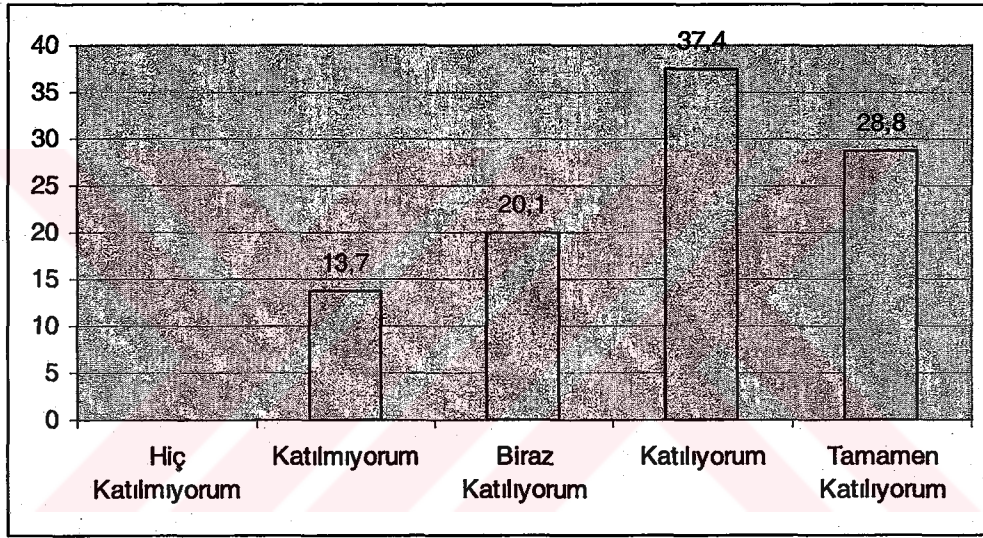
MADDE 15 : Programda kullanılan dil yeterince açık ve yalıdır.

Tablo' 15 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, "mesleki farkındalık eğitimi programında kullanılan dil yeterince açık ve yalıdır" maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri "Katılmıyorum % 3.6 ", "Biraz Katılıyorum % 9.4 ", "Katılıyorum % 54 " ve "Tamamen Katılıyorum % 33.1" olarak saptanmıştır.

TABLO 16

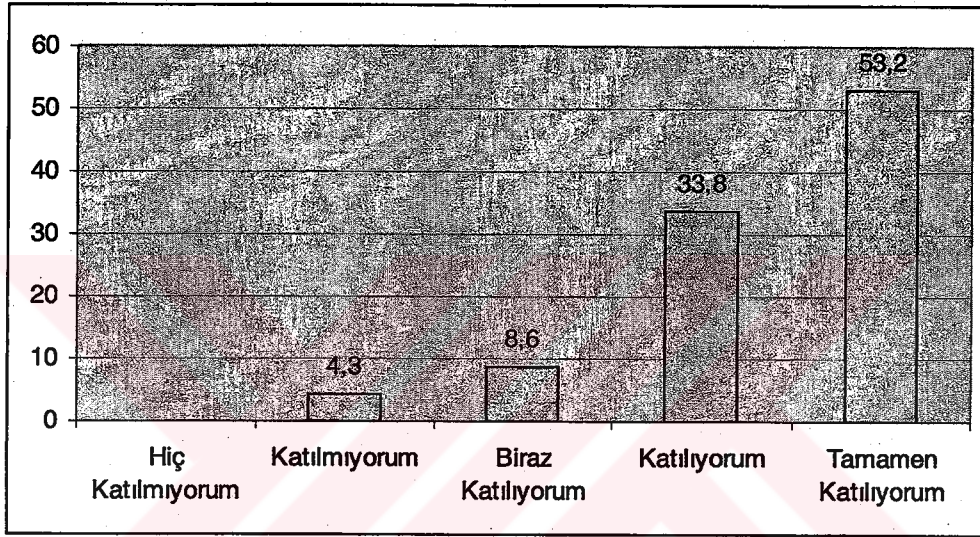
MADDE 16 : Oturumların sayısı mesleklerin tanıtımı için yeterlidir.

Tablo' 16 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki oturumların sayısı mesleklerin tanıtımı için yeterlidir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 13.7 ”, “Biraz Katılıyorum % 20.1 ”, “Katılıyorum % 37.4 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 28.8” olarak saptanmıştır.

TABLO 17

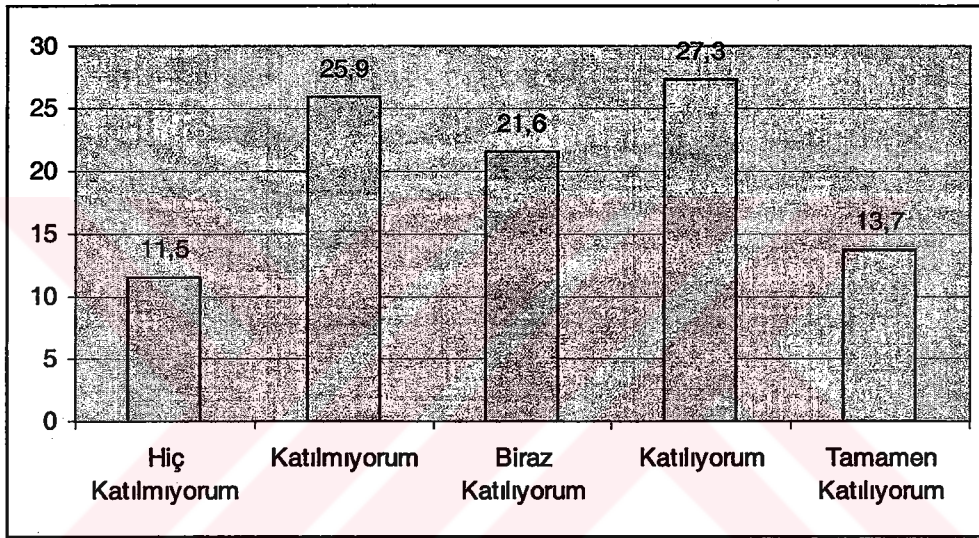
MADDE 17 : Program, öğrencilerin mesleklere yönelik bakış açılarında olumlu değişiklikler yaratabilir.

Tablo' 17 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programını, öğrencilerin mesleklere yönelik bakış açılarında olumlu değişiklikler yaratabilir” maddesine verdikleri cevaplar “Katılmıyorum % 4.3 ”, “Biraz Katılıyorum % 8.6 ”, “Katılıyorum % 33.8 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 53.2” olarak saptanmıştır.

TABLO 18

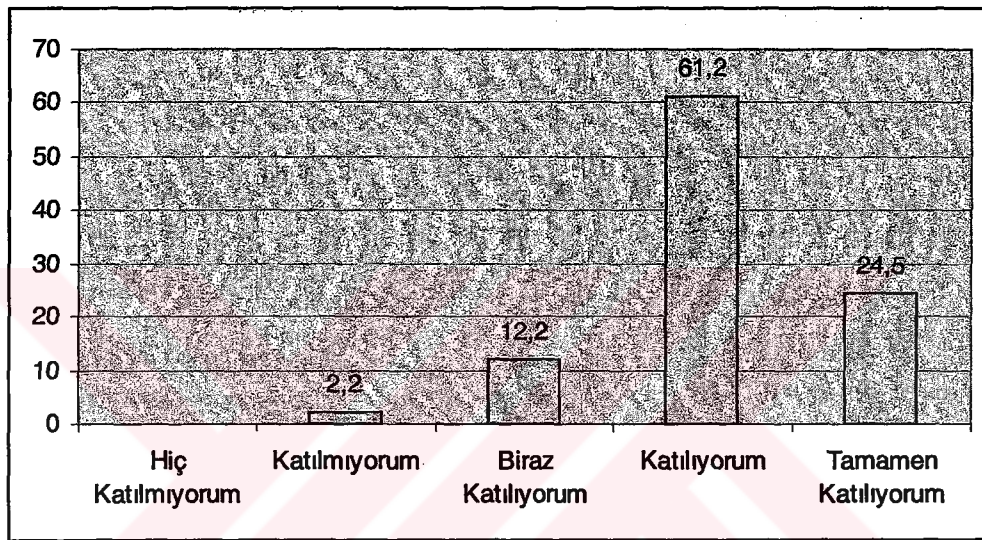
MADDE 18 : Programda kullanılacak materyallerin sayısı arttırılmalıdır.

Tablo' 18 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenler, “mesleki farkındalık eğitimi programında kullanılacak materyallerin sayısı arttırılmalıdır” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri ”Hiç Katılmıyorum % 11.5”, “Katılmıyorum % 25.9 ”, “Biraz Katılıyorum % 21.6 ”, “Katılıyorum % 27.3 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 13.7” olarak saptanmıştır.

TABLO 19

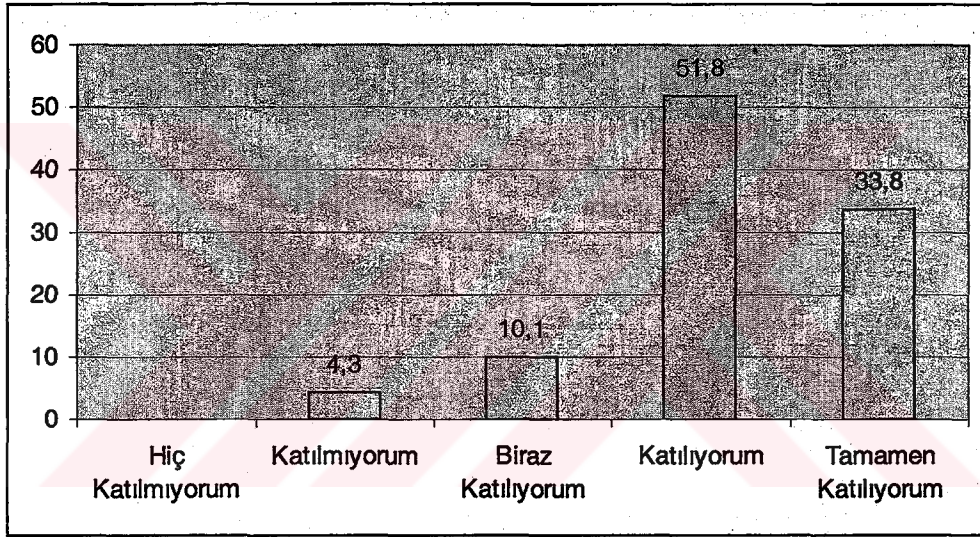
MADDE 19 : Programdaki tartışma soruları oturumların amaçlarına uygundur.

Tablo' 19 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenler, “mesleki farkındalık eğitimi programında ki tartışma soruları oturumların amaçlarına uygundur” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 2.2 ”, “Biraz Katılıyorum % 12.2 ”, “Katılıyorum % 61.2 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 24.5” olarak saptanmıştır.

TABLO 20

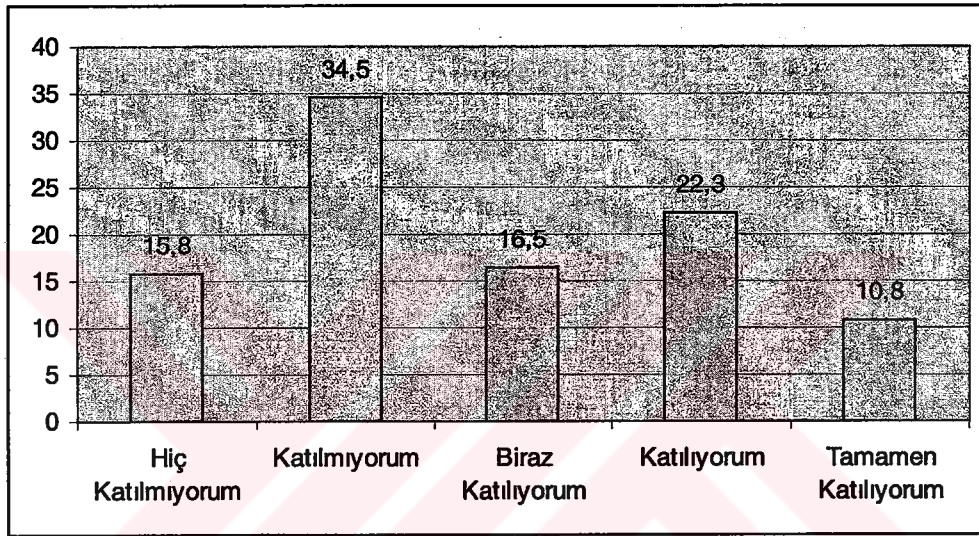
MADDE 20 : Program, öğrencilerin bilişsel farkındalıklarını arttıracak özelliğindedir.

Tablo' 20 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, "mesleki farkındalık eğitimi programı öğrencilerin bilişsel farkındalıklarını arttıracak özelliğindedir" maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri "Katılmıyorum % 4.3 ", "Biraz Katılıyorum % 10.1 ", "Katılıyorum % 51.8 " ve "Tamamen Katılıyorum % 33.8" olarak saptanmıştır.

TABLO 21

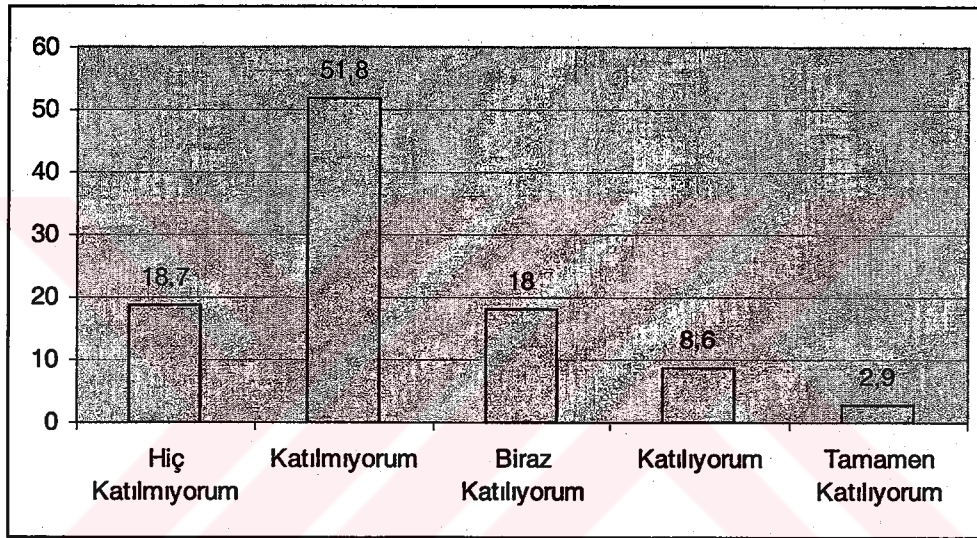
MADDE 21 : Program kapsamında tanıtılan meslek sayısı arttırılmalıdır.

Tablo' 21 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı kapsamında tanıtılan meslek sayısı arttırılmalıdır” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri ”Hiç Katılmıyorum % 15.8”, “Katılmıyorum % 34.5 ”, “Biraz Katılıyorum % 16.5 ”, “Katılıyorum % 22.3 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 10.8” olarak saptanmıştır.

TABLO 22

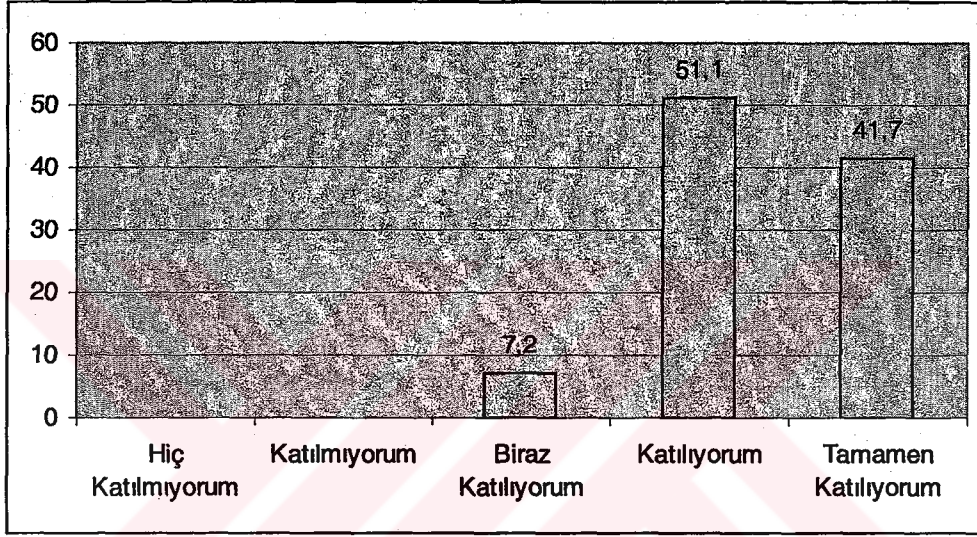
MADDE 22 : Program, öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmede yeterli değildir.

Tablo' 22 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, mesleki farkındalık eğitimi programını, öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmede yeterli değildir maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri "Hiç Katılmıyorum %18.7", "Katılmıyorum % 51.8 ", "Biraz Katılıyorum % 18 ", "Katılıyorum % 8.6 " ve "Tamamen Katılıyorum % 2.9" olarak saptanmıştır.

TABLO 23

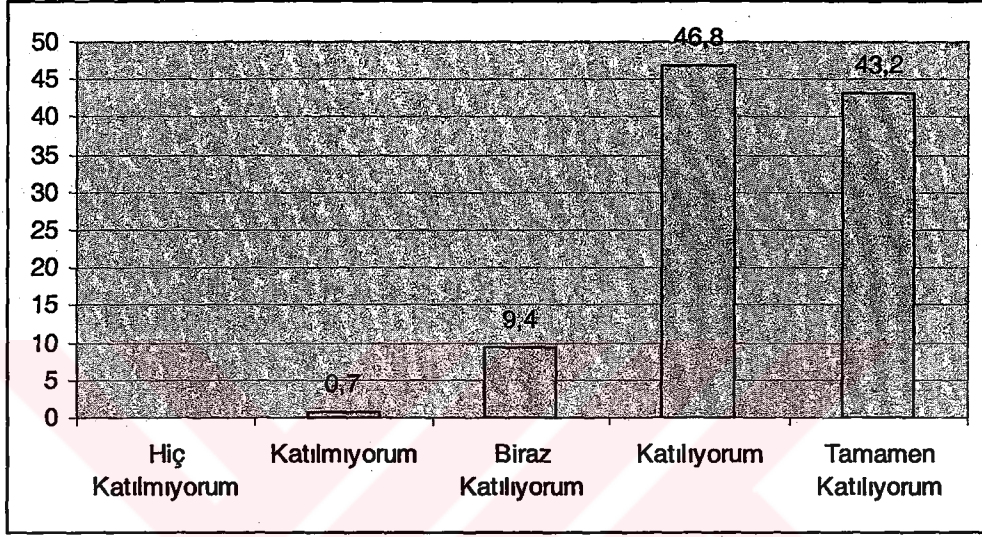
MADDE 23 : Program, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Tablo' 23 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Biraz Katılıyorum % 7.2 ”, “Katılıyorum % 51.1 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 41.7” olarak saptanmıştır.

TABLO 24

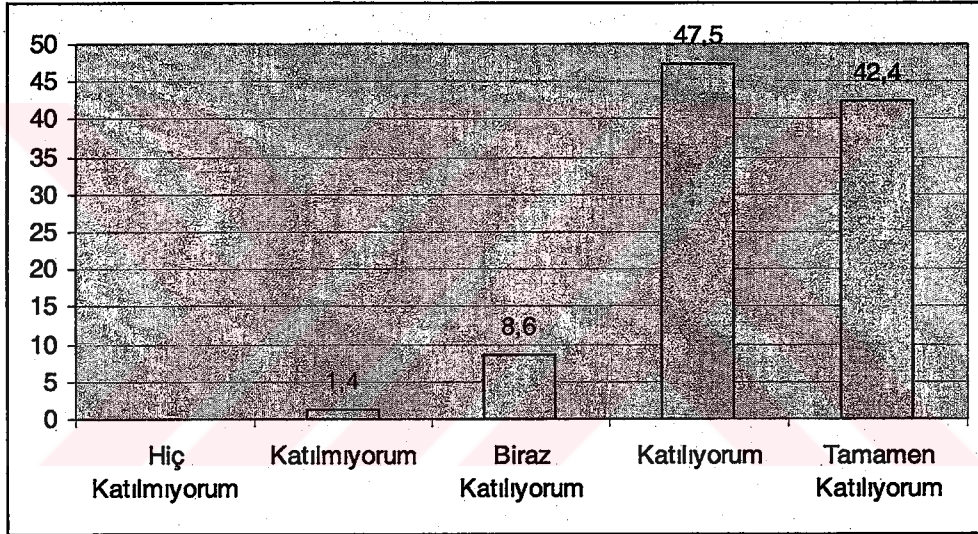
MADDE 24 : Program sonunda öğrenciler, mesleklerin araç ve gereçlerini birbirinden ayırt edebilirler.

Tablo' 24 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı sonunda öğrenciler, mesleklerin araç ve gereçlerini birbirinden ayırt edebilirler” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 0.7 ”, “Biraz Katılıyorum % 9.4 ”, “Katılıyorum % 46.8 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 43.2” olarak saptanmıştır.

TABLO 25

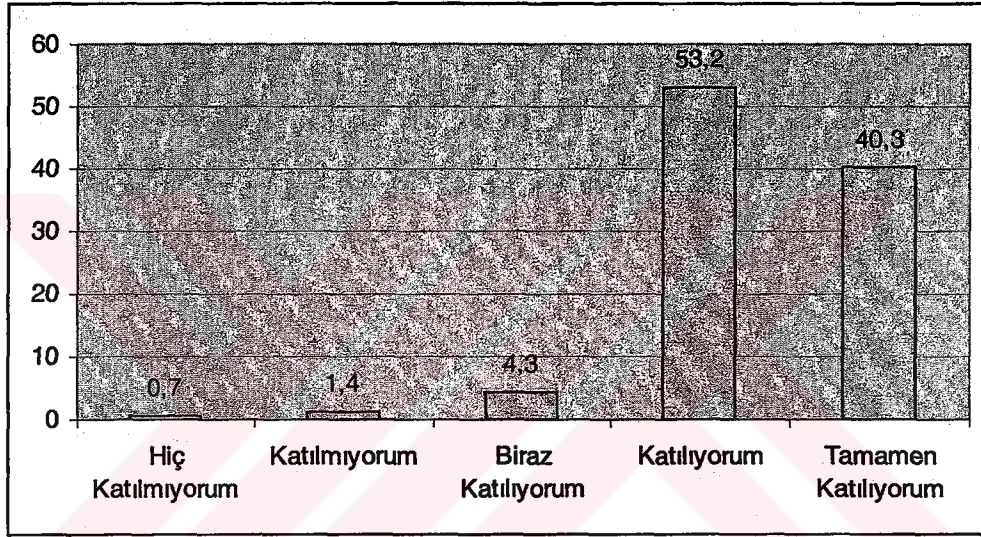
MADDE 25 : Program, öğrencilerin farklı mesleklere olan ilgisini artırabilir.

Tablo' 25 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı öğrencilerin farklı mesleklere olan ilgisini artırabilir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 1.4 ”, “Biraz Katılıyorum % 8.6 ”, “Katılıyorum % 47.5 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 42.4” olarak saptanmıştır.

TABLO 26

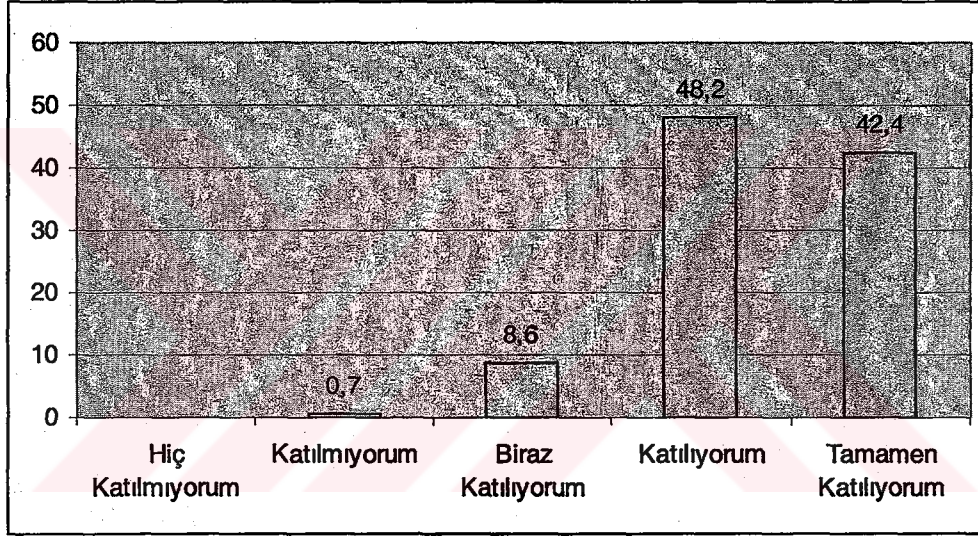
MADDE 26 : Program, somuttan soyuta doğru bir sıra izlemektedir.

Tablo' 26 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, mesleki farkındalık eğitimi programı somuttan soyuta doğru bir sıra izlemektedir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Hiç Katılmıyorum % 0.7”, “Katılmıyorum % 1.4 ”, “Biraz Katılıyorum % 4.3 ”, “Katılıyorum % 53.2 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 40.3” olarak saptanmıştır.

TABLO 27

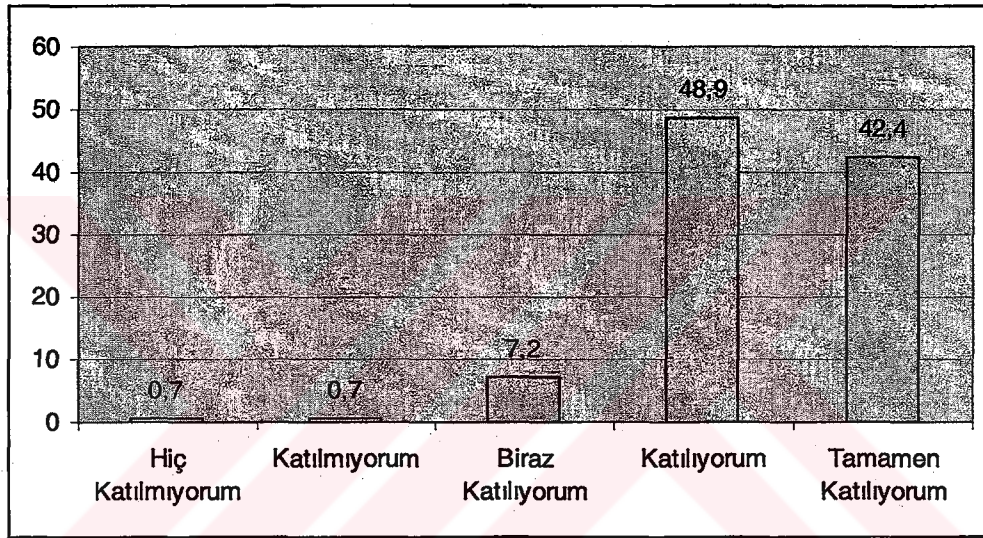
MADDE 27 : Program sonunda öğrenciler, tanıtılan meslekleri birbirinden ayırt edebilir.

Tablo' 27 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı sonunda öğrenciler, tanıtılan meslekleri birbirinden ayırt edebilir maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 0.7 ”, “Biraz Katılmıyorum % 8.6 , “Katılmıyorum % 48.2 ” ve “Tamamen Katılmıyorum % 42.4” olarak saptanmıştır.

TABLO 28

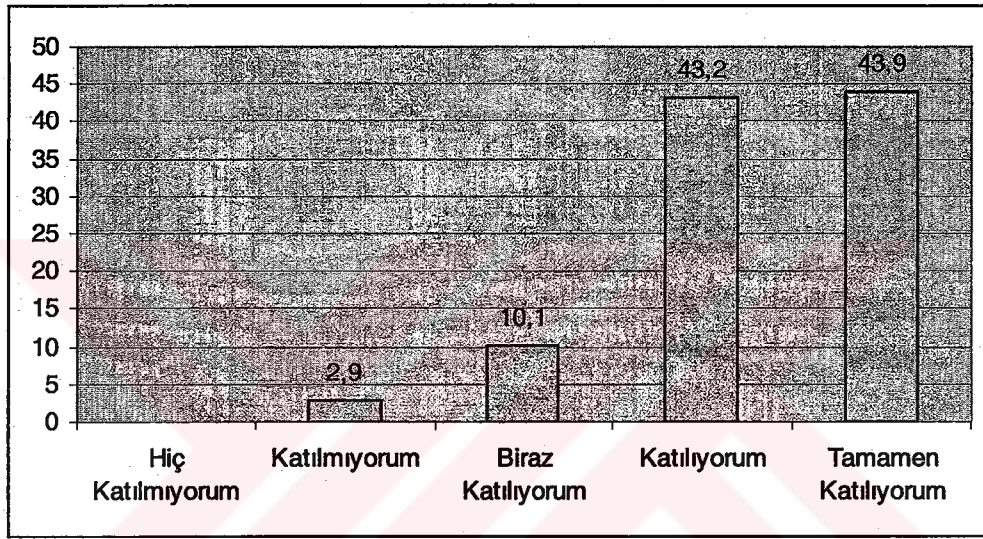
MADDE 28 : Program, öğrencilerin dil ve iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Tablo' 28 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı, öğrencilerin dil ve iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Hiç Katılmıyorum % 0.7”, “Katılmıyorum % 0.7 ”, “Biraz Katılıyorum % 7.2 ”, “Katılıyorum % 48.9 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 42.4” olarak saptanmıştır.

TABLO 29

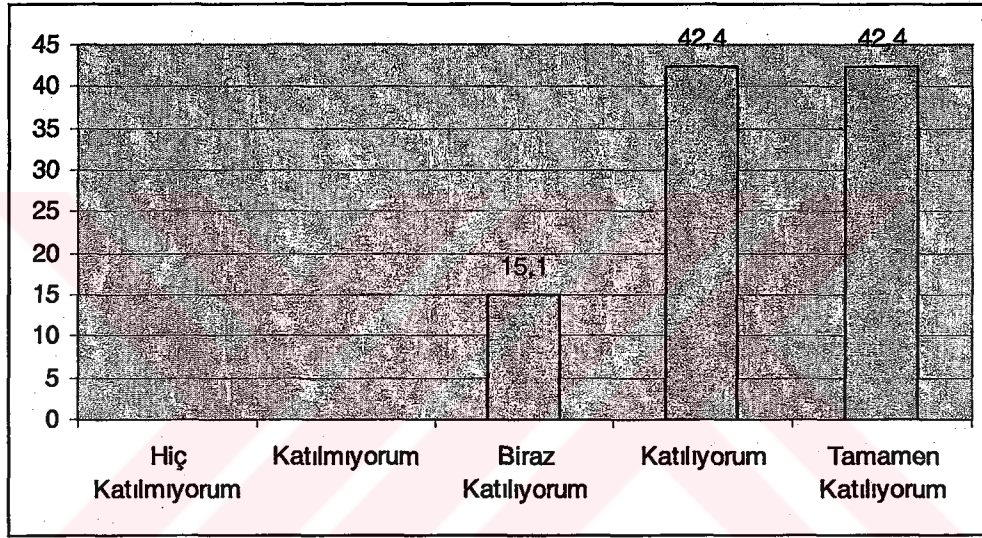
MADDE 29 : Program sonunda öğrenciler, tanıtılan mesleklerle, mesleklerin araç ve gereçlerini eşleştirebilir.

Tablo' 29 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı sonunda öğrenciler, tanıtılan mesleklerle, mesleklerin araç ve gereçlerini eşleştirebilir maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 2.9”, “Biraz Katılıyorum % 10.1”, “Katılıyorum % 43.2” ve “Tamamen Katılıyorum % 43.9” olarak saptanmıştır.

TABLO 30

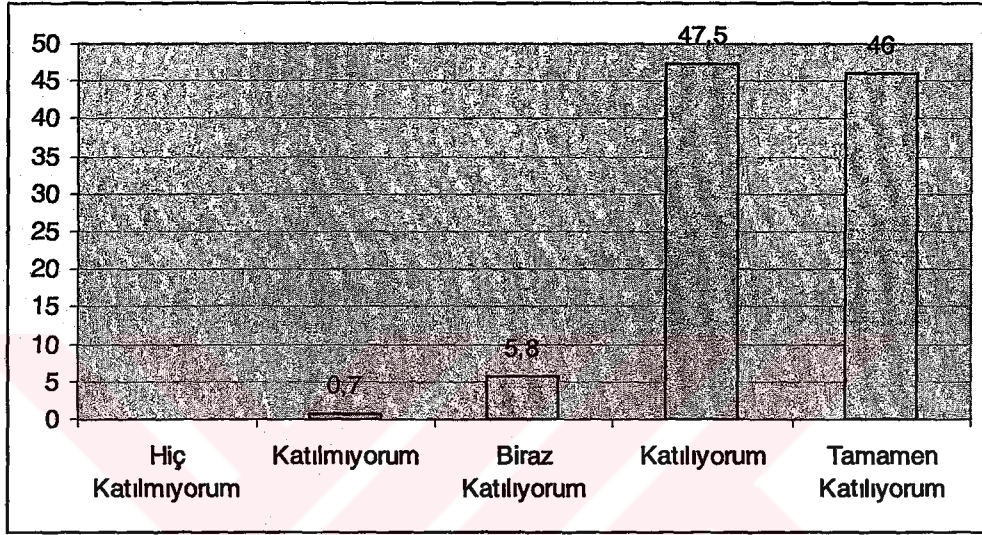
MADDE 30 :Program sonunda öğrenciler, programdaki mesleklerin görev yerlerini söyleyebilir.

Tablo' 30 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı sonunda öğrenciler, programdaki mesleklerin görev yerlerini söyleyebilir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri, “Biraz Katılmıyorum % 15.1 ”, “Katılmıyorum % 42.4 ” ve “Tamamen Katılmıyorum % 42.4” olarak saptanmıştır.

TABLO 31

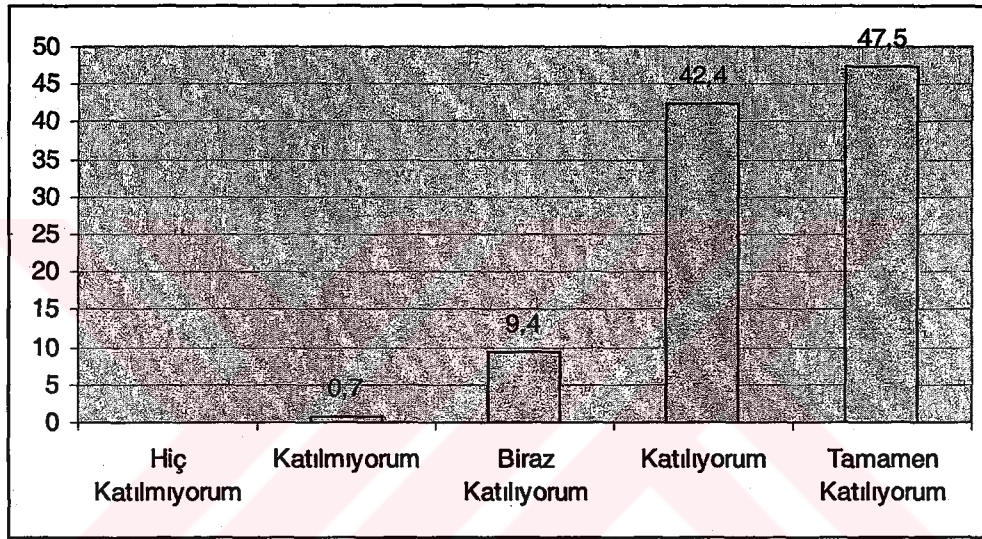
MADDE 31 : Program sonunda öğrenciler; kendilerine tanıtılan mesleklerden en çok hoşlandıklarını söyleyebilir.

Tablo' 31 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı sonunda öğrenciler, kendilerine tanıtılan mesleklerden en çok hoşlandıklarını söyleyebilir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 0.7 ”, “Biraz Katılıyorum % 5.8 ”, “Katılıyorum % 47.5 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 46” olarak saptanmıştır.

TABLO 32

MADDE 32 : Program basitten zora doğru bir sıra izlemektedir.

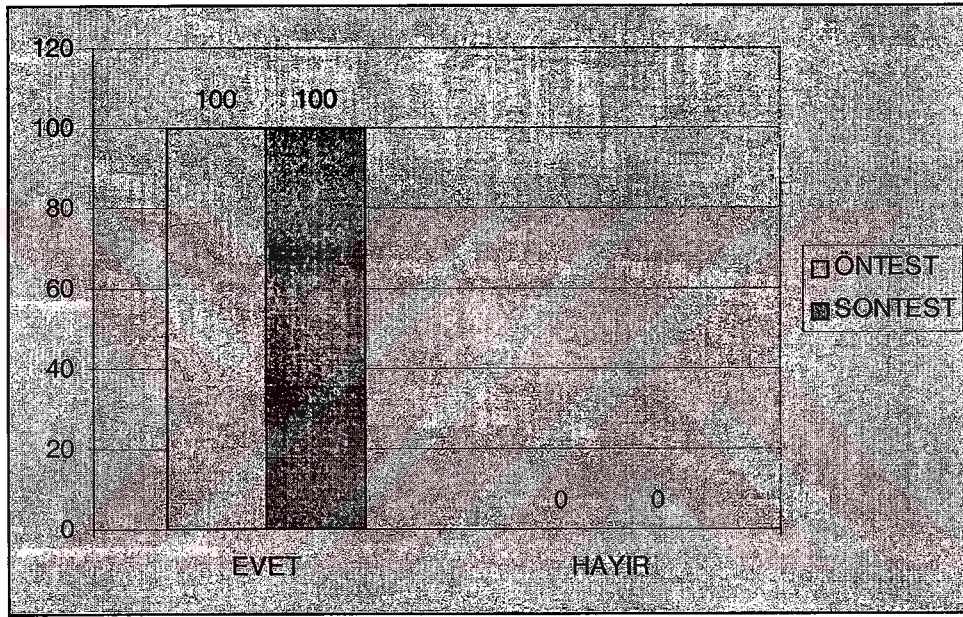

Tablo' 32 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğretmenlerin, “mesleki farkındalık eğitimi programı basitten zora doğru bir sıra izlemektedir” maddesine verdikleri cevapların yüzdeleri “Katılmıyorum % 0.7 ”, “Biraz Katılıyorum % 9.4 ”, “Katılıyorum % 42.4 ” ve “Tamamen Katılıyorum % 47.5” olarak saptanmıştır.

Bulgular bölümünün ikinci kısmında ise toplam beş hafta ve on oturumdan oluşan Mesleki Farkındalık Eğitim programına katılan sekiz zihinsel engelli öğrenciye uygulanan 22 soruluk ön test ve son testten elde edilen sonuçlar yer almaktadır (Bkz Tablo 33 – 54).

TABLO 33

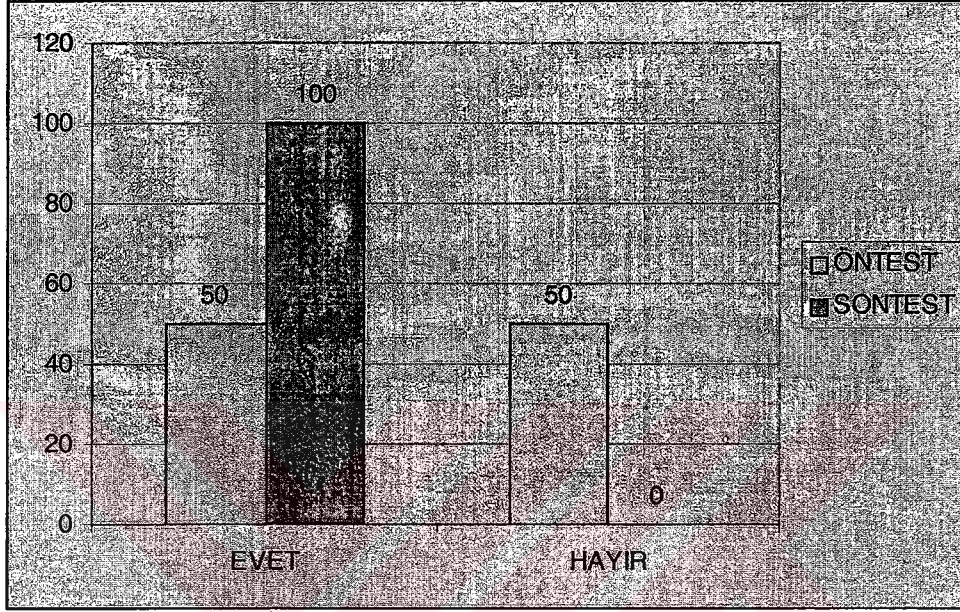
SORU 1 : Çay hazırlayabilmek için bir çaydanlığa ihtiyacım vardır.

Tablo' 33 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Çay hazırlayabilmek için bir çaydanlığa ihtiyacım vardır" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 100, hayır % 0, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 34

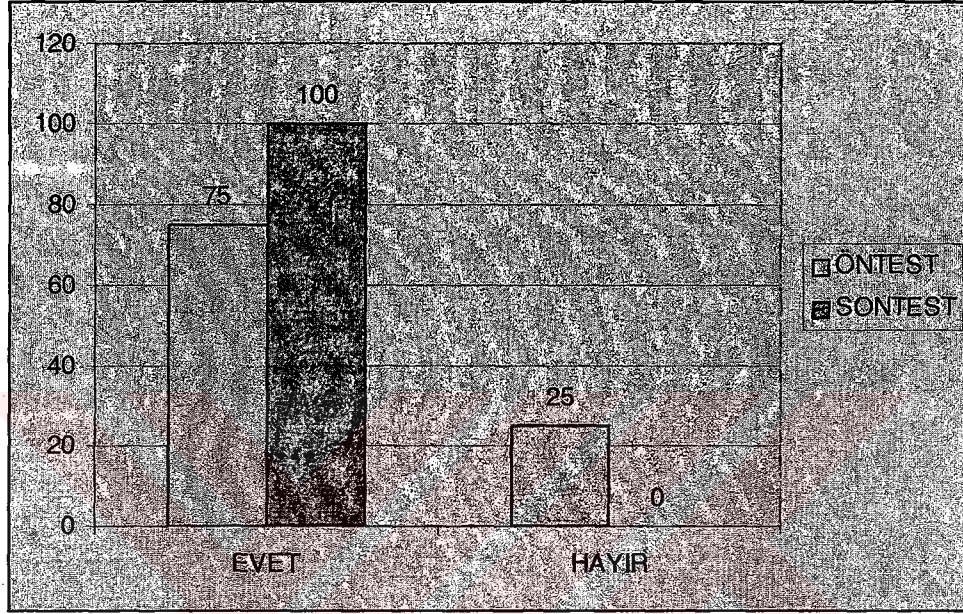
SORU 2 : Kirlenmiş çay bardaklarını, tabaklarını ve kaşıklarını yıkamaya gerek yoktur.

Tablo' 34 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Kirlenmiş çay bardaklarını, tabaklarını ve kaşıklarını yıkamaya gerek yoktur" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 50, hayır % 50, sontest te evet % 50, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 35

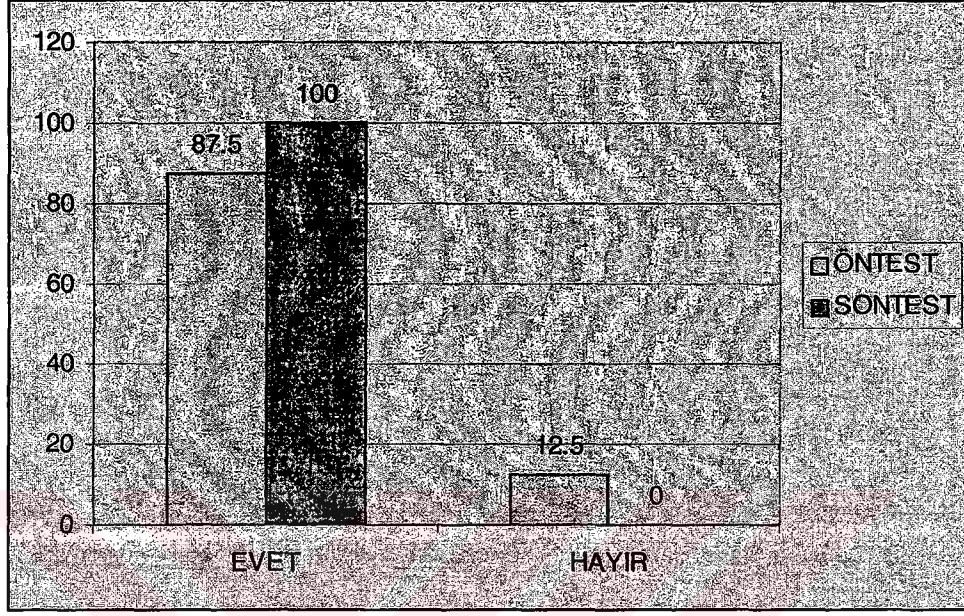
SORU 3 : Çay, su, çaydanlık ve elektrikli ocak yardımı ile yapılır.

Tablo' 35 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan “Çay, su, çaydanlık ve elektrikli ocak yardımı ile yapılır.” sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 75, hayır % 25, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 36

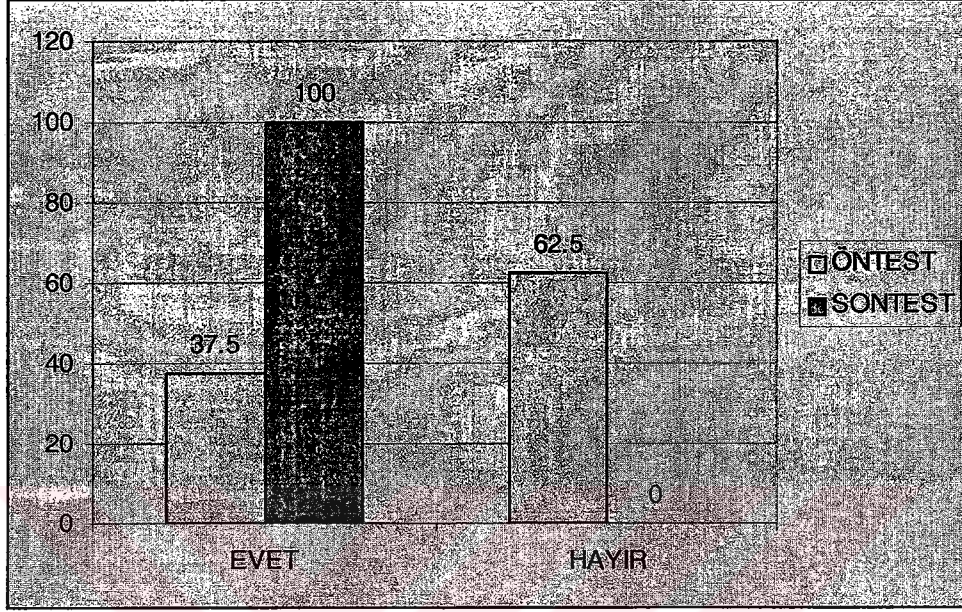
SORU 4 : Çay sıcak olarak içilir.

Tablo' 36 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Çay sıcak olarak içilir." sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 87.5, hayır % 12.5, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 37

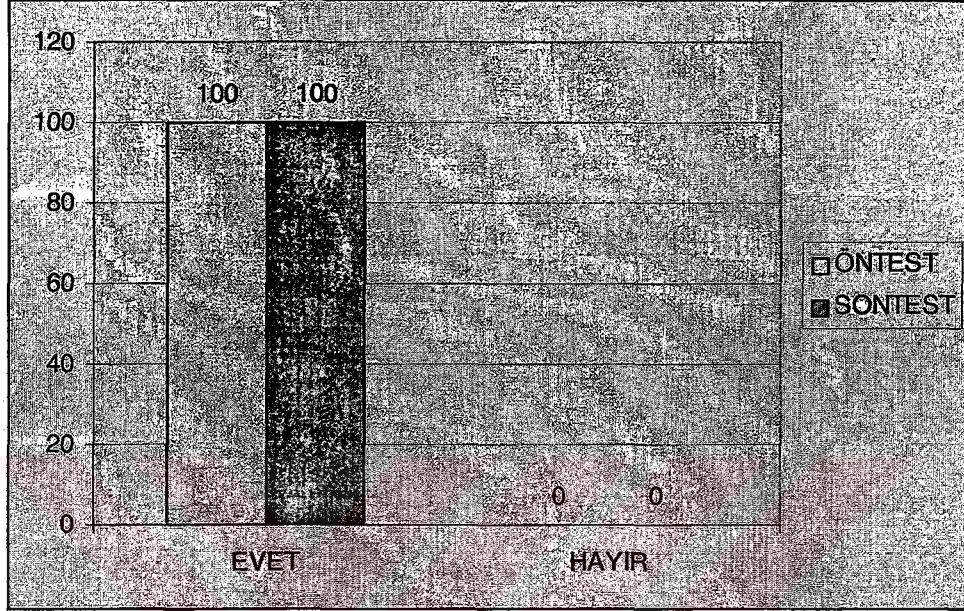
SORU 5 : Çay kaşığı ile aynı zamanda çorba da içebilirim.

Tablo' 37 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan “Çay kaşığı ile aynı zamanda çorba da içebilirim” sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 37.5, hayır % 62.5, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 38

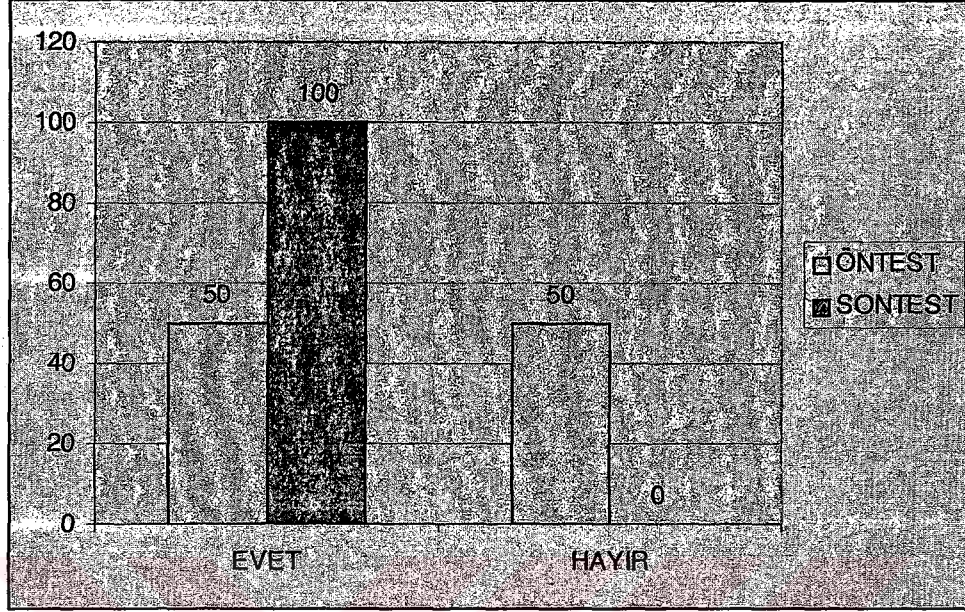
SORU 6 : Bulaşık yıkayabilmek için bulaşık deterjanı, bulaşık süngeri ve bulaşık eldivenine ihtiyacım vardır.

Tablo' 38 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan “Bulaşık yıkayabilmek için bulaşık deterjanı, bulaşık süngeri ve bulaşık eldivenine ihtiyacım vardır” sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 100, hayır % 0, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 39

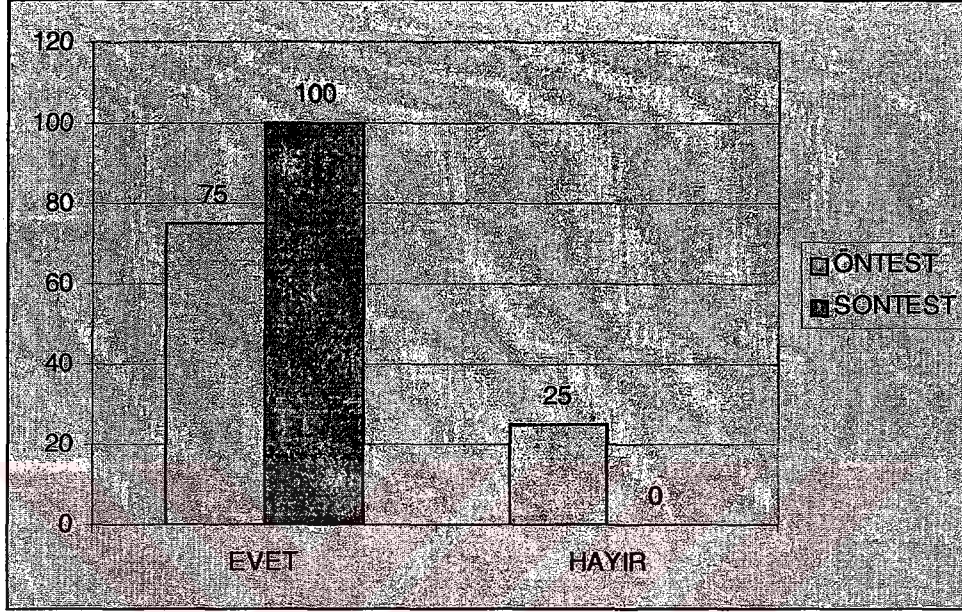
SORU 7 : Bulaşık yıkadığım suyla aynı zamanda temizlikte yapabilirim.

Tablo' 39 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Bulaşık yıkadığım suyla aynı zamanda temizlikte yapabilirim" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 50, hayır % 50, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 40

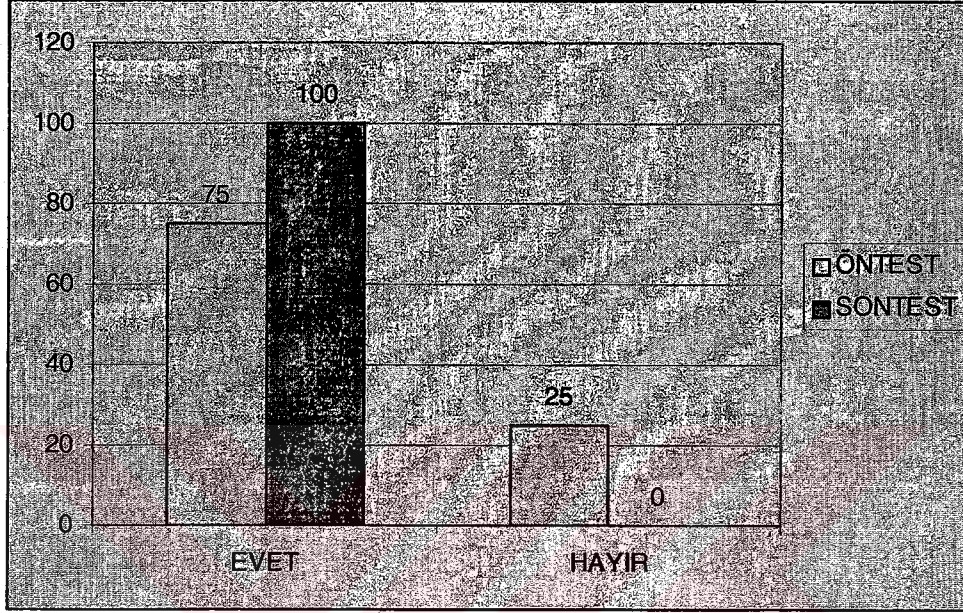
SORU 8 : Bulaşık yıkarken ilk önce çok yağlı bulaşıklardan başlamam daha doğrudur.

Tablo' 40 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Bulaşık yıkarken ilk önce çok yağlı bulaşıklardan başlamam daha doğrudur" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 75, hayır % 25, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 41

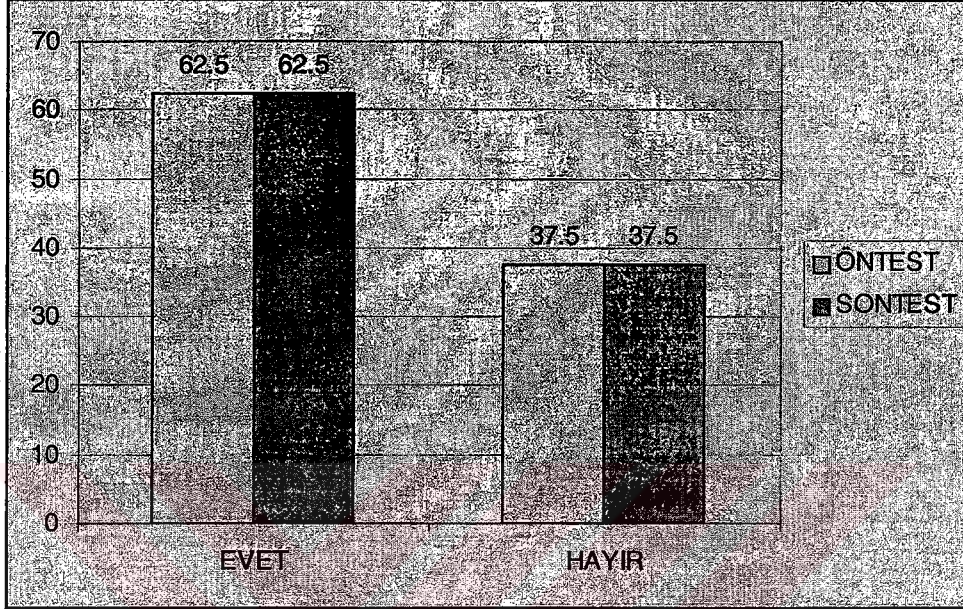
SORU 9 : Bulaşıkları yıkadıktan sonra kurumaları için bulaşık teline koyarım.

Tablo' 41 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Bulaşıkları yıkadıktan sonra kurumaları için bulaşık teline koyarım" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 75, hayır % 25, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 42

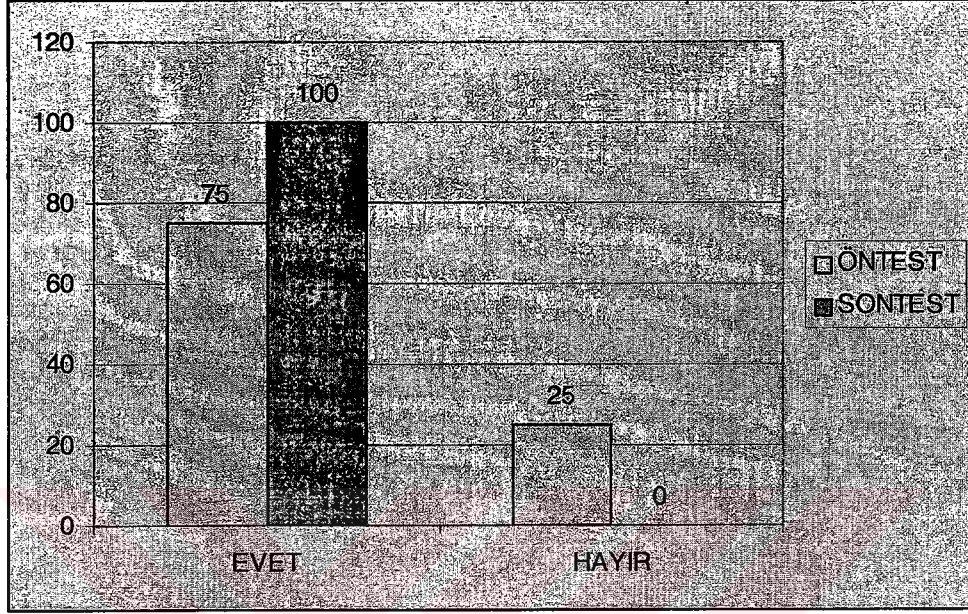
SORU 10 : Bulaşıkları kuruladığım bezle aynı zamanda temizlikte yapabilirim.

Tablo' 42 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Bulaşıkları kuruladığım bezle aynı zamanda temizlikte yapabilirim" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 62.5, hayır % 62.5, sontest te evet % 37.5, hayır % 37.5 olarak saptanmıştır.

TABLO 43

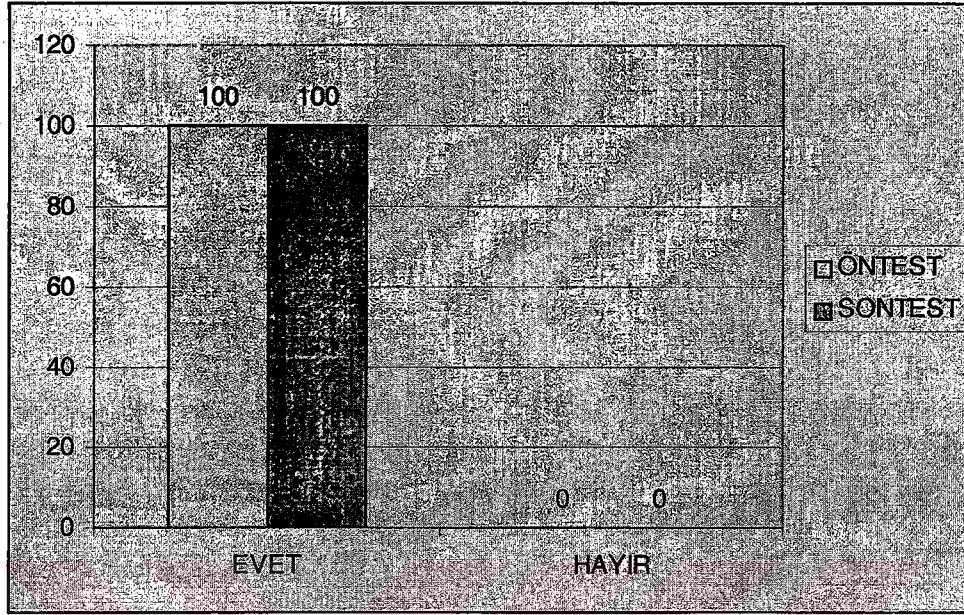
SORU 11 : Temizlik yaparken temizlik malzemelerini kullanmaya gerek yoktur.

Tablo' 43 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Temizlik yaparken temizlik malzemelerini kullanmaya gerek yoktur" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 75, hayır % 25, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 44

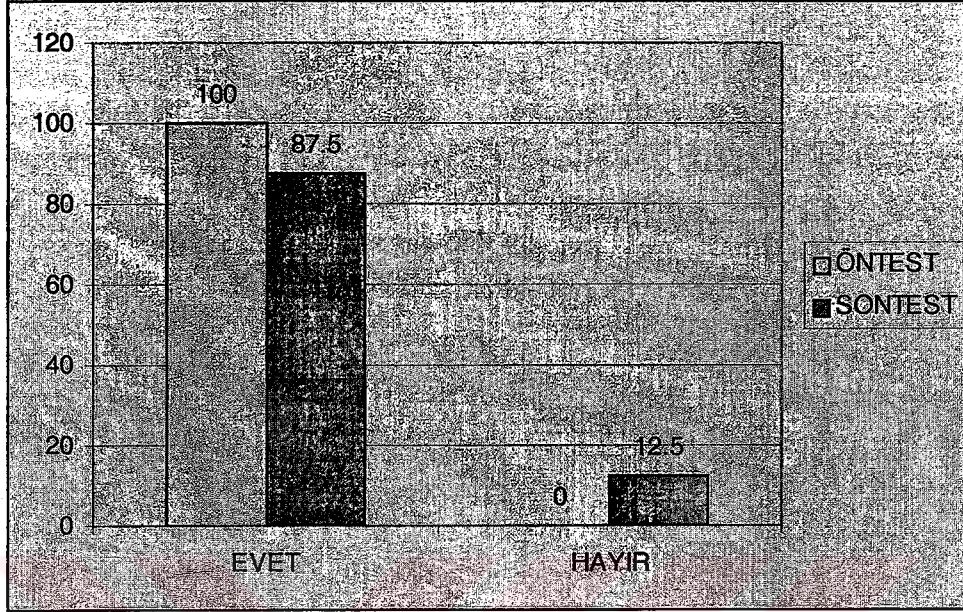
SORU 12 : Tuvaleti sadece suyla temizlemem yeterlidir.

Tablo' 44 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan “Tuvaleti sadece suyla temizlemem yeterlidir” sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 100, hayır % 0, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 45

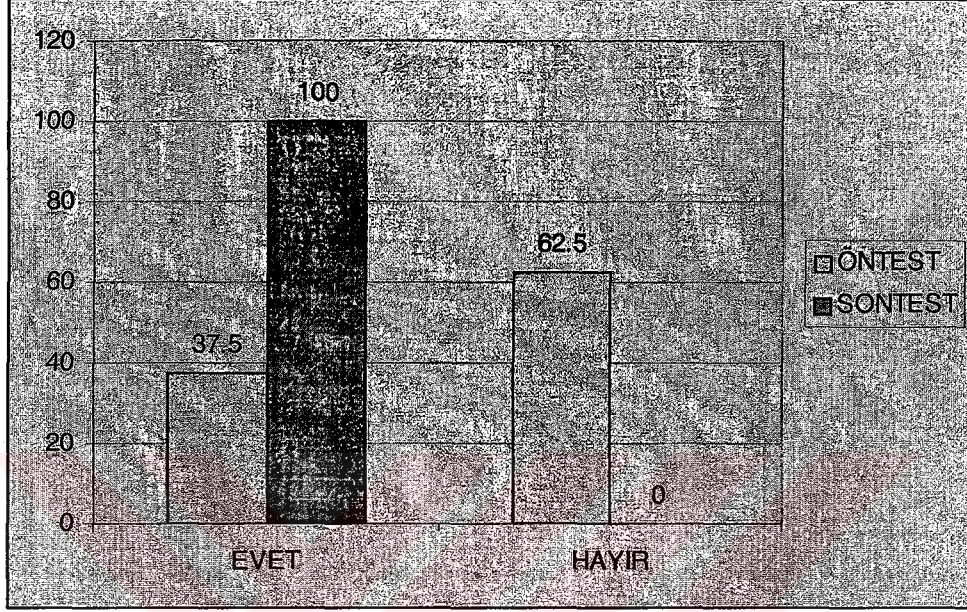
SORU 13 : Temizlik maddelerini kullanırken dikkatli olmam gerekir.

Tablo' 45 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan “Temizlik maddelerini kullanırken dikkatli olmam gerekir” sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 100, hayır % 0, sontest te evet % 0, hayır % 12.5 olarak saptanmıştır.

TABLO 46

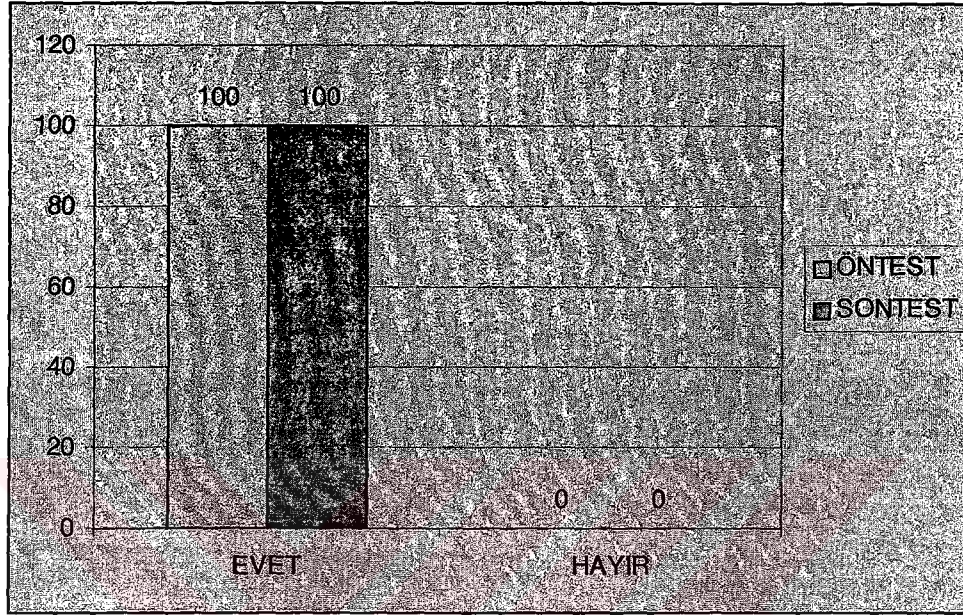
SORU 14 : Tuvalet fırçasını aynı zamanda bulaşık fırçası olarak da kullanabilirim.

Tablo' 46 da görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Tuvalet fırçasını aynı zamanda bulaşık fırçası olarak da kullanabilirim" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 37.5, hayır % 62.5, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 47

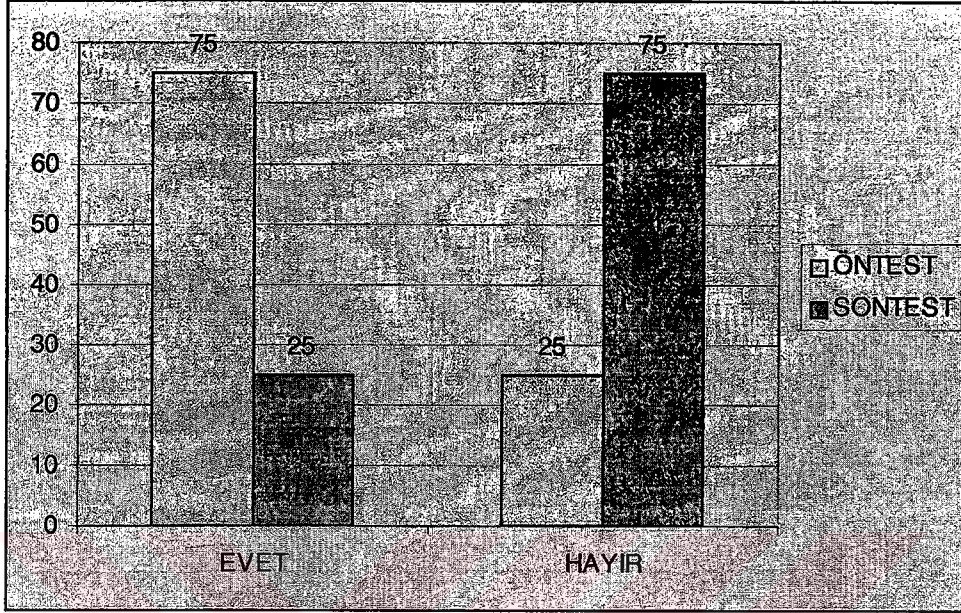
SORU 15 : Yerleri paspaslamak, toz almak temizlik görevlisinin görevlerindedir.

Tablo' 47 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan “Yerleri paspaslamak, toz almak temizlik görevlisinin görevlerindedir” sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 100, hayır % 0, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 48

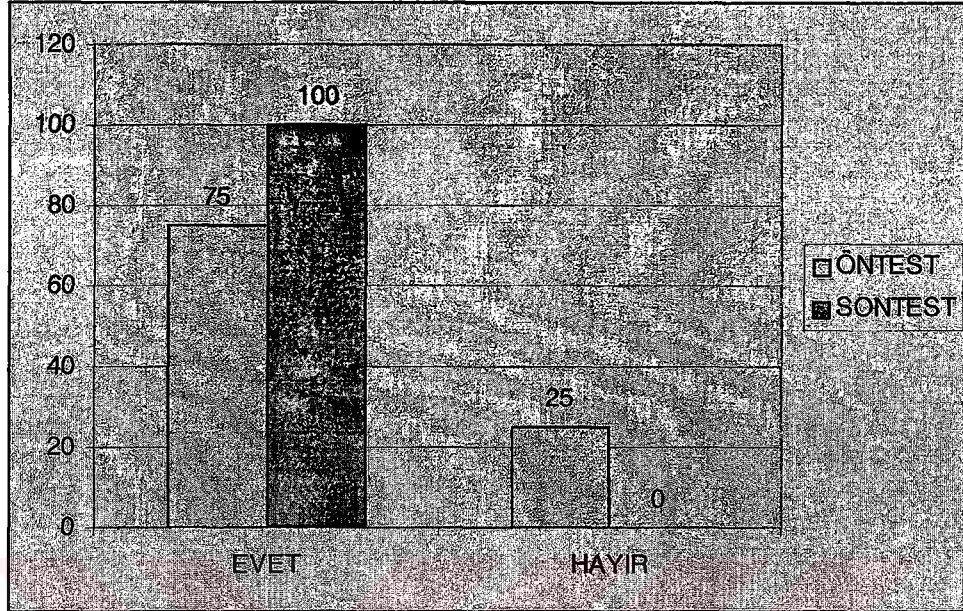
SORU 16 : Ayakkabı boyacısı yağlı boya ile ayakkabı boyar.

Tablo' 48 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Ayakkabı boyacısı yağlı boya ile ayakkabı boyar" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 75, hayır % 25, sontest te evet % 25, hayır % 75 olarak saptanmıştır.

TABLO 49

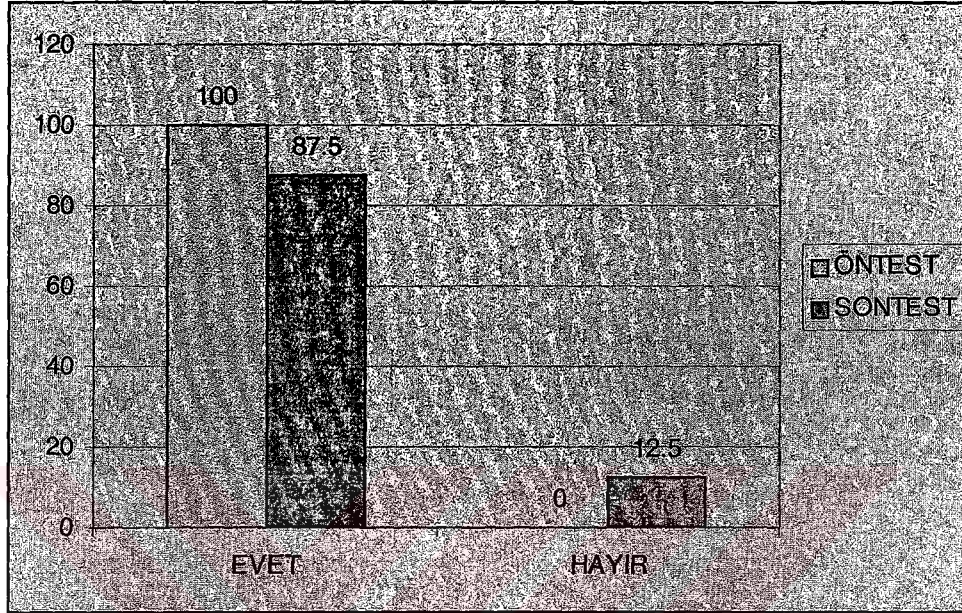
SORU 17 : Ayakkabıları boyamadan önce fırça ile fırçalamam gerekir.

Tablo' 49 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Ayakkabıları boyamadan önce fırça ile fırçalamam gerekir" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 75, hayır % 25, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 50

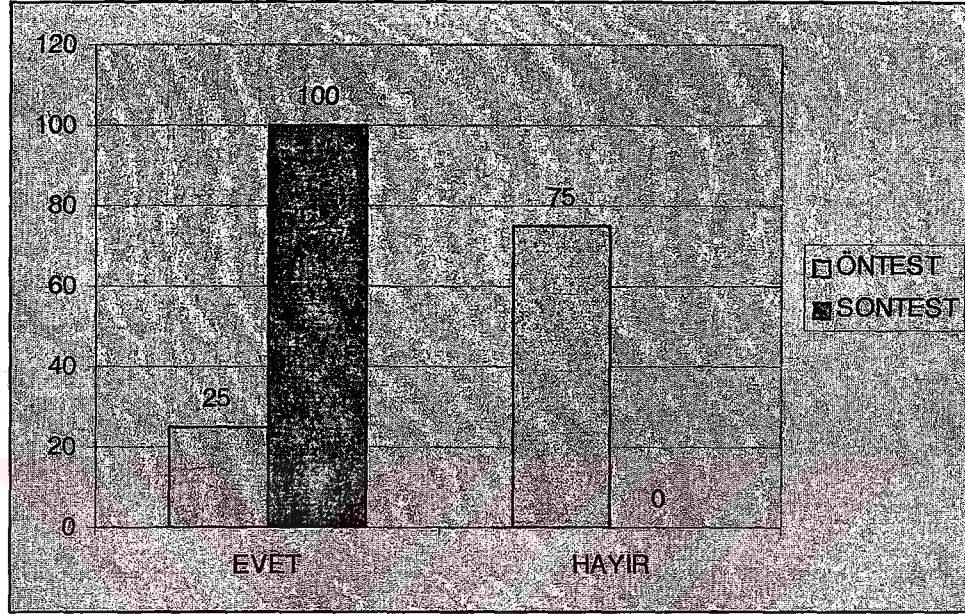
SORU 18 : Ayakkabı fırçası, ayakkabı boyası ayakkabı boyacısının kullandığı malzemelerdendir.

Tablo' 50 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Ayakkabı fırçası, ayakkabı boyası ayakkabı boyacısının kullandığı malzemelerdendir" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 100, hayır % 0, sontest te evet % 87.5, hayır % 25 olarak saptanmıştır.

TABLO 51

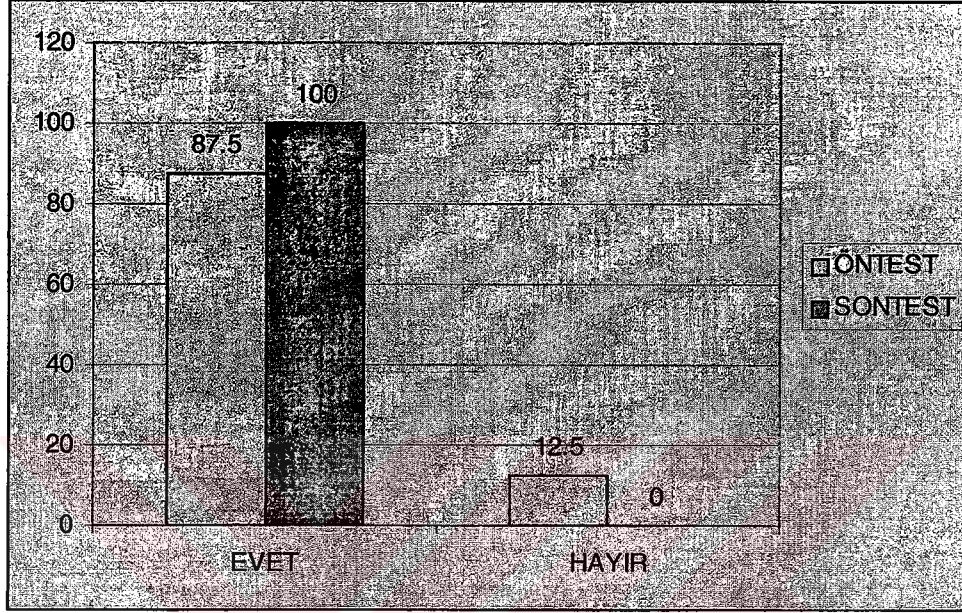
SORU 19 : Ayakkabıları temizlediğim fırçayla aynı zamanda bulaşıkları da fırçalayabilirim.

Tablo' 51 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Ayakkabıları temizlediğim fırçayla aynı zamanda bulaşıkları da fırçalayabilirim" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 25, hayır % 75, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 52

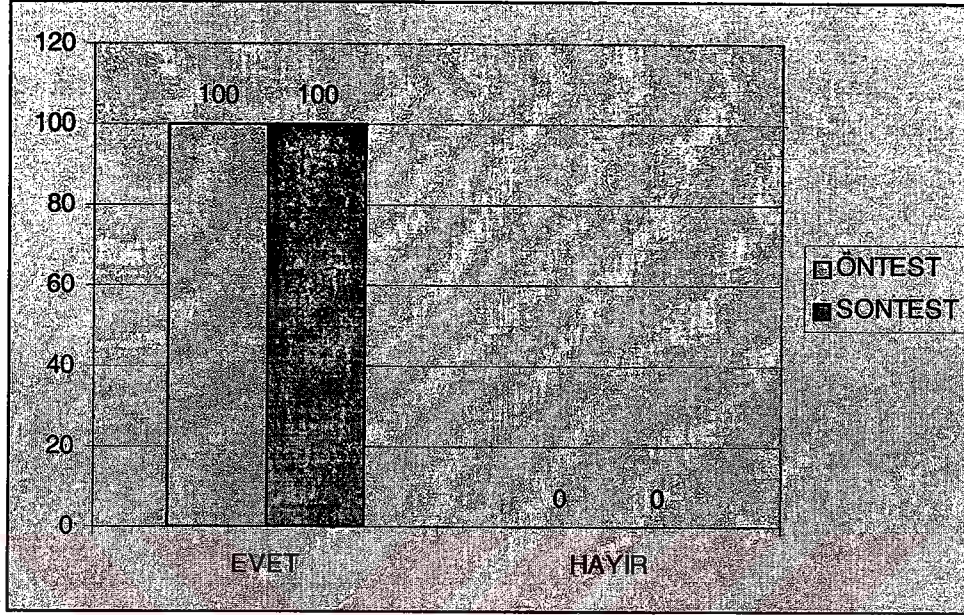
SORU 20 : Ayakkabıları düzenli olarak boyamak ve cilalamak ayakkabıların ömrünü uzatır.

Tablo' 52 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Ayakkabıları düzenli olarak boyamak ve cilalamak ayakkabıların ömrünü uzatır" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 87.5, hayır % 12.5, sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 53

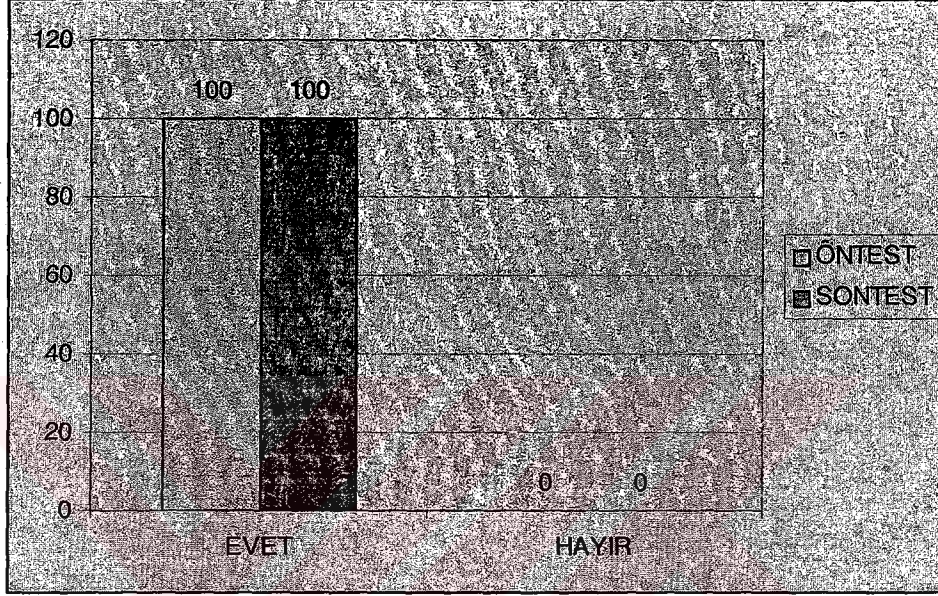
SORU 21 : Boncuk dizebilmek için boncuk ve misinaya ihtiyacım vardır.

Tablo' 53 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan “Boncuk dizebilmek için boncuk ve misinaya ihtiyacım vardır” sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 100, hayır % 0 , sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

TABLO 54

SORU 22 : Çeşitli renk ve büyüklükteki boncuklardan kolye, bilezik yapabilirim.

Tablo' 54 de görüldüğü gibi araştırma grubuna katılan öğrencilere, mesleki farkındalık eğitimi programını uygulanmadan önce ve uygulamadan sonra sorulan "Çeşitli renk ve büyüklükteki boncuklardan kolye, bilezik yapabilirim" sorusuna verdikleri cevapların yüzdeleri öntestte evet % 100, hayır % 0 , sontest te evet % 100, hayır % 0 olarak saptanmıştır.

BÖLÜM V

5.1 TARTIŞMA

Bu araştırmada; zihinsel engelli öğrencilerle çalışan öğretmenlerin “Mesleki Farkındalık Eğitimi” nin öğrencilerine uygunluğunu nasıl değerlendireceklerine ilişkin görüşleri alınmış ve görüşleri doğrultusunda “Mesleki Farkındalık Eğitimi” programı eğitilebilir zihinsel engeli olan ilköğretim II. kademe öğrencilerine uygulanmış ve programın öğrencilerin mesleki farkındalıklarını ne yönde etkilediği incelenmiştir.

Bu bölümde, çalışmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların yorumu, tartışma ve öneriler yer almaktadır.

Araştırmanın ilk amacı, zihinsel engellilerle çalışan öğretmenlerin “Mesleki Farkındalık Eğitimi” ‘ nin öğrencilerine uygunluğunu nasıl değerlendireceklerini belirlemektir.

Zihinsel engellilerle çalışan öğretmenlere uygulanan “Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu” sonucunda “Mesleki Farkındalık Eğitimi” ‘ nin eğitilebilir zihinsel engellilere uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin “Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu” ‘ na verdikleri cevaplarla “Mesleki Farkındalık Eğitimi” programının eğitilebilir zihinsel engeli olan ilköğretim II. Kademe öğrencileri için uygun olduğu ve öğrencilerin program kapsamındaki tanıtılan mesleklere ilişkin farkındalıklarını arttıracığı konusunda, geliştirilen program lehine bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın diğer amaçlarına baktığımızda zihinsel engeli olan ilköğretim II. kademe öğrencilerinin verilen eğitim sonucunda; meslekleri ve meslekler arasındaki farklılıklarla, mesleklerin araç ve gereçlerini birbirinden ayırt edebildikleri ve mesleklerin görevlerini söylebildikleri öntest ve sontestlerden alınan sonuçlarla desteklenmiştir. Belirtilen amaçlara ilişkin sontest lehine bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Deney grubunun öntest ve sontest ölçümü sonucundaki puanları arasındaki farka baktığımızda verilen Mesleki Farkındalık Eğitimi sonucunda ölçüm puanları arasında sontest lehine bir sonuç çıkmıştır.

Deney grubuna “Mesleki Farkındalık Eğitimi” verilmeden önce öntest puanlarında sonteste göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Deney grubuna haftada iki oturum olmak üzere toplam 5 hafta verilen “Mesleki Farkındalık Eğitimi” programı sonucunda sontest lehine bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Mesleki Farkındalık Eğitim Programına ilişkin özel eğitim öğretmenlerinden alınan cevaplar da “programda kullanılacak materyallerin sayısı artırılmalıdır” şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır (Bkz, Tablo : 18). Program kapsamında yer alan mesleklere ait araç ve gereçlerin çeşitlerini ve sayılarını arttırmak mesleklere ilişkin farkındalığı ve ilgiyi artırabilir.

Mesleki Farkındalık Eğitim Programına ilişkin özel eğitim öğretmenlerinden alınan cevaplar da “program kapsamında tanıtılan meslek sayısı artırılmalıdır” şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır (Bkz, Tablo : 21). Mesleki Farkındalık Eğitim programında eğitilebilir zihinsel engeli olan ilköğretim II. kademe öğrencilerinin yapabileceği 5 ayrı meslek belirlenmiştir. Şüphesizki program kapsamında tanıtılan beş mesleğin dışında eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin yapabileceği farklı mesleklerde vardır. Öğrencilerin ihtiyaçlarına ilişkin program kapsamındaki meslekler değiştirilebilir, geliştirilebilir.

Bireyler özellikle de zihinsel engelli öğrenciler ancak eğitim yolu ile mesleki konularda farkındalık kazanabilir ve mesleki sorunların çözümü konusunda düşünmeye teşvik edebilir ve en uygun mesleki tutum ve davranışın ne olduğu konusunda kendini geliştirme fırsatı bulabilirler.

Araştırma sonuçları göstermektedir ki eğitilebilir zihinsel engeli olan ilköğretim II. Kademe öğrencileri için geliştirilen “Mesleki Farkındalık Eğitimi” Programı alınan öğretmen görüşleri doğrultusunda öğrencilere uygulanabilir olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak uygulanan 10 oturumluk Mesleki Farkındalık Eğitimi Programının, eğitilebilir zihinsel engeli olan öğrencilerin mesleki farkındalık düzeylerinde olumlu yönde değişmeler görüldüğünü söyleyebiliriz.

5.2 ÖNERİLER

Geliştirilen “Mesleki Farkındalık Eğitimi” programı sadece belli bir gruba uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar zihinsel engelli öğrencilerin mesleki farkındalıklarını artırıcı yöndedir. Fakat bilimsel bir çalışmada ilk defa uygulanan böyle bir programın sadece bir grup zihinsel engelli öğrenci üzerinde denenmesi yeterli değildir. Yapmış olduğumuz bu araştırma sonuçlarından yola çıkarak bir genelleme yapmak bilimsel açıdan doğru olmaz. Bu programın farklı zihinsel engelli gruplara ve farklı uygulayıcılar tarafından yapılması ve benzer sonuçların alınmasının programın uygulanabilirliğini arttıracakını söyleyebiliriz.

Yapmış olduğumuz programa katılan Tuzla Vala Gedik İlköğretim Okulu ve Mesleki Eğitim Merkezine devam eden Hazırlık A sınıfının göstermiş oldukları gelişmelerin, öğrencilerin uygulama sonrası gözlenmesi ve izlenmesi ve bu programın etki sürecinin incelenmesi, programın sonuçlarının kalıcılık düzeyi hakkında fikir verecektir.

“Mesleki Farkındalık Eğitimi” programı uygulama aşamasına geçmeden önce çalışılacak zihinsel engelli öğrencilerin öğretmenlerine program hakkında daha detaylı bilgi verilmesi, programın tanıtılması daha sonraki herhangi bir problemle karşılaşılmasını açısından önemlidir.

“Mesleki Farkındalık Eğitimi” programı yapılacak olan çalışmalar sonucunda güncel hale getirilip, farklı zihinsel engellilik derecesine sahip öğrencilere uygulanabilir. Program kapsamındaki mesleklerin dışında zihinsel engelli öğrencilerin yapabilecekleri diğer meslekler program kapsamına alınabilir ve uygulanabilir.

“Mesleki Farkındalık Eğitimi” programı zihinsel engellilere yönelik eğitim veren özel ya da devlet okullarında, özel eğitime gereksinim duyan çocuklara hizmet veren

danışma merkezlerinde rehber öğretmenler, usta öğreticiler, özel eğitimciler, psikolojik danışmanlar tarafından uygulanabilir. Uygulayan kişilerin konunun uzmanları tarafından verilen seminerlere katılmaları, gereken süpervizyonları almaları gerekmektedir.

“Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu” nun başka araştırmalarda kullanılabilmesi için geçerlilik ve güvenilirliğinin yapılarak tekrar tekrar test edilmesi gerekmektedir. Yapılacak olan bu çalışma, formun bir ölçek haline gelmesini sağlayacak ve Özel Eğitim alanına da eksikliği duyulan bir ölçek kazandırmış olacaktır. Ayrıca formun ölçek haline getirilmesinden sonra yapılacak norm çalışması da daha sonra yapılacak çalışmalar için de daha kullanışlı bir veri toplama aracı olmasına yarayacaktır.

Buraya kadar “Mesleki Eğitimi Değerlendirme Formu” ve Mesleki Farkındalık Eğitimi” programıyla ilgili gerek teori gerekse uygulamaya yönelik anlamda öneriler verilmiştir. Öneriler bölümünün ikinci kısmında ise zihinsel engellilik ve mesleki rehberlik adı altında neler yapılabileceğine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

1. Her bireyin eğitim alma ve tüm eğitim – öğretim olanaklarından yararlanma hakkından hareketle normal eğitim gören bireyler gibi özel eğitime gereksinim duyan ve normal eğitim ortamlarından yararlanamayan bireyler bulunmaktadır. Bu bireyler için özel eğitim gerekmektedir. Özel eğitimin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için gerekli olan faktörlerden biri de kaynaştırma eğitimidir.

Kaynaştırma, engelli çocukların, normal çocuklar gibi aynı eğitimsel ve sosyal kurumun içerisinde olma sürecidir. Özel gereksinimi olan bireyler , eğitimlerinin hangi kısmında olurlarsa olsunlar kendilerini en az kısıtlayıcı bir çevrede eğitim alma temel hakkına sahiptirler. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların kendilerine özgü performanslarının ancak en az kısıtlayıcı bir çevre içerisinde gerçekleştirebileceklerinden hareketle mesleki farkındalık kazanabilmeleri ve belli mesleklere ilişkin becerileri geliştirebilmeleri için kaynaştırma eğitimi kapsamında “mesleki kaynaştırma” adı altında özel eğitime gereksinim duyan bireyler için çeşitli uygulamalar ve düzenlemeler geliştirilebilir. Kaynaştırma

programlarının odak noktası, öğrencilerin çevreleri ile etkileşimleri olduğuna göre, mesleki kaynaştırma öğretmeninin meslek eğitimi verilen ortamları bu açıdan gözden geçirmesi ve gerekli uyarlamaları yapması önemli bir amaç olmalıdır (Erturan, 2003 : 320).

Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin mesleki kaynaştırmaları özellikle zihinsel engellilere yönelik eğitim veren mesleki eğitim merkezleri ve ilköğretim okullarında olabileceği gibi, öğrencilerin bir gözetmen veya mesleki kaynaştırma öğretmeni eşliğinde işyerleri ve atölyelerde olabilir. Bu bireylerin mesleki kaynaştırma programına dahil edilebilmesi için ilk önce geçmiş bilgilerinin bulunduğu bir dosyanın ayrıntılı bir değerlendirmesinin yapılması ve çocuğun zihinsel kapasitesi ve performansına göre kendisine uygun bir mesleki profilin belirlenmesi gerekmektedir. Bireyin mesleki kaynaştırma programında ne kadar süre kalacağı da yine bireyin zihinsel engelinin derecesine ve içinde bulunacağı ortamın fiziksel ve sosyal yapısına bağlıdır.

2. Özel eğitime gereksinim duyan bireyler için özellikle de zihinsel engele sahip bireyler için mesleki anlamda yapılabilecek çalışmalardan biri de onların, özel durumlarının, çevresel, fiziki, sosyal ve duygusal yapıları göz önüne alınarak, durumlarına ve yeteneklerine en uygun iş dalını tespit etmek ve bu dalda onları yetiştirerek tüketici durumundan üretici durumuna getirmektir.
3. Özellikle eğitilebilir zihinsel engelliler için var olan ve ilköğretim okullarında uygulanan programda yer alan ağaç işleri, kağıt işleri, alçı ve seramik işleri, serigrafi, bakım ve onarım işleri gibi İş Eğitimi dersi öğretim programında yer alan mesleklere ilişkin etkinliklerin biraz daha genişletilmesi ve mesleki eğitime daha fazla zaman ayrılması önerilebilir (İlköğretim Okul Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Çocuklar Eğitim Programı, <http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitimProgramlar/Egitilebilir/12.htm>. 04.06.2003 -

4. Öğrencilerin işyerlerini gezebilmesi, öğrencilerin nitelikleri hakkında işyerlerine bilgi verilmesi mesleki eğitim için gereklidir ve bu da işbirliği gerektirir. Öğrenciler sık sık çevredeki iş yerlerine götürülmeli, gerçek iş ve gereklerini yerinde görmeleri sağlanmalıdır. Mesleki eğitimde okul ve iş yerleri arasındaki ilişki önemlidir (Knight & Aucoin, 1999 : 10).
5. Zihinsel engellilerin yapabilecekleri meslek gruplarının işverenlerinin zihinsel engellilere yönelik eğitim veren ilköğretim okullarına, mesleki eğitim merkezlerine davet edilerek onlara zihinsel engellilik ve mesleki eğitimi ile ilgili bilgiler verilebilir. Zihinsel engellilerinde diğer engelliler gibi üretken oldukları ve kendilerine görev verildiği zaman bu görevleri yerine getirebildikleri işverenlere gösterilmelidir.
6. Zihinsel engellilere yönelik verilecek olan mesleki eğitim ve rehberlik hizmetleri hafta sonunu da içine alabilecek şekilde düzenlenebilir.
7. Ne yazık ki, engelli öğrencilerin pek çoğu için, toplanan bilgilerin çoğu öğrencilerin dosyalarında kalmakta veya öğrencinin kurumdan ayrılmasından sonra koordineli ve sistematik olarak kullanılmamaktadır (Sitlington & Neubert, 1998 : 2000). Zihinsel engellilere yönelik mesleki eğitim ve rehberlik hizmetleri öğrencinin kurumdan ayrılması ile sonuçlanmamalı daha sonra öğrenciyi eğitsel ve psikolojik anlamda takip eden bir izleme programına tabi tutulmalıdır.
8. Özel eğitim gerektiren bireyler, özellikle zihinsel engellilerle birlikte çalışan ve onları eğitim hizmeti veren eğitimcilerin, idarecilerin aile ve işverenlerle işbirliği içinde olmaları gerekmektedir. Bu aşamada zihinsel engellilere yönelik eğitim veren ilköğretim okullarında ve mesleki eğitim merkezlerinde görev yapan rehber öğretmenlerin aktif bir rol alması ve aile – okul – öğrenci ve işveren arasında bir köprü vazifesi görmesi önerilebilir.

9. Bu bağlamda rehber öğretmenlerin, ailelere çocuklarının zihinsel kapasiteleri ve yapabilecekleri mesleklere ilişkin doğru bilgi vermesi ailenin çocuklarıyla ilgili mesleki anlamda yüksek bir beklentiye girmemelerini sağlayabilir.
10. Meslek eğitiminde önemli sorunlarından biri de, meslek eğitimine başlama zamanıdır. Özellikle de zihinsel engelli bireylerde mesleki eğitime başlama yaşı ne olmalıdır sorusuna verilebilecek en iyi cevap öğrencilerin bireysel kapasitelerine ve zihinsel derecelerine göre her bir öğrenci için bir bireysel mesleki kariyer planı oluşturulması gerekmektedir. Meslek eğitiminde sistemli ve düzenli aydınlatma, bilgilendirme ve öğrencilerin farkındalıklarını arttırmaya yönelik uygulamalara yer verilmelidir.
11. Zihinsel engelli öğrenciler için bir toplu dosya geliştirilebilir. Toplu dosya; öğrencinin kişisel ve aile bilgilerinin, ilgilerinin, yeteneklerinin, tercihlerinin, ihtiyaçlarının, geçmiş mesleki deneyimlerinin, psikolojik ve eğitsel test sonuçlarının yer aldığı bir klavuzdur. Toplu dosya; öğrenciler, aileler ve öğretmenler için mesleki deneyimler ve eğitimsel bilgilerin dökümantasyonu için bir planlama rehberi ve bilgilerin organizasyonudur. Öğrencinin istenilen mesleki gelişimi yakalayabilmesi ve öğrenci için mesleki hedefleri gerçekleştirebilmek için Toplu Dosya oldukça uygundur. Bu bilgilerin her ay ya da her mesleki deneyimden sonra güncellenmesi öğrencinin kişisel gelişimi için yarar sağlayabilir (Neubert & Moon, 2000 : 20 – 24).
12. Zihinsel engellilerin geçmiş mesleki deneyimlerinin olduğu ve zihinsel engellilere yönelik bir özgeçmiş hazırlanabilir. Bu özgeçmiş içerisinde bireyin, geçmiş iş ve meslek deneyimleri, çalıştığı süre, işveren kurumlara ait bilgiler ile bireyin sosyal güvencesine ilişkin bilgiler yer alabilir.

Ayrıca İş ve İşçi Bulma Kurumu içerisinde Engellilere yönelik bir özgeçmiş bankası oluşturulabilir. Çeşitli mesleki eğitim merkezleri ve meslek eğitimi veren ilköğretim okulları İş ve İşçi Bulma kurumu ile irtibata geçerek hem

öğrencilerinin hem bir meslek sahibi hem de sosyal güvence hakkını elde etmelerini sağlayabilir.

13. Zihinsel engellilere yönelik özellikle erken yaşta öğrencinin zihinsel kapasitesine göre mesleki eğitim programları oluşturulabilir. Bu programlar belli mesleklerle ilgili farkındalıkları arttırmaya yönelik olabileceği gibi, belli mesleklerin gerektirdiği becerileri kazandırmaya yönelik de olabilir. Geliştirilecek olan bu programlarda; bireyin / öğrencinin kendini ve iş alanlarını tanıması, iş ve meslek arasındaki farklılıkları belirleyebilmesi, bağımsız yaşam becerilerine ulaşabilmesi, para bilgisi, ulaşımı kullanabilme, zaman kavramı ve toplum kurallarını öğrenebilme gibi başlıklara yer verilmelidir (Knight & Aucoin, 1999 : 10).
14. Zihinsel engellilerin çalışabilecekleri iş alanlarına yöneltmede beceri, tutum, duygusal yaklaşım, kişilik özelliklerine ek olarak zihinsel engellilerin genel zeka düzeyleri ile sınırlılıklarını da hesaba katan programlar düzenlenmelidir (Delph, 1974 : 377).
15. İnsan gelişiminin duygusal, sosyal, kişisel ve ahlaki gelişme boyutlarında süreklilikten söz edilebilir (Kulaksızoğlu, 2001 : 13). Bu durum zihinsel engelli çocukların gelişimleri için de geçerlidir. Bu nedenle zihinsel engelli çocukların, mesleki, sosyal ve kişisel gelişimleri için onlara götürülecek yardımların olabildiğince erken ve yaşam boyu sürdürülmesi önemlidir. Yapılacak yardımlarda hem çocukları hemde ailelerini içine alacak, sürekli eğitim olanaklarının sunulması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Arsoy, Saniye. **Mesleki Rehberlik Veren Kurumların Durum Saptaması.**

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi : İstanbul, 1999

Akçamete, Gönül. **Özürlü Çocukların ve Gençlerin İşe Hazırlamaları.** Ankara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1992

Alkan, Cevat; Doğan, H., İ, Sezgin. **Mesleki Eğitim ve Esasları,** Ankara, 1988

Alkan, Cevat ve Doğan, H. **Mesleki ve Teknik Eğitim İçin Ana Plan Esasları,** Ankara

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi No : 9, 1976

Amerikan Psikiyatri Birliği. **Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve**

Sınıflandırılması Elkitabı, Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM

IV – TR), Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000 ‘ den çeviren Köroğlu,

E. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2001

Aytaç, Serpil. **Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Milli Prodüktivite**

Merkezi, **Verimlilik Dergisi,** 1993/2.

Aytaç, Serpil. “Özürülerin Rehabilitasyonunun Artan Önemi” **Sosyal Bilimler Enstitüsü**

Dergisi. Cilt : 2, Sayı : 2, 2000

Bell, R. Charles , **Facilitating The Vocational Interpersonal Skills of Mentally Retarded**

Individuals American Journal Mental Retardation vol:88, University of Miami, 1983.

Bilir, Ş & Köni, N. **3 – 6 Yaş, 7- 12 Yaş ve Üstündeki Orta Derecedeki Zihinsel**

Özürülerin İfade Edici Dil Gelişim Düzeylerinin İncelenmesi, Özel Eğitim

Dergisi. Cilt : 1, Sayı : 2, 1992

- Bilgin, Kamil Ufuk, “**Çalışan ve Çalışmak İsteyen Özürllülerin Verimliliğinde Mesleki İyileştirme**”, 3 Verimlilik Kongresi 14-16 Mayıs 1997- Bildiriler, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları No.559, Ankara 1998
- Brolin, Donn, E. **Life Centered Career Education A Competency Based Approach** 3th Edition Published by the Council for Exceptional Children, USA , 1991
- Clark, P.N. & Allen, A.S. **Occupational Therapy for Children**. St. Louise, Toronto, Princeton : The C.V. Mosby Company, 1985
- Cavkaytar , Atilla. **Ankara Eğitilebilir Çocuklar İş okulu Öğrencilerinin İş eğitimine Yönelik Tutumları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniveristesi : Eskişehir, 1990
- Çağlar, D. & Enç, M. & Özsoy, Y. **Özel Eğitime Giriş**, Ankara : Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No : 95, Sevinç Matbaası, 1981
- Çaplı, Orhan. **Çocukların Gençlerin Eğitimi / Geri Zekalı Çocukların Eğitimi**. Ankara : Bilgi Yayınevi, Beşinci Basım, 1993.
- Delph, Horald A. **Criteria For Vocational Training Of The Mentally Retarded** (Edt : Daniels Lloyd). Vocational Rehabilitation Of The Mentally Retarded. By Charles C. Thomas Printed in The United States of America, 1974
- Dilmaç, Bülent. **İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999.
- Doğan, Hıfzı. **Genel Eğitim – Mesleki Eğitim İlişkisi : Türkiye ‘ de Mesleki Eğitim ve Sorunları**, Ankara : TED Bilim Dizisi, No : 6, 1983

Dunn, Lloyd M. (Ed) **Exceptional Children in Schools**. Special Education in Transition.
New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc, 1973.

Duman, Hatice **Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Anne Babaların Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılarak Çocuğa Yönelik Beklentilerin Belirlenmesi**, İzmir : Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1995

Enç, M. & Çağlar, D. & Özsoy, Y. **Özel Eğitime Giriş**. Ankara : Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No : 95, 1981

Ercan, Fevzi. **“Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin Geliştirilmesinde Araştırma ve Geliştirme Merkezinin Rolü “**, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu, Ankara, 1988

Erturan, Nurder. **Özel Gereksinimli Olan Çocukların Bulunduğu Sınıflarda Ders Ortamlarının Düzenlenmesi** . (Edt : Prof.Dr. Adnan Kulaksızoğlu) Farklı Gelişen Çocuklar, İstanbul : Epsilon Yayınevi, 2003

Eripek, Süleyman. **Zihinsel Engelli Çocuklar**.Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No : 31, 1983

Eripek, Süleyman. **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar : Özel Eğitime Giriş**, Ankara : Karatepe Yayınları No : 7, Ankara, 1983

Edward, D. Fiscus & Colleen, J. Mandell. **Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi**. (Çev : Hatice, Günayer Şenel & Elif, Tekin) Ankara : Özkan Matbaacılık, 1997.

Ege, Rıdvan, **“Uluslararası Sakatlar Yılı ve Bizim Sorunlarımız”**, Dünyada ve Türkiye’de Sakatlar ve Sorunları Açık Oturumu, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Enstitüsü, Yayın No:2, İstanbul, 1982

Ersoy, Ö ; Avcı, Neslihan. **Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri : Özel Eğitim** , İstanbul : YA – PA Yayınları, 2001

Fırat, Ayşegül. “**Küçük İşyeri Sahiplerinin Eğitilebilir Düzeyde Zihinsel Özürlü Çocukları İşyerlerinde Çalıştırmaya Yönelik Tutumları**”. Türk Psikoloji Dergisi 1993,Cilt : 8 Sayı : 30

Gallagher, Kirk. **Educating Exceptional Children**. Boston : Houghton Mifflin Company, 1986.

Goldberg, R.T. **Toward an Understanding of the Rehabilitation of the Disabled Adolescent Rehabilitation Lit.**, 1981

Gürsel, Oğuz. **Zihinsel Engelli Çocukların, Doğal Sayıları, Gerçek Nesnelere Kullanarak Eşleme, Resimleri İşaret Ederek Gösterme, Rakamlar Gösterildiğinde Söyleme Becerilerinin Gerçekleştirilmesinde, Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyalinin Basamaklandırılmış Yöntemle Sunulmasının Etkliliği**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi:Eskişehir,1993.

Güven, Yıldız. **Özel Eğitime Giriş** (Edt : Prof.Dr. Adnan Kulaksızoğlu) Farklı Gelişen Çocuklar, İstanbul : Epsilon Yayınevi, 2003

Haraguci, R.S. **Developing Programs Meeting The Special Need of Disabled Adolescents Rehabilitation Lit.**, 1981.

Heward, L. W & Michael D. Orlansky. **Exceptional Children An Introdenetory Survey of Special Education**. Second Edition. Charles E. Merill Publishing Company, 1984

Hunt, H. Allan & Berkowitz, Monroe. **New Technologies and The Employment of Disabled Persons**, International Labour Office, Geneva, 1992

Hutchinson, David. **Work Preparation for the Handicapped Croom Helm Special Education Series**, London, 1982

ILO, **International Labour Conventions and Recommendations** Geneva, 1981.

ILO, Türkiye Tarafından Onaylanan Sözleşmeler, Türk-İş, Yayın
No:137,Ankara,1980

ILO,Vocational Rehabilitation of Disabled Persons, Geneva,1990

Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi : Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Altıncı
Basım. Ankara : 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd, 1994

Knight, Diane & Aucoin, Larry. Assesing Job – Readiness Skills.(Çev: Yeşim Güleç)
Teaching Exceptional Children, U.S.A, May / June, 1999.

Kokaska, J. C. 6 Brolin, E, D. Career Education for Handicapped Individuals 2nd Edition
New York : Bell & Howel Compnay, 1985.

König, Andreas & Schaock, L.Robert, “Supported Employment Equal, Opportunities
for Severely Disabled Men and Women” International Labour Review, ILO,
Vol.130,No.1, 1991

Kulaksızoğlu, Adnan. Ergenlik Psikolojisi Dördüncü Basım. İstanbul : Remzi Kitapevi,
2001.

Kuzgun,Yıldız. Meslek Danışmanlığı:Kuramlar,Uygulamalar. Nobel Yayın
Dağıtım,Ankara,2002.

Kuzgun,Yıldız. Özürlü Bireylere Rehberlik. Ankara Üniversitesi Özel
Eğitim Dergisi.Mayıs 1991,Cilt 1,Sayfa:10.

MacMillian, D.L. Issues in Mild Mental Retardation : Education & Training in
Mental Retardation , 23, 1988.

Mc Loughlin, A. James & Lewis, B. Rena. **Assessing Special Students**, Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ölçümlemesi (Çev : Filiz Gencer), Ankara : Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2002

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). **İlköğretim Okulu Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklar Eğitim Programı**. Ankara : Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2001.

Neubert, A. Debra & Moon, Sherill, M. **How a Transition Profile Helps Students Prepare For Life in The Community**. Teaching Exceptional Children. November / December, 2000.

Örsal, Özlem. **Eğitilebilir Zeka Engelli Çocuk Velilerinin Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri**. İstanbul : Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1998

Özçelik, İ. **Özel Eğitim Alanı ve Özürlü Olma Durumu**. Ankara : Fon Matbaası, 1987

Özer Sevimay, Dilara. **Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor**. İstanbul : Nobel Yayın Dağıtım, Birinci Basım, Mayıs, 2001

Özgül, İbrahim Ethem. **Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Ankara : PDRM Yayınları, 1999

Özsoy, Y., Özyürek M ve Eripek S. **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar : Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Karatepe Yayınları, 1989

Özsoy, Y., Özyürek M ve Eripek S. **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar : Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Karatepe Yayınları, 1998

Öztürk Orhan, **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, 4. Basım Hekimler Yayın Birliği, Ankara 1992

Phelps, William. **Attitudes Related to the Employment of the Mentally Retarded** Vocational Rehabilitation of the Mentally Retarded , By Charles Thomas Printed in The United States of America, 1974

- Pierangelo, R & Jacoby, R. **Parent's Complete : Special Education Guide**,
(Çev : Müge Akbağ), United States Of America, New York : The Center For Applied
Research In Education, 1996
- Popp, R..A. & Fu, V. **Prescholl Children's Understanding of Children with Orthopedic
Disabilities Their Expectations.** Journal of Psychology, 1981
- Sayın, Ali Kemal, "Yasal Açıdan Sakat İşçi Kavramı ve İşçilerin Mesleki
Rehabilitasyonu" Sabahattin Zaim'e Armağan, **İktisat Fakültesi Dergisi**, 1994 / B-3,
C.1-4, İstanbul, 1996
- Sarkes, A. **Career Education for Handicapped People.** Unpublished Paper Presented to
Cobb Country School Systems, Mareta, USA, 1979.
- Schulz, Jane B. & Carpenter, C. Dale & Thurnbull, Ann P. **Mainstreaming Exceptional
Students : A Guide For Classroom Teachers.** Boston : Allyn and Bacon, 1991
- Sezgin, İlhan. **Mesleki Eğitimin Kapsam ve Gelişimi** , Türkiye' de Mesleki Eğitimin
Sorunları TED VI. Eğitim Toplantısı, 1982
- Snell, Martha E. **Instraction of Students with Severe Disabilities.** New York :
Macmillian Publishing Company, 1993
- Seyyar, Ali. "Özürlülerin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları : Toplumun
Özürlülere Karşı Sorumlulukları", TÜRDAV Yayınları, İstanbul, 2001
- Sıdal, Cahit. **Mesleki Eğitim ve İstihdam** Ankara, 1983
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, **I. Özürlüler Şûrası "Çağdaş Toplum,
Yaşam ve Özürlüler"**, Ön Komisyon Raporları, Ankara, 29 Kasım- 02 Aralık 1999
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri, **Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği**,

Tezbaşaran, Ata , A. **Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu** , Türk Psikologlar Derneği,
Ankara, 1997

U.N. Human Rights and Disabled Persons. Newyork:1993 (Handan Doğan,
Özel Eğitimde Ekip Yaklaşımının Önemi” **8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi**
Bildirileri, Edirne:1998 sayfa:1 den alıntı).

Uşan, Fatih, İş Hukukunda Özürlü İstihdamı Yöntemleri **Görme Özürlülerin Sosyal**
Güvenlik Sorunları ve İstihdam Sempozyumu (Bildiriler) Ankara : Altı Nokta
Körlere Hizmet Vakfı Yayınları 3 , 1999.

Yaşama Sevinci Dergisi; Sayı : 36, 16.03.1988

Yener, Samira, **”Sakatların İstihdamı” İİBK İstihdam Seminerleri 1**, Yayın No.272,
Ankara, 1992

573 Sayılı Özel Eğitim Kanunu

1475 Sayılı İş Kanunu ‘ nun (29.07.1983 tarihli ve 2869 sayılı yasanın 4. maddesiyle değişik)
25. maddesinin a bendi.

[http : // rehberlikservisi.org](http://rehberlikservisi.org), 03.01.2002 : 1

[http : // www.meb.gov.tr/OzelEgitim/Oesayisaldurum.htm](http://www.meb.gov.tr/OzelEgitim/Oesayisaldurum.htm). 04.06.2003

[http:// orgm.meb.gov.tr/OzelEgitimProgramlar/Egitilebilir/12.htm](http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitimProgramlar/Egitilebilir/12.htm). 04.06.2003

[http ://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/OzelEgitimHizmYonetmeligi.htm](http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/OzelEgitimHizmYonetmeligi.htm)

EKLER

EK 1 : MESLEKİ FARKINDALIK EĞİTİMİ PROGRAMI

EK 2 : MESLEKİ EĞİTİMİ DEĞERLENDİRME FORMU

EK 3 : BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

EK : 1

MESLEKİ FARKINDALIK EĞİTİMİ PROGRAMI

1. OTURUM

OTURUMUN ADI : “ BEN KİMİM ? “

OTURUMUN SÜRESİ: 40 Dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak oturum sonucunda her öğrenci;

1. Adını – soyadını söyler
2. Yaşını ve kaçınıcı sınıfa gittiğini söyler
3. Öğretmen, müdür ve hizmetlileri ismi ile tanır.
4. Aile bireylerinin (anne – babasının) mesleklerini tanır.
5. Öğretmen, müdür, hizmetlilerin yaptıkları işleri sözel olarak ifade eder.
6. Aile bireylerinin meslekleri ile okuldaki görevlilerin mesleklerinin ortak yönlerini söyler.
7. Aile bireylerinin meslekleri ile okuldaki görevlilerin mesleklerinin farklı yönlerini söyler.

EĞİTİMSEL ETKİNLİK VEYA OYUN :

Tanışma ve Isınma Oyunu

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. Tenis Topu
2. Gazete ya da dergilerden kesilmiş, çeşitli meslek mensuplarının resimleri ya da çizimleri (temizlik görevlisi, ayakkabı boyacısı, vb...)
3. Kalem – kağıt

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Soru – Cevap
3. Eğitsel Drama

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri grup oturumlarına başlamadan önce adını – soyadını, nerede görev yaptığını, birlikte neler yapılacağını tüm öğrencilere açıkladıktan sonra grup oturumu sürecini başlatır.

Grup lideri öğrencilerle tanışmak, öğrencilerin birbirleri ile tanışmasını sağlamak, öğrencilerin lidere ve ortama adaptasyonunu kolaylaştırmak ve eğitim programı sürecini başlatmak amacı ile bir tanışma oyunu oynatır. Grup lideri öğrencilere dönerek “Şimdi sizle bir oyun oynayacağız. Ne dersiniz ? Şimdi bir daire oluşturacağız. Herkes yanında ki arkadaşının elinden tutsun. El - ele tutuşun” yönergesini verir ve öğrencilerin el ele tutuşmalarını sağlar. Grup lideri, öğrencilerin bir daire oluşturmalarının ardından tenis topunu öğrencilere göstererek nasıl kullanılacağını anlatır. ” Şimdi size bu tenis topunu vereceğim, tenis topunu verdiğim kişi topu arkadaşına atacak ve adını – soyadını ve yaşını söyleyecek. Tamam mı ? “ İlk önce ben yapacağım” diyerek grup lideri kendi adını – soyadını, yaşını söyleyerek tenis topunu grup üyelerinden birine atar. Grup lideri tüm öğrencilerin bu süreci tamamlamasından sonra öğrencilere bu süreç içerisinde ne yaşadıklarını sorar ve paylaşımlarını alır.

Daha sonra grup lideri grup üyelerine okul içinde bir geziye çıkacaklarını ve okul müdürünü, öğretmenleri ve hizmetlileri görev yerlerinde ziyaret edeceklerini söyler ve öğrencilerle birlikte okul içinde görevlileri ziyaret ederler. Bu ziyaretler sırasında öğrenciler okul personeline çeşitli sorular sorarlar;

“Ne iş yapıyor sunuz ?”

“Kimlerle birlikte çalışıyor sunuz ?”

“Hangi araç ve gereçleri kullanıyor sunuz ?”

“Hangi saatler arasında burada görev yapıyor sunuz ?” vb.

Grup lideri ve öğrenciler tüm personeli görev yerlerinde ziyaret edip grup oturumlarının yapıldığı yere döndükten sonra öğrencilere “ Şimdi sizle başka bir oyuna geçeceğiz “ diyerek öğrencilere daha önceden hazırlamış olduğu resimleri göstermeye başlar.

Grup lideri öğrencilere üzerinde mesleklere ait araç – gereçlerin, mesleğe özel kıyafetlerin, mesleği temsil eden materyallerin bulunduğu resim kartlarını,materyalleri göstererek tüm katılımcılara tanıtır. Her bir mesleki araç – gereç ya da materyalin gösterilmesinden sonra grup lideri katılımcılara dönerek sırayla göstermiş olduğu resim,kart ya da araç – gereçle ilgili çeşitli sorular sorar.

“Bu kıyafet sizce hangi mesleğe ait olabilir ?”

“Bu fırça,sizce ayakkabı fırçası mı yoksa temizlik fırçası mı ?”

“Ben bulaşık görevlisiyim hangi kıyafeti giymeliyim?”

Her resimden sonra öğrencilere o meslekle ilgili neler bildikleri, o meslekte görev yapan tanıdıkları olup olmadıkları ve ilerde o mesleği seçmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulur. Mesleklerle ilgili yanlış bilgileri varsa bu bilgiler grup lideri tarafından düzeltilir gerekiyorsa ek bilgiler verilir.

TARTIŞMA SORULARI :

1. Okul müdürünün yaptığı işi öğretmenlerde yapabilir mi?
2. Bir öğretmen okulda çalışan bir hizmetlinin görevlerini yapabilir mi ?
3. Ayakkabı fırçasını sizce temizlik işlerindedeki kullanabilir miyiz ?
4. Temizlik yaparken koruyucu elbise giyilmezse neler olabilir ?

2. OTURUM

OTURUMUN ADI : “MESLEKLERDEN ÇAYCI”

OTURUMUN SÜRESİ : 80 dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak her oturum sonucunda her öğrenci;

1. Çay yapabilmek / demleyebilmek için gerekli olan malzemeleri söyler.
2. Çay yapabilmek / demleyebilmek için gerekli olan aşamaları söyler.
3. Çay yaparken / demlerken nelere dikkat edilmesi gerektiğini söyler.

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. 1 paket çay
2. 1 paket küp şeker
3. 1 adet tepsi
4. 1 adet çaydanlık
5. 1 adet elektrikli ocak
6. 8 adet çay bardağı
7. 8 adet çay kaşığı
8. 8 adet çay bardağı tabağı

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Soru – cevap
3. Model olma
4. Uygulama

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri grup oturumu başlamadan önce bir önceki hafta neler yaşandığını öğrencilere hatırlatır ve öğrencilerin paylaşımlarını aldıktan sonra iyi bir çayın nasıl olması gerektiği ile ilgili bilgiler verir. Bu bilgileri verirken iyi bir çayın özelliklerinin yazılı olduğu kartonu da sınıfta her öğrencinin görebileceği bir yere asar. Grup lideri sorduğu sorunun cevaplarını aldıktan ve iyi bir çayın özelliklerini öğrencileriyle tartıştıktan sonra bu kez öğrencilerine “ İyi bir çayın nasıl olması gerektiğini artık biliyoruz peki şimdi iyi bir çayı nasıl yapabiliriz ?” diyerek grup içerisinde tartışma başlatır. Öğrencilerin cevaplarını aldıktan sonra grup lideri iyi “bir çay / demli bir çay” yapabilmek için hangi aşamaların yerine getirilmesi gerektiğini öğrencilerine uygulamalı olarak anlatır. Daha önceden gruba getirilmiş malzemeleri kullanarak öğrencilere çay demleme aşamalarını gösterir. Tüm aşamaları sırasıyla gerçekleştirdikten sonra gönüllü öğrencilerden biriyle çay yapım aşamalarını birlikte gerçekleştirir. Diğer grup üyelerinin de bu aşamaları gerçekleştirmesine yardımcı olur. Tüm bu işlemlerin sonunda öğrenciler kendi demledikleri çayları birbirlerine ikram ederler. Tüm grup oturumu boyunca iyi bir çayın özelliklerinin yazılı olduğu kartla, iyi bir çayın yapım aşamalarının yazılı olduğu kart sınıfta ki tahtada asılı durur. Grup lideri sözel ve uygulamalı olarak öğrencilerine yardımcı olur.

TARTIŞMA SORULARI :

1. Çay demlerken nelere dikkat etmeliyiz.
2. Çay demledikten sonra nasıl servis edilmeli ?
3. Çay demleyerek ve servisini yaparak para kazanılabilir mi ?
4. Nerelerde çay demleyebiliriz ?

UYGULAYICIYA ÖZEL NOT :

Çay yapım aşamasında elektrikli ocak kullanılacağından ve ayrıca sıcak su ile çalışılacağından herhangi bir üzücü kazaya sebebiyet vermemek için grup liderinin bu konuda çok dikkatli olması gerekmektedir.

3. OTURUM

OTURUMUN ADI : “MESLEKLERDEN BULAŞIK GÖREVLİSİ”

OTURUMUN SÜRESİ : 40 Dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak oturum sonucunda her öğrenci;

1. Bulaşık görevlisini tanır.
2. Bulaşık yıkarken kullanılacak temizlik maddelerini tanır.
3. Bulaşık yıkarken kullanılacak araç – gereçleri tanır
4. Bulaşık yıkarken kullandığımız malzemelerin ve araç – gereçlerin işlevlerini söyler.
5. Bulaşık yıkarken nelere dikkat edilmesi gerektiğini söyler.

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. Bulaşık deterjanı
2. Bulaşık süngeri
3. Bulaşık eldiveni
4. Bulaşık fırçası
5. Bulaşık önlüğü
6. Bulaşık yıkayabilmek için yeterli büyüklükte bir kova
7. Yıkanan bulaşıkların kuruması için kullanılacak bulaşık teli

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Soru – cevap
3. Model olma
4. Uygulama

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri; öğrencileri daha önceden belirlenen ve içerisinde bir lavabo ve musluğun bulunduğu bir odaya / sınıfa götürerek öğrencilere beraberinde getirdiği malzemeleri tanıtır ve bunların ne işe yaradıkları hakkında birlikte sohbet edilir. Grup lideri öğrencilerin paylaşımlarını aldıktan sonra gruba;

“ Kirli tabak ve bardakları yıkarız ,kirli tencere ve tavaları yıkarız, çatal – bıçak ve kaşıkları hep onunla yıkarız . Bu nedir ? (BULAŞIK DETERJANI)”

“Peki bunları yıkarken kullandığımız bazı araç ve gereçler var .Sizce bunlar neler olabilir ?”

“Mesela çok kirli ve yağlı bir tavamız var.Tavadan yağları temizleyebilmek için ne kullanmalıyız ? (BULAŞIK FIRÇASI)

“Bardakları, çatal – bıçak ve kaşıkları ve az yağlı olan tabakları yıkarken ne kullanırız? (BULAŞIK SÜNGERİ)

“Bulaşık yıkarken, elimizin fazla kirlenmemesi, çok sıcak ya da çok soğuk sudan etkilenmemesi ve bulaşık deterjanından koruyabilmek için ne kullanmamız gerekir (BULAŞIK ELDİVENİ)

Grup lideri bu şekilde bulaşık yıkarken kullanılan araç – gereçlerin tanımlamalarını yaptıktan sonra daha önceden hazırlanmış olan bir sınıfta bulaşık yıkamak için gerekli malzemeleri kullanarak bulaşık yıkar.Daha sonra grup lideri öğrencilerden (gönüllülük ilkesine bağlı kalarak) birinin sınıf içerisinde kendi uyguladığı bulaşık yıkama modeline uygun olarak kirli / yağlı olan bir bulaşığı yıkamasına yardım eder. Daha sonra diğer öğrencilerinde bu uygulamaya katılmaları konusunda onları teşvik eder. Tüm öğrencilerin materyallerle çalışması bittikten sonra grup lideri öğrencilere çeşitli problem durumlar vererek yönlendirmelerde bulunabilir.Grup lideri bu yönlendirmelerini yaparken bir bulaşık görevlisinin için de bulunduğu durumlar vermeye çalışır.

“Bulaşık görevlisi olarak bir iş yerinde çalışıyorsunuz bulaşık yıkamaya başlamadan önce ilk ne yaparsınız ?”

“Bulaşık yıkarken ilk önce hangi bulaşıklardan başlarsınız ? Neden ?”

“Bulaşık yıkarken sürekli aynı deterjanlı suyu kullanabilir miyiz ?”

Grup lideri bu ve benzeri tartışmalardan sonra “Sizce bulaşık yıkama görevlisinin görevleri ne olmalıdır ?” diyerek grup içerisinde yeni bir tartışma başlatır ve tüm öğrencilerin paylaşımlarını dinledikten sonra daha önceden hazırladığı ve gruba getirdiği “Bulaşık Görevlisinin Görevleri” adlı posterini gruba gösterir, poster üzerinde yazılanlar grup tarafından sesli olarak okunduktan sonra grup oturumu sonlandırılır.

TARTIŞMA SORULARI :

1. Bulaşık yıkarken sadece su kullanırsak ne olur ?
2. Bulaşık yıkarken eldiven kullanmadığımızda ne olur ?
3. Bulaşık görevlisi olarak nerelerde çalışabiliriz ?

UYGULAYICIYA ÖZEL NOT :

Bulaşık yıkarken yıkanacak malzemelerin kırılabilir olması sebebiyle herhangi bir üzücü kazaya sebebiyet vermemek için grup liderinin bu konuda çok dikkatli olması ve grup üyelerini kullandıkları malzemelerin kırılması durumunda ne gibi sonuçlar doğurabileceğini belirtmesi gerekmektedir.

4. OTURUM

OTURUMUN ADI : “ MESLEKLERDEN TEMİZLİK GÖREVLİSİ “

OTURUMUN SÜRESİ : 40dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak oturum sonucunda her öğrenci;

1. Öğrenciler, temizlik görevlisini tanır.
2. Öğrenciler, temizlik maddelerini tanır.
3. Öğrenciler, temizlik araç – gereçlerini tanır.
4. Öğrenciler, temizlik maddelerinin işlevlerini söyler.
5. Öğrenciler, temizlik maddelerinin kullanım alanlarını ayırt eder.
6. Öğrenciler, temizlik maddelerini kullanarak temizlik yapar.
7. Öğrenciler temizlik maddelerini kullanırken nelere dikkat edilmesi gerektiğini söyler.

EĞİTİMSEL ETKİNLİK VEYA OYUN :

Güven Yürüyüşü :

Öğrenciler ikişerli eş olurlar. Öğrencilerden birisi gözlerini kapatır, diğeri onun elinden tutarak sınıf içerisinde dolaştırır. Bu sırada gözlerini hiç açmaz. Daha sonra diğeri öğrenci gözlerini kapatır ve arkadaşı onu sınıf içinde gezdirir.

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. Sabun
2. Bulaşık Deterjanı
3. Çamaşır Deterjanı
4. Kova
5. Paspas
6. Su
7. Süpürge – Faraş

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Soru – Cevap
3. Deneme – Yanılma

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri; öğrencileri sınıf içinde yarım daire şeklinde oturtturarak, daha önceden sınıfa getirdiği temizlik maddelerini öğrencilere tanıtır ve bunların ne işe yaradıkları hakkında birlikte sohbet edilir ve hep birlikte hareketleriyle gösterilir. Daha sonra grup lideri gruba;

“Elimizi, yüzümüzü, yıkarız, banyoda vücudumuzu yıkarız, saçımızı hep onunla yıkarız. Bu nedir ? (SABUN)”

“Kirli tabak, çatal – kaşık – bıçak, tencere, bardak yıkarız, daha sonra bunları bol su ile durularız. Bu nedir ? (BULAŞIK DETERJANI)”

“Kirli kazağımızı, gömleğimizi, çorabımızı, pantolonumuzu, eteğimizi hep onunla yıkarız. Bu nedir ? (ÇAMAŞIR DETERJANI).”

“Yere bir şey döktüğümüzde, ekmek kırıntıları, yerde uçsan tozları biz hep onunla süpürürüz. Bu nedir ? (SÜPÜRGE) “ Peki bu süpürdüklerimizi neyle toplarız bir düşünün bakalım ? (FARAŞ) “

Grup lideri bu şekilde tüm temizlik maddelerinin tanımlamaları yapıp, grup içinde tanıtımlarından sonra su, kova, paspas ve deterjan kullanarak uygulamanın yapıldığı sınıfta daha önce hazırlamış olduğu bir zemini grup üyelerine göstererek temizler. Daha sonra grup lideri öğrencilerden (gönüllülük ilkesine bağlı kalarak) birinin sınıf içerisinde kendi yaptığı temizlik modeline uygun olarak bir yeri temizlemesine yardım eder. Daha sonra diğer öğrencilerin de bu uygulamaya katılmaları konusunda onları teşvik eder. Tüm öğrencilerin materyallerle olan çalışması bittikten sonra grup lideri öğrencilere çeşitli problem durumlar vererek yönlendirmelerde bulunabilir. Grup lideri bu yönlendirmelerini yaparken temizlik görevlisinin de için de bulunduğu durumlar vermeye çalışır.

“ Bir iş yerinde çalışıyorsunuz her sabah işe geldiğinizde yerleri temizlemeniz gerekiyor , ne yapmanız gerekir, ilk ne yaparsınız ? “

“ Çalıştığınız iş yerinde o gün her yer çok pis ve kirli, her yer toz içinde.Siz eğer temizlik görevlisi olsaydınız ne yapardınız.? “

“Sizce temizlik görevlisi iş yerinde yürürken yere atılmış kağıt parçaları gördü.Bu durumda temizlik görevlisi ne yapmalı ? “ vb...

Grup lideri bu ve benzeri tartışmalardan sonra “ Sizce temizlik görevlisinin görevi ne olmalıdır ? “ diyerek grup içerisinde yeni bir tartışma başlatır ve tüm öğrencilerin paylaşımlarını dinledikten sonra daha önceden hazırladığı ve gruba getirdiği “ Temizlik Görevlisinin Görevleri “ adlı posterini gruba gösterir, poster üzerinde yazılanlar grup tarafından sesli olarak okunduktan sonra grup oturumu sonlandırılır. Grup lideri bu süreç içerisinde ihtiyaç halinde bir önceki oturumda grup üyelerine videodan göstermiş olduğu Temizlik Görevlisinin video kayıtlarını tekrar öğrencilere gösterebilir.

Grup lideri; temizlik görevlisi ile ilgili çalışmanın tamamlanmasından sonra grup üyelerine yine önceden sınıfa getirmiş olduğu ayakkabı boyamak için kullanılan malzemeleri öğrencilere tanıtır ve bunların ne işe yaradıkları hakkında birlikte sohbet edilir ve hep birlikte hareketleriyle gösterilir. Daha sonra grup lideri gruba;

TARTIŞMA SORULARI :

1. Evde hangi temizlik işlerine yardım ediyorsunuz ?
2. Elbiseler temizlendikten sonra başka ne yapılır ? (ÜTÜ)
3. Evimizi neyle temizleriz ?
4. Evimizi temizlerken ilk nereyi temizlemeliyiz ?
5. Temizlik yaparken ilk yapacağımız şey ne olmalı ?

UYGULAYICIYA ÖZEL NOT :

Temizlik yaparken kullanılacak deterjan ve diğer temizlik maddelerinin doğaya ve çevreye verebileceği zararlar konusunda grup oturumları içerisinde öğrencilerin performanslarına dayalı olarak bilgi verilebilir. Ayrıca kullanılan malzemelerin insan vücudu üzerinde oluşturabileceği kimyasal reaksiyonlar karşısında da grup liderinin bilgi ve acil müdahale deneyimlerinin olması gerekmektedir.

5. OTURUM

OTURUMUN ADI : “ MESLEKLERDEN AYAKKABI BOYACISI “

OTURUMUN SÜRESİ : 40 Dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak oturum sonucunda her öğrenci;

1. Öğrenciler, ayakkabı boyacısını tanır.
2. Öğrenciler, ayakkabı boyacısının malzemelerini tanır.
3. Öğrenciler, ayakkabı boyacısının malzemelerinin kullanım alanlarını söyler.
4. Öğrenciler, ayakkabı boyamak için gerekli malzemeleri kullanarak ayakkabılarını boyar.

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. Ayakkabı Fırçası
2. Ayakkabı Boyası
3. Ayakkabı Parlaticısı

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Soru – Cevap
3. Model olma
4. Uygulama

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri; öğrencileri sınıf içinde yarım daire şeklinde oturtturarak, daha önceden sınıfa getirdiği ayakkabı boyamak için gerekli maddeleri öğrencilere tanıtır ve bunların ne işe yaradıkları hakkında birlikte sohbet edilir ve hep birlikte hareketleriyle gösterilir. Daha sonra grup lideri gruba;

“Ayakkabılarımızın tozunu, çamurunu hep onunla temizleriz. Sizce bu nedir ?” (AYAKKABI FIRÇASI)

“Ayakkabılarımızı fırçalıktan sonra ayakkabılarımız yeni gibi göstermek için onu neyle boyarız? Sizce bu ne olabilir ?” (AYAKKABI BOYASI)

“Ayakkabılarımızı boyadıktan sonra onları parlatmak, temiz ve bakımlı görünmelerini sağlamak için ne kullanırız.Bu ne olabilir ? “ (AYAKKABI CİLASI)

Grup lideri bu şekilde tüm ayakkabı boyamak için gerekli maddelerin grup içinde tanıtımlarından sonra yanında getirmiş olduğu boyasız bir ayakkabıyı; ayakkabı fırçası, boyası ve cilası kullanarak temizler ve boyar. Daha sonra grup lideri öğrencilerden (gönüllülük ilkesine bağlı kalarak) birinin sınıf içerisinde kendi yaptığı ayakkabı temizleme ve boyama modeline uygun olarak kendi ayakkabılarını ya da arkadaşının ayakkabılarını boyamasına yardım eder. Daha sonra diğer öğrencilerin de bu uygulamaya katılmaları konusunda onları teşvik eder.Tüm öğrencilerin materyallerle olan çalışmalarından sonra grup lideri öğrencilere çeşitli problem durumlar vererek yönlendirmelerde bulunabilir. Grup lideri bu yönlendirmelerini yaparken ayakkabı boyacısının da içinde bulunduğu durumlar vermeye çalışır.

“Bir ayakkabı fabrikasında çalışıyorsun. Eski ve boyanmaya ihtiyacı olan ayakkabılar var. Böyle bir durumda ne yapardın, sırasıyla anlat ? ”

“İşten eve dönerken ayakkabınız kirlendi ve çamurlandı eve gidince ilk ne yapmanız gerekir ?”

“Sizce iş yerinde çalışan bir kişinin ayakkabıları nasıl olmalı ? “

Grup lideri bu ve benzeri tartışmalardan sonra “ Sizce ayakkabı boyacısını görevi ne olmalıdır ? “ yönergelerini başlatarak grup içerisinde yeni bir tartışma başlatır ve tüm öğrencilerin paylaşımlarını dinledikten sonra daha önceden hazırladığı ve gruba getirdiği “ Ayakkabı Boyacısının Görevleri “ adlı posterini gruba gösterir, poster üzerinde yazılanlar grup tarafından sesli olarak okunduktan sonra grup oturumu sonlandırılır. Grup lideri bu süreç

içerisinde ihtiyaç halinde bir önceki oturumda grup üyelerine videodan göstermiş olduğu “ Ayakkabı Boyacısının “ video kayıtlarını tekrar öğrencilere gösterebilir.

TARTIŞMA SORULARI :

1. Ayakkabı boyacısı ayakkabıların tozunu ve çamurunu temizlediği fırça ya da bezle temizlik yapabilir mi?
2. Ayakkabı boyacısı nerelerde çalışabilir ?
3. Eğer ayakkabı boyacısı olsaydın nerelerde çalışmak isterdin ?
4. Ayakkabı boyacısı; boya, fırça ve cila dışında başka hangi malzemeleri kullanabilir ?

6. OTURUM

OTURUMUN ADI : “MESLEKLERDEN BONCUKÇU”

OTURUMUN SÜRESİ : 40 Dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak oturum sonucunda her öğrenci;

1. Boncukları dizerek / yapıştırarak süs eşyaları yapar.
2. Boncukları dizerek / yapıştırarak süsleme çalışmaları yapar.

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. İp
2. Çeşitli renkte ve boyutlarda boncuklar
3. Makas

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Model Olma
3. Uygulama

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri grup oturumlarına başlamadan önce bir önceki grup oturumunda gerçekleştirmiş oldukları etkinlikleri grup üyelerine hatırlattıktan sonra o günkü grup oturumunda neler yapılacağını ve hangi malzemelerin kullanılacağını grup üyelerine tanıtır. Sonra daha önceden yapılmış örnek kolye ve bilezikleri göstererek bunların nasıl yapıldığını, hangi malzemelerin kullanıldığını, bu malzemelerle başka nelerin yapılabileceğini gösterir. Bu aşamadan sonra grup lideri öğrencilerle birlikte kolye yapımına başlar. İlk aşamada grup lideri tüm öğrencilerin önlerine çeşitli boy, renk ve büyüklükte boncuklar koyar. Grup lideri öğrencilere “Şimdi size sırayla ipliği vereceğim” , “ Herkes ipliğe istediği bir boncuğu geçirecek “ yönergesini verir. Sonra sırasıyla her öğrencinin ipliğe bir boncuk geçirmesine

yardımcı olur. Tüm öğrencilerin ipliğe boncuk geçirmesinden sonra grup lideri son öğrencinin ortaya çıkan kolyenin uçlarına düğüm atılmasına yardımcı olur. İkinci aşamada grup lideri her öğrencinin birer kolye yapmasına yardımcı olur. Bu sefer öğrencilerin bireysel olarak kolye yapmalarını ister ve öğrencilere “Hadi bakalım bu seferde tek başına kolye yapacaksınız “ yönergesini verir. Grup lideri tüm öğrencilere bu süreç zarfında yardımcı olur. Tüm öğrencilerin kolye yapımları bittikten sonra ortaya çıkan kolye ve bileziklerin tüm grup üyeleri tarafından görülmesinden sonra grup oturumunu sonlandırır.

TARTIŞMA SORULARI :

1. Kolye’ yi kim kullanır.
2. Bileziği kim kullanır.
3. Yaptığın kolye ve bilezikleri nerelerde değerlendirebilirsin ?

UYGULAYICIYA ÖZEL NOT :

Boncuk yapım aşamasında makas ve benzeri kesici aletler kullanılacağından herhangi bir üzücü kazaya sebebiyet verilmemek için grup liderinin bu konuda çok dikkatli olması gerekmektedir.

7. OTURUM

OTURUMUN ADI :” MESLEKİ TOMBALA “

OTURUMUN SÜRESİ: 40 Dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak oturum sonucunda her öğrenci;

1. Kendilerine tanıtılan 5 mesleğin ismini söyler.
2. Kendilerine tanıtılan 5 mesleğin ismini resimleri ile eşleştirir.
3. Kendilerine tanıtılan 5 mesleğin ismini meslek araçları ile eşleştirir.
4. Kendilerine tanıtılan 5 mesleğin görevlerini söyler.

EĞİTİMSEL ETKİNLİK VEYA OYUN :

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. 5 mesleğin isimlerinin yazılı olduğu kartlar,
2. 5 mesleğin resimlerinin olduğu kartlar,
3. 5 meslekte kullanılan mesleği temsil eden araç – gereçler,
4. 5 mesleğin yapması gereken görevlerin yazılı olduğu kartonlar.

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Soru – Cevap

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri, öğrencilerin rahatça görebileceği bir yere (tahtaya, duvara) üzerinde 5 mesleğin isminin yazılı olduğu posteri asar. Poster üzerinde yer alan meslek isimleri grup lideri tarafından yüksek sesle okunduktan sonra grup lideri mesleklerin resimlerini öğrencilere gösterip öğrencilerden bu resmin hangi mesleğe ait olduğunu söylemelerini ister. “ Şimdi size göstereceğim resimlerin hangi mesleğe ait olduğunu tahtada ki meslek isimlerinin yazılı

olduğu postere bakarak bana söyleyin tamam mı ? “ diyerek öğrencilerin grup süreci içinde aktif rol almalarını sağlamaya çalışır (Bu süreç devam ederken meslek isimlerinin yazılı olduğu poster tahtada asılı durur). Her bir meslek isminin gösterilmesinden sonra grup lideri bu kez 5 mesleğe ait araçları öğrencilere göstererek her araçla meslek isimlerini eşleştirmelerini ister. Tüm bu süreç devam ederken grup lideri her mesleğin görevlerini öğrencilere anlatır. Yine 5 meslek aracı gösterilip, görevleri anlatılıp, araç ve gereçleri ile eşleştirildikten sonra grup lideri öğrencilere “ Şimdi sizle bir oyun oynayacağız tamam mı ? “ yönergesini verir ve önceden hazırlamış olduğu renkli tombala kartlarını ve çıkanların üstünü kapatmak için küçük kağıtları dağıtır.

Tombala kartonlarında her bir karede mesleklerin isimleri yazılmıştır (temizlik görevlisi, araba yıkayıcısı vb...). Grup lideri önceden hazırlamış olduğu torba içindeki her mesleğin aracının yazdığı kartlardan bir tane çekerek oyunu başlatır. Torba içinde (firça, ayakkabı cilası,su, kova, ayakkabı boyası, deterjan, kağıt vb...) kartların yer aldığı araç isimlerini çeker ve her öğrencinin adı söylenen mesleki alet çıktıktan sonra her öğrencinin kartlarını takip ederek ve her mesleki aletin ne işe yaradığını gruba açıklayarak öğrencilerin meslek isimlerinin üzerini kapamalarına yardımcı olur.

Grup lideri tüm tombala kartlarının tamamlanmasından sonra 5 mesleğin öğrenciler tarafından sayılmasını sağlar. Grup sonuncunda öğrenciler 5 mesleği tanır, ayırt eder, görevlerini ve araçlarını söyler. Grup lideri o günkü grup oturumlarında neler konuşulduğunu,neler yapıldığını katılımcılarla paylaştıktan ve bir sonraki oturumla ilgili bilgi verdikten sonra grubu sonlandırır.

TARTIŞMA SORULARI :

1. Şimdi herkes kendi tombala kartonuna baksın, kendi kartonunda olmayan meslek isimlerini söyleye bilirmi ?
2. Bu sefer de herkes kendi tombala kartonunda olmayan meslek araç – gereçlerinin isimlerini söyleye bilirmi?
3. Bu mesleklerin başka hangi araç – gereçleri olabilir sizce ?

8. OTURUM

OTURUMUN ADI : “ MESLEKİ ÇARKIFELEK “

OTURUMUN SÜRESİ : 40 Dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak oturum sonucunda her öğrenci;

1. Öğrenciler, meslek isimleri (ayakkabı boyacısı, temizlik görevlisi, bulaşık yıkama görevlisi, çay yapım görevlisi ve boncukçu) ile o mesleğin araçlarını (ayakkabı fırçası, ayakkabı boyası,süpürge, faraş, çaydanlık,süzgeç, ip, boncuk vb...) eşleştirir.
2. Öğrenciler, meslek isimleri(ayakkabı boyacısı, temizlik görevlisi, bulaşık yıkama görevlisi, çay yapım görevlisi ve boncukçu) ile o mesleğin görevlerini eşleştirir.
3. Öğrenciler, meslek ile (ayakkabı boyacısı, temizlik görevlisi, bulaşık yıkama görevlisi, çay yapım görevlisi ve boncukçu) o mesleğin kimler tarafından yapıldığını eşleştirir.

EĞİTİMSEL ETKİNLİK VEYA OYUN :

Mesleki Çarkifelek

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. Meslek isimlerinin,araç ve gereçlerinin resimlerinin karışık bir şekilde yer aldığı olduğu bir çark.
2. Mesleki araç ve gereçlerin resimlerinin olduğu kartlar.
3. Uygulamanın yapıldığı yerde mesleklere ait araç ve gereçler

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

Eğitsel Oyun

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri önceden hazırlamış olduğu üzerinde meslek isimleri (ayakkabı boyacısı, temizlik görevlisi, bulaşık yıkama görevlisi, çay yapım görevlisi ve boncukçu)araç ve gereçlerinin resimlerinin olduğu çarkı ve nasıl döndüğünü öğrencilere gösterir. Öğrencilere; “ Şimdi bu çarkı çevireceksin ve durduğu yerde çıkan resmin sana hangi mesleği hatırlattığını bana söyleyeceksin, Tamam mı? “ diye bir yönerge verir. Daha sonra öğrencilerin rahat görebilecekleri bir şekilde çarkı çevirir ve çarkın durduğu noktada yer alan meslek resminin ne olduğunu ve hangi mesleğe ait olduğunu yüksek sesle söyler ve sınıf içerisinde mesleki aracı bularak öğrencilere gösterir. Mesleki çarkın üzerinde her bir bölüme (kutucuğa) bir adet olmak üzere öğrencilerin daha önceki grup oturumlarında öğrenmiş oldukları meslek isimleri, mesleklere ait araçlar, ve mesleklerin gerektirdiği görevlerin resimleri yer almaktadır. Bunlar; temizlik yapan bir kişi,yer silen bir kişi ,ayakkabı fırçalayan bir kişi, ayakkabı boyayan bir kişi,deterjan, sabun, kova, fırça, kağıt, çaydanlık, boncuk, faraş, ip vb.

Grup lideri her bir öğrencinin mesleki çarkı çevirmesini sağlar ve çarkın durduğu özellikle ilgili olarak gruba öğrendiklerini pekiştirmeleri için önceki grup oturumlarında öğrendiklerinden yola çıkarak çeşitli sorular sorabilir. Grup lideri öğrencilerin her doğru cevabından sonra onları küçük yıldız çıkartmalarla ödüllendirir.

“Ayakkabı boyacısı başka hangi malzemeleri kullanır ? Kim söylemek ister ?” Bir resimle ilgili söylenecekler bittiğinde çark yeniden çevrilir. Bu süreç çark üzerindeki tüm resimler bitinceye kadar devam eder.

DEĞERLENDİRME :

TARTIŞMA SORULARI :

1. Mesleki çarkın üzerinde olmayan meslekler var mı? Bunlar neler ?
2. Mesleki çarkın üzerinde olmayan mesleklere ait araç – gereçler neler olabilir ?
3. Mesleki çarkta, çarkın isabet ettiği mesleğin nerelerde yapıldığını söyleyin bakalım ?

9. OTURUM

OTURUMUN ADI : “ MESLEKİ DRAMA “

OTURUMUN SÜRSİ : 40 Dakika

AMAÇLAR : Uygulanacak oturum sonucunda her öğrenci;

1. Öğrenciler, temizlik görevlisi, ayakkabı boyacısı, bulaşık yıkama görevlisi, çay yapım görevlisi, boncukçu vb. meslekleri birbirinden ayırt eder, tanımlar, eşleştirir.
2. Öğrenciler, değişik meslek rollerine girerek bu mesleğin gerektirdiği görevleri beden dili ile anlatır.

EĞİTİMSEL ETKİNLİK VEYA OYUN :

Sessiz Film

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. Meslekleri tanıtıcı posterler, kartlar, resimler
2. Mesleklerin araç ve gereçleri varsa üniformaları (deterjan, boya, fırça, kova, vb.)

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Soru – Cevap
3. Drama

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Öğrencilerle daha önceki oturumlarda çalışılmış olan mesleklere ait araçlar ,gereçler, giysiler, aletler, resimler, görev tanımlarının olduğu posterler, afişler gösterilerek bu bilgiler tekrar hatırlanır. Bu işlemden sonra grup lideri öğrencilerden birinin kulağına diğer öğrencilerin duyamayacağı şekilde öğrencinin canlandırması gereken mesleği fısıldar.

Daha sonra öğrencinin kendi grubu önünde ayağa kalkmasına yardımcı olur. Rol dağılımı tamamlandıktan sonra birinci öğrenci grup liderinin verdiği rollerden birisini, yerinde oturan diğer arkadaşlarına pantomim ile canlandırmaya çalışır. Bu şekilde meslekler öğrenciler tarafından canlandırılırken, diğer öğrencilerin de bunların hangi meslekler olduklarını sözel olarak ifade etmeleri sağlanır. Birinci öğrencinin pantomimle canlandığı meslek bulunduğundan sonra diğer öğrencilerde aynı uygulamayı yaparlar. Grup lideri tüm mesleki rollerin canlandırılmasından sonra öğrencilerle her mesleğin gerektirdiği görevleri tekrarlar ve öğrencilerden gelen geri bildirimlerle grubu sonlandırır.

TARTIŞMA SORULARI :

1. En çok hangi mesleği canlandırmak hoşunuza gitti ?
2. Canlandığınız mesleklerde hangi araç – gereçleri kullandınız ?
3. Canlandığınız meslekleri başka nasıl anlatabilirsiniz ?

10. OTURUM

OTURUMUN ADI : “ MESLEKİ BULMACA “

OTURUMUN SÜRESİ : 40 Dakika

AMAÇLAR :

1. Öğrenciler, bir önceki oturumda seçmiş olduğu mesleği tanır.
2. Öğrenci, seçmiş olduğu mesleğin görevleri ile meslek isimlerini söyler.
3. Öğrenci, seçmiş olduğu mesleğin araçları ile meslek isimlerini eşleştirir.
4. Öğrenci, seçmiş olduğu mesleğin yapıldığı yerler ile meslek isimlerini eşleştirir.
5. Öğrenci seçmiş olduğu mesleği sözel olarak tanımlar.

EĞİTİMSEL ETKİNLİK VEYA OYUN :

EĞİTİMSEL MATERYAL :

1. Bulmaca Kağıtları
2. Renkli Kalem

EĞİTİMSEL YÖNTEM :

1. Anlatım
2. Soru – Cevap
3. Eğitsel Faaliyet

EĞİTİMSEL SÜREÇ :

Grup lideri daha önceden hazırlamış olduğu bulmaca kartlarını gruba dağıtır ve öğrencilere bulmacanın nasıl yapılacağını yönergelerle açıklar. Her bir grup üyesi kendisine dağıtılan bulmaca kartlarında ki meslek isimleri, görevleri, araç, gereç ve materyalleri,

mesleğin yapıldığı yer, yapıldığı zaman, araçların satıldığı yerler ile renkli kalemlerle eşleştirir.

Bu süreç zarfında grup lideri her bir öğrencinin bulmaca kağıtlarında ki eşleştirmelerine yardım eder; ve her bir öğrencinin kağıtlarındaki eşleştirmeler tamamlandıktan sonra grup lideri grup oturumunu sonlandırır.

TARTIŞMA SORULARI :

1. En çok hangi meslek hoşunuza gitti?
2. En çok hangi mesleği yapmak istersiniz ?
3. En çok hangi mesleğin aracı hoşunuza gitti?
4. Tüm öğrendiğiniz meslekler içinde kendinizi hangi mesleğin elmanı olarak düşünürsünüz ?

UYGULAYICIYA ÖZEL NOT :

Aşağıda grup oturumlarında kullanılacak materyallere ilişkin örnekler verilmiştir :

ÖRNEK 1: TOMBALA KARTI

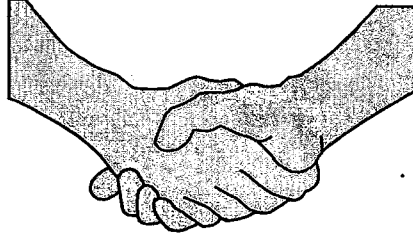
AYAKKABI FIRÇASI		AYAKKABI BOYASI	AYAKKABI CİLASI	
	SU	KOVA	PASPAS	DETERJAN
ŞEKER	ÇAY BARDAĞI	ÇAY TABAĞI		
	BONCUK	İP		

ÖRNEK 2 : TOMBALA KARTI

BULAŞIK SÜNGERİ		BULAŞIK ELDİVENİ		BULAŞIK FIRÇASI
	YER SİLER	DETERJAN KULLANIR		SU İLE TEMİZLİK YAPAR
AYAKKABI BOYAR	AYAKKABI CİLALAR		AYAKKABI FIRÇALAR	
	ÇAY SERVİSİ YAPAR	ÇAY DEMLER	ÇAYDANLIK	

ÖRNEK 3 : MESLEKİ BULMACA KAĞIDI

TEMİZLİK GÖREVLİSİ	AYAKKABI BOYACISI
BULAŞIK GÖREVLİSİ	TEMİZLİK GÖREVLİSİ
TEMİZLİK YAPAR	ÇAY
ÇAYDANLIK	AYAKKABI CİLALAMA SÜNGERİ
AYAKKABI CİLASI	AYAKKABI FİRÇASI
DETERJAN	YER SİLER
ÇAYCI	ÇAY KAŞIĞI
ŞEKER	

SÖZLEŞME

Aşağıdakileri yapmayı kabul ediyorum !

1. Her hafta Tuna Öğretmenimle birlikte düzenli olarak grup oturumlarına katılacağıma,
2. Tuna öğretmenim bana bir şeyler anlatırken onu dinleyeceğime,
3. Grup oyunlarına katılacağıma,
4. Grup oturumlarına vaktinde geleceğime ve çalışmamız bitinceye kadar sınıftan çıkmayacağıma

SÖZ VERİYORUM ☺

Yukarıdakileri yaptığım zaman;

1. Tuna öğretmenimden yıldız çıkartmasını elime yapıştırmasını,
2. Her hafta çalışmadan sonra bana bir gofret vermesini,
3. Tüm çalışma sona erdiğinde de bana sürpriz hediyeler getirmesini

KABUL EDİYORUM ☺

Yukarıdaki maddeleri Tuna öğretmenimle birlikte okudum ve bunları yapmayı kabul ediyorum.

BENİM İMZAM

TUNA ÖĞRETMENİMİN İMZASI

EK 2 :

MESLEKİ EĞİTİMİ DEĞERLENDİRME FORMU

MESLEKİ EĞİTİMİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sayın Öğretmen,

Bu ölçek, ilköğretim ikinci kademedeki eğitilebilir zihin engellilere mesleki farkındalık kazandırmak için hazırlanan Mesleki Tanıtım Programını değerlendirmek için hazırlanmıştır. Ölçekte 32 adet cümle bulunmaktadır. Sizlerden beklenen aşağıda yer alan maddelerin tanıtılan mesleki tanıtım programına uygun olup olmadığını belirtmenizdir. Her bir cümleyi okuduktan sonra değerlendirmenizi uygun cevap seçeneğinin altına işaretleyiniz.

Lütfen cümleyi okuduktan sonra aklınıza ilk gelen cevabı işaretleyiniz ve cevaplanmamış cümle bırakmayınız. Kimliğinizi belirtecek isim veya işaret koymayınız.

Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

**Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU
Arş.Gör.Tuna ŞAHSUVAROĞLU**

Maddeler	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Mesleki eğitim programı öğrencilerin gereksinimlerine uygundur.					
2.Programda kullanılan resimlerin çoğu eğitimin amacına uygundur.					
3.Yönergeler öğrencilerin anlayabileceği düzeydedir.					
4.Eğitsel oyunlar öğrenciler için karmaşıktır.					
5.Programdaki meslekler eğitilebilir zihin engellilerin yapabilecekleri mesleklerdir.					
6.Program öğrencilerin kendilerine güvenlerini arttıracak niteliktedir.					
7.Uygulamaların süresi yeterlidir.					
8.Oturumların amaçları, eğitim programının amaçları ile örtüşmektedir.					
9.Eğitimsel materyaller tanıtılan mesleklerle ilgili değildir.					
10.Eğitimsel yöntem eğitim programının amacı ile uyusmaktadır.					
11.Eğitimsel süreç öğrenciler için karmaşıktır.					
12.Mesleklere ait araç ve gereçler öğrencilerin fiziksel gelişimlerine uygundur.					
13.Programda tanıtılan meslekler çocukların zihinsel seviyelerinin altındadır.					
14.Meslekler karmaşık becerileri gerektirmektedir.					
15.Programda kullanılan dil yeterince açık ve yalındır.					
16.Oturumların sayısı mesleklerin tanıtımı için yeterlidir.					
17.Program, öğrencilerin mesleklere yönelik bakış açılarında olumlu değişiklikler yaratabilir.					
18.Programda kullanılacak materyallerin sayısı artırılmalıdır.					
19.Programdaki tartışma soruları oturumların amaçlarına uygundur.					
20.Program, öğrencilerin bilişsel farkındalıklarını arttıracak özelliktedir.					
21.Program kapsamında tanıtılan meslek sayısı artırılmalıdır.					
22.Program, öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmede yeterli değildir.					
23.Program, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir.					
24.Program sonunda öğrenciler, mesleklerin araç ve gereçlerini birbirinden ayırt edebilirler.					
25.Program, öğrencilerin farklı mesleklere olan ilgisini arttırabilir.					
26.Program, somuttan soyuta doğru bir sıra izlemektedir.					
27.Program sonunda öğrenciler, tanıtılan meslekleri birbirinden ayırt edebilir.					
28.Program, öğrencilerin dil ve iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir.					
29.Program sonunda öğrenciler, tanıtılan mesleklerle, mesleklerin araç ve gereçlerini eşleştirebilir.					
30.Program sonunda öğrenciler, programdaki mesleklerin görev yerlerini söyleyebilir.					
31.Program sonunda öğrenciler, kendilerine tanıtılan mesleklerden en çok hoşlandıklarını söyleyebilir.					
32.Program basitten zora doğru bir sıra izlemektedir.					

EK : 3

BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

	EVET	HAYIR
1.Çay hazırlayabilmek için bir çaydanlığa ihtiyacım vardır.	()	()
2.Kirlenmiş çay bardaklarını, tabaklarını ve kaşıklarını yıkamaya gerek yoktur.	()	()
3.Çay, su, çaydanlık ve elektrikli ocak yardımı ile yapılır.	()	()
4.Çay sıcak olarak içilir.	()	()
5.Çay kaşığı ile aynı zamanda çorba da içebilirim.	()	()
6.Bulaşık yıkayabilmek için bulaşık deterjanı, bulaşık süngeri ve bulaşık eldivenine ihtiyacım vardır.	()	()
7.Bulaşık yıkadığım suyla aynı zamanda temizlikte yapabilirim.	()	()
8.Bulaşık yıkarken ilk önce çok yağlı bulaşıklardan başlamam daha doğrudur.	()	()
9.Bulaşıkları yıkadıktan sonra kurumaları için bulaşık teline koyarım.	()	()
10.Bulaşıkları kuruladığım bezle aynı zamanda temizlikte yapabilirim.	()	()
11.Temizlik yaparken temizlik malzemelerini kullanmaya gerek yoktur.	()	()
12.Tuvaleti sadece suyla temizlemem yeterlidir.	()	()
13.Temizlik maddelerini kullanırken dikkatli olmam gerekir.	()	()
14.Tuvalet fırçası ile aynı zamanda bulaşık fırçası olarak da kullanılabilir.	()	()
15.Yerleri paspaslamak, toz almak temizlik görevlisinin görevlerindedir.	()	()
16.Ayakkabı boyacısı yağlı boya ile ayakkabı boyar.	()	()
17.Ayakkabıları boyamadan önce fırça ile fırçalamam gerekir.	()	()
18.Ayakkabı fırçası, boyası ayakkabı boyacısının kullandığı malzemelerdendir.	()	()
19.Ayakkabıları temizlediğim fırçayla aynı zamanda bulaşıkları da fırçalayabilirim.	()	()
20.Ayakkabıları düzenli olarak boyamak ve cilalamak ayakkabıların ömrünü uzatır.	()	()
21.Boncuk dizabilmek için boncuk ve misinaya ihtiyacım vardır.	()	()
22.Çeşitli renk ve büyüklükteki boncuklardan kolye, bilezik yapabilirim.	()	()